



**T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANA BİLİM DALI**

**CEZAEVİ ENDÜSTRİSİ VE TÜRKİYE'DE
CEZAEVLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim ACAR

OSMANİYE / 2024

**T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

CEZAEVİ ENDÜSTRİSİ VE CEZAEVLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim ACAR

Danışman: Doç. Dr. Mehmet ELA

OSMANİYE / 2024

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne;

Cezaevi Endüstrisi ve Türkiye’de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi başlıklı çalışma, jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Mehmet ELA (Danışman)

Üye: Prof. Dr. Selim COŞKUN

Üye: Prof. Dr. Haşim AKÇA

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

..... /...../2024

Prof.Dr. Eyyup TEL

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.



T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK BEYANI FORMU

FORM
TEZLİ YL-25

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Osmaniye

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım; Cezaevi Endüstrisi ve Türkiye’de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmamda;

- Sunulan verilerin; gerekli izinleri alınmış ve denetimli laboratuvar koşullarında tarafımdan veya ilgili görevlilerce elde edildiğini ya da izin belgesine dayalı olarak ve kaynak göstermek suretiyle kullanıldığını,
- Kullanılan veriler üzerinde herhangi bir değişiklik veya eksiltme yapılmaksızın etik kurallara uygun olarak işlenip sunulduğunu,
- Maddi veya manevi destek sağlamış olan Kurum, Kuruluş ve kişilere destek türü de belirtilerek, varsa proje protokol numarası ile yoksa ismen Ön Söz/Teşekkür Bölümlerinde yer verildiğini,
- Yararlanılan kaynaklara Tez metni içinde atıf göstermek suretiyle değinildiğini ve bunların Kaynaklar Bölümüne eklendiğini,
- Teknik/Bilimsel Eser niteliği taşıyan Tezin özgün parçalarının bir başka ortamdan kopyalanarak alınmadığını ve bu parçaların bir başka Kurum/Kuruluş bünyesinde akademik amaç veya unvan almak amacıyla hiçbir suretle kullanılmadığını ve bir başkasının kullanmasına izin verilmediğini,
- Burada belirttiğim hususların aksinin tespit edilmesi halinde tüm yasal sorumluluğun şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

...../..... / 2024

İmza

İbrahim ACAR
Öğrenci

ÖĞRENCİ NO	2022510112
ANABİLİM/ ANA SANAT DALI	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
PROGRAMI (VARSA)	
ENSTİTÜ KAYIT TARİHİ	25/09/2020

ÖZET

CEZAEVİ ENDÜSTRİSİ VE TÜRKİYE’DE CEZAEVLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

İbrahim ACAR

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mehmet ELA

ŞUBAT 2024, 87 sayfa

Cezaevi endüstrisi, cezaevleri ve bu cezaevlerinin yönetimi, bakımı, güvenliği, sağlık hizmetleri gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösteren bir dizi hizmet ve mal sağlayan bir endüstri kompleksi olarak anlaşılmaktadır. Cezaevi endüstrisi genellikle özel sektör şirketleri, devlet kurumları, taşeronlar ve diğer tedarikçileri içermektedir. Cezaevi endüstrisinin özelleştirilmesi, bir ülkede veya bölgede cezaevi hizmetlerinin özel sektör aktörlerine devredilmesini ifade etmektedir. Bu özel sektör şirketleri genellikle cezaevlerinin inşası, işletimi, güvenliği, sağlık hizmetleri ve diğer destek hizmetlerini üstlenmektedirler. Ancak, cezaevi endüstrisinin özelleştirilmesi bir dizi tartışmalı konuyu gündeme getirmektedir. Cezaevi endüstrisi uzun yıllardır tartışma konusu olmuştur. 1980’lerde özelleştirmenin yükselişiyle birlikte cezaevi endüstrisi, toplum üzerindeki etkisi nedeniyle eleştirilen milyarlarca dolarlık bir endüstri haline gelmiştir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi cezaevi endüstrisinin büyümesinde önemli bir faktör olmuştur. Ancak özelleştirmenin savunucuları, özel cezaevlerinin devlet tarafından işletilen hapisanelerden daha verimli ve uygun maliyetli olduğunu savunmaktadırlar. Özel şirketlerin cezaevlerini hükümetten daha düşük maliyetle işletebildiğini, bunun da vergi mükelleflerinin parasından tasarruf ettiğini savunmaktadırlar. Ayrıca özel şirketlerin mahkumlara eğitim ve mesleki eğitim

programları gibi daha iyi hizmetler sunabileceğini savunmaktadırlar. Özelleştirme lehinde ve aleyhindeki tartışmalara rağmen cezaevi endüstrisinin toplum üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Cezaevi endüstrisi ve cezaevlerinin özelleştirilmesi, dikkatle değerlendirilmesi gereken karmaşık bir konu olmaktadır. Özelleştirmenin savunucuları olmasına rağmen, potansiyel faydaların olumsuz etkilere karşı tartılması önemlidir. Sonuçta amaç, cezaevlerinin özelleştirilmesi ve cezaevi endüstrisi için adil, adaletli ve uygun maliyetli bir sistem oluşturulması ve oluşturulacak bu sistemin uygulanabilir hale getirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Cezaevi, Cezaevi Endüstrisi, Cezaevi özelleştirilmesi



ABSTRACT**THE PRISON INDUSTRY AND THE PRIVATIZATION OF PRISONS IN
TURKEY****İBRAHİM ACAR****MASTER'S THESIS, POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC
ADMINISTRATION****Advisor: Assoc.Prof. Mehmet ELA****FEBRUARY 2024, 87 pages**

The prison industry is understood as an industrial complex that provides a set of services and goods operating in various fields such as prisons and their management, maintenance, security, healthcare, etc. The prison industry often includes private sector companies, government agencies, subcontractors and other suppliers. Privatization of the prison industry refers to the transfer of prison services in a country or region to private sector actors. These private sector companies often undertake the construction, operation, security, healthcare and other support services of prisons. However, privatization of the prison industry raises a number of controversial issues. The prison industry has been a subject of controversy for many years. With the rise of privatization in the 1980s, the prison industry became a multibillion-dollar industry that has been criticized for its impact on society. Privatization of prisons has been a major factor in the growth of the prison industry. But advocates of privatization argue that private prisons are more efficient and cost-effective than state-run prisons. They argue that private companies can operate prisons at a lower cost than the government, saving taxpayers money. They also argue that private companies can provide prisoners with better services, such as education and job training programs. Despite the arguments for and against privatization, it is understood that the prison industry has a significant impact on society.

The prison industry and the privatization of prisons is a complex issue that requires careful consideration. Although privatization has its advocates, it is important to weigh the potential benefits against the negative impacts. Ultimately, the aim is to privatize prisons and create a fair, equitable and cost-effective system for the prison industry and to make this system feasible.

KeyWords: Prison, Prison Industry, Prison privatization



ÖNSÖZ

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde, Doç. Dr. Mehmet ELA danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum, çeşitli çalışmalar, literatür taramaları ve referans olarak gösterilen önceki çalışmalar çerçevesinde özgünlüğünü koruyan bu araştırma, akademik araştırma ve analizleri içermektedir. Öncelikle lisansüstü çalışmalarım sırasında edindiğim tecrübe ve bilgilerle kendisinden çok şey öğrendiğim, bilime ve akademiye katkıda önemli rol oynayan değerli danışmanım Doç. Dr. Mehmet ELA'ya tüm kalbimle teşekkür ederim. Bilimsel çalışmaları ve mütevazı kişiliğiyle akademik çevrede önemli bir yere sahip olan, yoğun programına rağmen tezimin jürisine katılma nezaketini gösteren değerli hocam Prof. Dr. Selim COŞKUN ve Prof. Dr. Haşim AKÇA'ya içten dileklerle teşekkür ederim.

Ayrıca ilkokul yıllarımdan bu güne kadar eğitimimde emeği geçen tüm öğretmenlerime ve manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim değerli arkadaşlarıma da ayrı ayrı teşekkürlerimi sunmak isterim. Son olarak ve en önemlisi babam Abdurrahman ACAR'a, annem Hatice ACAR'a, kardeşim Abdullah ACAR'a, Uşak Üniversitesi Doktor Öğretim üyesi Eyüp ACAR'a ve ayrıca her zaman yanımda olup destek olan tüm dostlarıma teşekkür ederim.

İbrahim ACAR
2024- OSMANİYE

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR.....	xiv
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLERLİSTESİ.....	xvi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1 Problemin Tespiti.....	2
1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
1.3 Araştırmanın kısıtları.....	4

BÖLÜM II

SUÇ VE CEZA

2. Suç ve Ceza Tanımları.....	6
2.1. Cezalandırmaya İlişkin Yaklaşımlar.....	7
2.1.1. Adalet Yaklaşımı.....	7
2.1.2. Kefaret Yaklaşımı.....	7
2.1.3. Ödetici Yaklaşım.....	7
2.1.4. Önleyici Yaklaşım.....	8

2.1.5. Tasfiye Etme Yaklaşımı.....	9
2.2. Cezaevi Kavramı ve Cezaevlerinin Ortaya Çıkışı.....	9
2.2.1. Batıda Cezaevleri.....	9
2.2.1.1. Cezaevlerinden Önceki Dönemi.....	10
2.2.1.2. Eski Yunan Dönemi.....	10
2.2.1.3. Roma Dönemi.....	11
2.2.1.4. Cermenler Dönemi.....	11
2.2.1.5. Kilise Hukuku.....	11
2.2.1.6. Müşterek Hukuk.....	12
2.2.2. Cezaevlerinin Değişimi.....	13
2.2.2.1. Amsterdam Cezaevleri.....	14
2.2.2.2. Aydınlanma Sonrası Cezaevlerinin Geriye Gidişi.....	15
2.2.2.3. Sorunlara Çözüm Çabaları.....	17
2.3. ABD’de Reform Çabaları.....	19
2.3.1. Pensilvanya Sistemi.....	19
2.3.2. Auburn Sistemi.....	20
2.3.3. Panopticon Sistemi	22
2.3.4. İngiliz Sistemi.....	23
2.4. 20. Yüzyıl.....	24
2.4.1. Almanya Hükümlü-Tutuklu Hakları.....	24
2.4.2. ABD’de İnfaz Reformu.....	25
2.4.3. En Düşük Şartlar.....	27

BÖLÜM III

Türkiye’de Cezaevlerinin Tarihi Süreci

3. Türkiye’de Cezaevlerinin Tarihi Süreci.....	29
3.1. Osmanlı Devletinde Cezaevleri.....	29
3.2. Cumhuriyet Dönemi Cezaevleri.....	33
3.3. Yeni Sistem Cezaevleri ve İnfaz Uygulamaları.....	34

3.3.1. Kapalı Ceza İnfaz Kurumu.....	36
3.3.2. A Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	36
3.3.3. B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	37
3.3.4. C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	37
3.3.5. E Tipi kapalı Ceza infaz kurumları.....	38
3.3.6. F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	38
3.3.7. L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	39
3.3.8. T Tipi Tapalı Ceza İnfaz Kurumları.....	40
3.3.9. Açık Ceza İnfaz Kurumu.....	40

BÖLÜM IV

CEZAEVLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

4. Özelleştirme ve Cezaevlerinin Özelleştirilmesi.....	42
4.1. Özel Cezaevlerinin Tarihsel Arka Planı.....	45
4.2. Özel Cezaevi Kavramı.....	47
4.3. Özel Cezaevleri Tartışması.....	48
4.4. Özel Cezaevi Uygulamaları.....	50
4.4.1. A.B.D.'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi.....	50
4.4.2. Avustralya'da Cezaevlerinin Özelleştirilmesi.....	53
4.4.3. İngiltere'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi.....	54
4.4.4. Diğer Ülkelerde ki Özel Cezaevleri.....	55
4.5. Yakın Zaman Mahkum Çalıştırma Örnekleri.....	56
4.6. Türkiye'de Cezaevlerinde Çalıştırma	58
4.6.1. Kavramın Kuramsal Çerçevesi.....	59
4.6.1.1. Modern Cezaevleri ve Mahkumların Çalıştırılması.....	59
4.6.2. Türkiye'de İşyurtları Daire Başkanlığı ve Mahkumların Çalıştırılması.....	62
4.6.3. İşyurtları Daire Başkanlığının Amacı.....	64
4.6.4. İşyurtları Daire Başkanlığının Güncel Performans Programı.....	65

4.7. Özel Cezaevlerinin Türkiye’de Uygulanmasına Yönelik Düşünceler.....	68
4.8. Türkiye’de Olası Özel Cezaevlerinin Faydaları ve Zayıf Yönleri.....	70
4.9. Türkiye’de Olası Özel Cezaevlerine Yönelik Fırsat ve Tehditler.....	72
SONUÇ.....	74
KAYNAKLAR	78
ÖZGEÇMİŞ	87



KISALTMALAR

TCK : Türk Ceza Kanunu

Vd. : ve diğçerleri

Vb. : ve benzeri

CCA : Corrections Corporation of America

TSEA : Tenesse Eyaletler Birliğı Çalışanları

CCPOA : Kaliforniya Ceza İnfaz Koruma Görevlileri Derneğı

ACM : Australasian Correctional Management

CİK : Ceza İnfaz Kurumu

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

İYDB : İşyurtları Daire Başkanlığı

LTD : Limited

IMF : Uluslar arası Para Fonu

CTE : Ceza ve Tevkifevleri

İYDB : İşyurtları Daire Başkanlığı

TABLÖLAR LİSTESİ**Sayfa No****Tablo 1.** (1991-1996) Yılları Arasında ABD’de Kamu Cezaevleri ile Özel Sektör

Cezaevlerini Karşılaştıran Başlıca Çalışmalar.....49

Tablo 2. ABD Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide).....53**Tablo 3.** Fiziksel Kaynaklar.....66**Tablo 4.** İşyurtlarında Çalışan Hükümlü Ve Tutukluların Gündelikleri.....68

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1. Eastern State Cezaevi.....	20
Şekil 2. Auburn şeması	21
Şekil 3. Orijinal SingSing yirminci yüzyıl fotoğrafında gösterilen cezaevi hücresi.....	22
Şekil 4. Jeremy Bentham’ın Panoptikon Cezaevi Tasarımı.....	23
Şekil 5. Yedikule Zindanları.....	33
Şekil 6: A tipi cezaevi planı.....	37
Şekil 7. B Tipi Cezaevi Planı.....	37
Şekil 8. E Tipi Cezaevi Planı.....	38
Şekil 9. F Tipi Cezaevi Planı.....	39
Şekil 10. L Tipi Cezaevi.....	40

BÖLÜM I

GİRİŞ

Suç ve suçluluk konusu oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Suç, hukuki bir kavram olarak, toplumun kabul ettiği normlara aykırı davranışlardır. Bu davranışlar, genellikle cezai yaptırımlarla karşılaşır. Suç ve suçluluk, birçok bilim dalı ve disiplinin incelediği, onlarca teoriyi içinde barındıran çok yönlü ve karmaşık bir konudur. Suç, toplumda yerleşik kurallara ve sosyal normlara uymayan davranış veya faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Devletin yazılı kurallarla (kanunlarla) yasakladığı ve yaptırımlarla cezalandırdığı davranış veya faaliyettir (Güdek, 2016, s.3).

Cezalandırma, suç işleyen kişilerin cezalandırılması anlamına gelir. Daha açık bir ifadeyle cezalandırma; yazılı hukuk kurallarına uymayanlara yine yazılı hukukta yer alan yaptırımı uygulamaktır (Güdek, 2016, s.5). Cezalandırma, suç işlemenin önlenmesi, adaletin sağlanması ve toplumsal düzenin korunması için önemli bir araçtır. Cezalandırmanın amaçları arasında suçluluk duygusu uyandırmak, suçlu kişileri toplumdan uzaklaştırmak, suçlu kişilerin yeniden topluma kazandırılmalarını sağlamak ve suçu önlemek yer almaktadır. Ceza, suçun türüne ve ciddiyetine göre değişebilir. Hukuk sistemleri genellikle suç işleyenleri caydırmak, toplumu korumak ve adaleti sağlamak amacıyla cezalandırmayı hedefler. Suç ve ceza ilişkisi, suç işleyen kişinin yargılanması, suçun kanıtlanması, suçun niteliğine bağlı olarak uygulanan cezanın belirlenmesi gibi aşamalardan oluşur. Hukuk sistemleri, adil bir yargılama süreci ve cezanın suçun niteliğine uygun olarak belirlenmesi prensipleri üzerine kurulmuştur.

Cezalandırmanın bir diğer yönü de cezaevleri ile ilgilidir. Cezaevleri ise, hapis cezasına çarptırılan suçluların barındırıldığı kurumlardır. Bu kurumlar, mahkumların belirli bir süre boyunca toplumdan izole edilmesi ve kontrol altında tutulması amacıyla inşa edilmiştir. Cezaevlerinde mahkumlar, belirli kurallar ve düzenlemelere tabi olarak yaşamaktadırlar. Cezaevlerinin tarihi, birçok toplum ve uygarlıkta farklı dönemlere dayanmaktadır. İnsanların suç işlemeleri ve bununla başa çıkmak için kurulan ceza sistemleri, tarihsel olarak çeşitli evrelerden geçmiştir.

İnsanların hapsedildiği yerler olan cezaevleri binlerce yıldır var olmasına rağmen, eski cezaevlerinin günümüzdeki gibi mevcut bir işlevleri yoktur. Bu yerler

farklı amaçlarla kullanılmıştır. Bu yerler, ceza alan kişinin devletin kontrolünde kalmasını sağlamak amacıyla inşa edilen veya idam cezasının infaz edildiği gözaltı merkezleri olarak kabul edilmişlerdir. Aslında bu alanlar siyasi mücadelelerde iktidara gelen kişilerin muhaliflerini kan dökmeden ortadan kaldırmak için veya ömür boyu kapattıkları zindan görevi gören yerler olarak işlev görmüştür. Ortaçağda ceza genellikle ölüm veya vücudun bir kısmının kesilmesi şeklinde uygulanmıştır. Bu durumdan dolayı da hapis cezasının veya bunların uygulanma alanlarının bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle hapis cezalarının ortaya çıkışı, cezaevlerinin de ortaya çıkışına bağlı olmaktadır (Artuk ve Alşahin, 2015, s.146).

Özel cezaevi fikri ise 18. yüzyıldaki İngiliz uygulamasının doğal bir sonucu olmuştur. Merkezi yönetimin daha önce başladığı Kıta Avrupasının aksine, erken modern İngiltere’de yönetim büyük ölçüde özel katılıma dayanmıştır. Hükümet birçok kamu pozisyonunu doldurmak için özel kişilere başvurmuştur (Feeley, 2002, s.331).

Amsterdam ve Hamburg’da ortaya çıkan özel hapisaneler, 17. yüzyılda Avrupa’nın bazı bölgelerinde yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Bu tesislerin yöneticileri giriş, tahliye, yiyecek, su ve hatta konaklama için ücret alarak kar elde etmeye çalışmışlardır (Blakely ve Bumphus 2004, s.27). Özelleştirme Amerikan ve İngiliz ceza sistemlerinde modern bir eğilim değildir. Her iki ülkenin de özel hapisanelerle ilgili uzun bir geçmişi vardır. 13. yüzyılda İngiltere’de özel girişimcilerin hapisanelerin yönetimine dahil olduğu yerel hükümetler bulunmuştur (Shichor ve Sechrest, 2002, s. 387).

Günümüzde ise artık cezalandırma ve adaleti sağlama düşüncesi topluma aşılarmaya çalışılsa da, aslında Kapitalizmin de etkisiyle fabrikalaşan cezaevleri düşüncesi hayata geçirilmektedir.

1.1 Problemin Tespiti

Cezaevi hizmetleri bir kamu hizmeti olarak kabul edilir ve her zaman devletin münhasır alanı değildir. Devletin asli sorumluluklarından biri olan adaletin tarafsızlığının sağlanması için suçluların cezalarının infazı sürecinde özel sektörün çeşitli roller oynayabildiği görülmektedir. Gelişmiş dünyada cezaevlerinin özelleştirilmesi 1980’ler ve 1990’larda ön plana çıkmış olup, özel cezaevleri yeni bir olgu olarak düşünülmemelidir. Nitekim, özel cezaevleri Amsterdam ve Hamburg’da

ortaya çıkmış ve 17. yüzyılda Avrupa'nın bazı bölgelerinde yaygınlaşmıştır. Amerika Birleşik Devletleri(ABD)'nde ise, 1666 yılında Raymond Stapleford'un 10.000 poundluk tütün ve ömür boyu gardiyanlık karşılığında, Maryland'de bir hapishane inşa etmeyi kabul ettiği bilinmektedir (Swanson, 2002, s.97).

Cezaevlerinin özelleştirilmesi, çeşitli dönemlerde ve toplumlarda tartışılmış olduğu kadar bu konuda ortaya çıkan sorunları da şu şekilde sıralanabilir (Shichor, 1998, s.84):

- Kar Odaklı Yaklaşımın Etik Sorunları: Sona eren cezaevleri, kullanıcıların kar elde etmeye odaklandığı bir modeli benimsemektedir. Bu durum, adalet rejimini ve hapis cezası uygulama motivasyonlarını sorgulanabilir hale getirebilir.
- Cezaevi Koşullarındaki Kalite Sorunları: Giderlerin düşük tutulması amacıyla bazen düşük personel sayısı, yetersiz eğitim ve kötü koşullar sağlanır. Bu durum, mahkumlar açısından, insan haklarının uygulanmamasına, yeterli düzeyde uygulanmamasına ve cezaevlerinin performanslarının azalmasına neden olabilir.
- Hapis Oranlarının Artışı: Bazı eleştirmenlere göre özelleştirilmiş cezaevlerinin işletmeleri, daha fazla hapis cezasına çarptırma ve daha uzun sürelerle hapis cezası verme gibi yöntemler izleyebilir veya idare ile bu konuda çıkar anlaşmaları yapabilir. Bu durum, toplumun cezalandırma amacının aşırı hale gelmesi ve adaletin sağlanması yerine kar odaklı olma endişelerini beraberinde getirebilir.
- Adaletsiz Ceza Sistemi İddiaları: Cezaevleri, zengin mahkumların daha iyi şartlarda hapis cezası çekmesi gibi adaletsizlik iddialarına neden olabilir. Bu durum, hapis cezasının zengin ve zayıf arasında eşitsiz bir şekilde dağıldığına dair kamuoyunun güvenini sarsabilir.
- Toplumsal Güvenlik Sorunları: Özelleştirilmiş cezaevleri, mahkumların uyumluluğu ve eşitliğe geri dönüşünü teşvik etme konusunda kamu ceza sistemine göre daha az uğraş içinde olabilir. Bu durum, toplumsal yaşam açısından bir risk bileşenidir.

Bu problemler, özelleştirilmiş cezaevlerinin getirdiği bazı sorunları yansıtmaktadır. Ancak her ülkenin ceza adalet sistemi farklıdır ve bireysel

uygulamaların etkileri buna bağılı olarak değişebilir. Bu nedenle, her durumun kendi özelliklerinin değerlendirilmesi önemlidir.

Bu kapsamda araştırma, “cezaevi özelleştirmeleri” kavramıyla birlikte ortaya çıkan cezaevlerinin özelleştirilmesi uygulamasının avantajları ve dezavantajlarının Türkiye özelinde araştırılmasını, özelleştirmenin olası faydaları ve zararlarının ortaya konulmasını ve bu sorulara yanıt verilebilmesini kapsayacak şekilde dört bölümden oluşmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kamu hizmeti olarak hizmet veren ve cezalandırmada çok önemli bir yeri olan cezaevlerinin 1980’li yıllardan sonra barındırdığı mahkum sayılarında artış yaşandığından, buna bağılı olarak cezaevlerinde bulunan mahkumların ihtiyaçları hususunda devletin maliyeti de arttığından, cezalandırma kavramına farklı bir boyut kazandırılarak, cezaevlerinde bulunan mahkumların çalıştırılması, üretime katkı sağlama, devlete ve kamuya katkıda bulunulması amaçlanmış ve böylelikle “Cezaevi Endüstrisi” kavramı ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin 16. Yüzyıl’dan sonra ortaya çıkmasıyla birlikte ise, üretim ilişkileri dünya çapında artmıştır. Sağlık, eğitim, sosyal güvenlik gibi önceden devlete bağılı kurum ve hizmet alanlarının ticarileştirilmesi veya özelleştirilmesi, devletlerin yeni girdiğı bu süreçte kapitalizmin hızını kesmemiştir. Bu ticari hızdan cezaevleri de nasibini almış ve almaya devam etmektedir. Günümüzde artık cezalandırma ve adaleti sağlama düşüncesi topluma aşılanmaya çalışılrsa da, aslında kapitalizmin de etkisiyle Fabrikalaşan Cezaevleri düşüncesi hayata geçirilmektedir. Bu çalışmada da, cezaevi özelleştirmelerinin ülkelerin kendilerine, kamuya veya özel şirketlere ne manada katkılarının olduğı veya olacağı, cezaevi özelleştirmesinin faydalı olup olmayacağı gibi soruların cevapları aranacak ve bu konuya farklı bir yaklaşım getirilmeye çalışılacaktır.

1.3. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmanın olası güçlükleri ve sınırlılıkları şu şekildedir:

-Araştırmaya yansiyacak bulgular kitap taraması, yurt dışı kaynak taraması, Adalet Bakanlığı verileri, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü(CTE) verileri, makaleler,

yurt dışı kaynak taramaları ve diğerk tez çalışmaları olacaktır. Araştırmada kullanılan çalışma betimsel çalışmadır. Araştırmanın bir takım kısıtlıları ise şunlardır:

- Çok yaygın bir uygulama olmaması ve konu üzerinde çok fazla araştırma olmaması.
- Yeterli kaynakların olmaması.
- Yeterli verilerin bulunmaması.



BÖLÜM II

SUÇ VE CEZA

2. Suç ve Ceza Tanımları

Suç, toplumda yerleşik kurallara ve sosyal normlara uymayan davranış veya faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Devletin yazılı kurallarla (kanunlarla) yasakladığı ve yaptırımlarla cezalandırılabilen davranış veya faaliyetlerdir (Güdek, 2016, s.5).

Suçun işlenmesine karşılık olarak ceza ise, topluma zarar veren fiillere karşı verilen yaptırım anlamına gelmektedir (Özkan, 2005, s.144). Kişiyi cezalandırmak bir cevaptır. Bu cevap mağdurlar adına veya mağdurları da içeren daha geniş bir kimlik adına bir eyleme, ahlaki veya yasal bir sosyal kuralın ihlaline yanıt olarak egemen tarafından verilir (Özdağ, 2013, s.268). Bu bakımdan ceza, suç davranışına karşı toplumsal bir tepki olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla ceza, topluma önemli ölçüde zarar veren fiillere verilen tepki olarak tanımlanabilir. Bu tepki devlet tarafından verilmektedir ve suçluyu bazı hukuki haklardan mahrum bırakmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda ceza, suçlunun sorumluluk derecesi ile orantılı olarak uygulanan, yargı kararına dayalı bir yaptırım olarak tanımlanabilir (Dönmezer ve Erman, 1999, s.543).

Hapis cezalarının tarihi ile cezaevlerinin tarihi iç içe geçmiştir. Bu bakımdan, öncelikle hürriyeti bağlayıcı cezaların, dolayısıyla onların infaz edildiği cezaevlerinin geçmişine göz atmak gerekir. Hapishane infazları tarihinde, 16. yüzyılda Amsterdam hapishanesinin açığa çıkışına kadar, suçluyu tenkil etmek suretiyle zararsız kılarak, yani kefaret (intikam) fikri hakim olmuştur. Bu fikir, diğer hukuk sistemlerinin yanı sıra Roma, Germen ve Frenk cezalarında da kendine yer bulmuştur. Ceza infaz tarihinde, ceza yöntemlerinin en yaygın şekilde kullanıldığı üç dönem olmuştur (Naskali ve Altun, 2010, s.3):

- Orta Çağ'ın başındaki kefaret ve para cezası tek pratik cezalandırma aracı olmuştur.
- Orta Çağ'ın son dönemlerinde işkence ve korkunç infazlar uygulanmıştır.
- 17. yüzyılda bunların yerini hürriyet esareti cezaları almıştır.

Cezalandırmaya ilişkin tarihsel süreç içerisinde gelişen yaklaşımların sıralanması ise aşağıdaki gibi verilebilir:

2.1. Cezalandırmaya İlişkin Yaklaşımlar

2.1.1. Adalet Yaklaşımı

Adalet kavramına göre ceza, failin işlediği suça göre belirlenir. Burada ceza özel bir menfaatten ziyade adaletin sağlanması için verilmektedir. Suç işlemenin cezasız kalmaması için adaletin yerini bulması sağlanmalıdır (Marshall 1999, s. 735). Hukuka dayalı ceza, asla sadece suçlunun kendisiyle ya da sivil toplumla ilgili başka bir iynin meydana getirilmesinin bir aracı olarak değil; her zaman ve yalnızca, cezanın uygulandığı kişi bir suç işlediği için uygulanmalıdır. Çünkü insan asla başka hedeflere yönelme konusunda bir araç haline getirilmemeli ve eşya hukukunun bir konusuna dönüştürülmemelidir. Suçlu, kendisine veya diğer toplumsal varlıklara fayda sağladığına bakılmaksızın cezalandırılmalıdır (Aydın, 2020, s.130).

2.1.2 Kefaret Yaklaşımı

Kefaret modeline göre suçlunun işlediği suçun cezasını çekmesi gerekmektedir. Bu, suçlunun hak ettiği cezadır ve ceza hukukun temelidir. Kefaret teorisine göre cezanın kendisi başlı başına bir amaçtır. Ceza yalnızca suçlunun acı çekmesi nedeniyle verilmektedir. Diğer bir ifade ile, suça verilen karşılığın bir ceza olarak değerlendirilmesi için suçlunun acı çekmesi gerekmektedir (Aktaş, 2009, s.15). Göze göz, dişe diş yaklaşımını yansıtan cezalandırıcı yaklaşımda ceza geleceğe değil geçmişe yöneliktir. Cezanın geleceğe yönelik hedeflerini gerçekleştirme olanağının bulunmadığı toplumsal düzenlerde, cezanın ödetici yönünden de vazgeçilmesi mümkün değildir (Dönmezer ve Erman, 1999, s.560).

2.1.3 Ödetici Yaklaşım

Ödetici yaklaşımda temel amaç, suçlu tarafından zarara uğratılan kişinin, suç davranışı karşısında suçluya bir ceza ile bedel ödetmesidir (Savcı, 2004, s.7). Ödetici yaklaşım, cezalandırma sürecinde suçlunun eylemlerinin sonuçlarına katlanmasını ve bu sonuçlardan dolayı zarar gören kişi veya topluma karşı bir tür ödeme yapmasını

vurgular. Bu yaklaşım, suçlunun suçunun bedelini ödemesi ve zarar görenin tatmin olması için adaletin sağlanmasını amaçlamaktadır.

2.1.4 Önleyici Yaklaşım

Önleme yaklaşımına göre cezanın amacı, kişiyi suç işlemekten caydırmak ve kişinin suç işlemesini engellemektir. Burada caydırıcılık fikri intikam fikrinden daha önemlidir. Cezanın caydırıcı niteliği, ceza tehdidinin suç eylemini caydırmak için oluşturulması anlamına gelmektedir (Savcı, 2004, s.7).

Önleyici yaklaşımın bazı önemli unsurları şunlardır (Erbuğa, 2020, s.598):

- Cezalandırmanın Caydırıcılığı: Önleyici yaklaşım, cezanın caydırıcı olmasını vurgular. Suçlular, ağır cezaların sonuçlarını düşünerek suç işlemekten caydırılmalıdır. Bu, suçun potansiyel suçlular üzerinde caydırıcı bir etkisi olduğunu ve suç oranlarını azaltabileceğini savunur.
- Eğitim ve Bilinçlendirme: Önleyici yaklaşım, suçun nedenlerini anlamak ve suçluyu suç işlemekten vazgeçirmek için eğitim ve bilinçlendirme önlemlerini teşvik eder. Bu, suçlunun suçunun sonuçları hakkında farkındalık kazanmasını ve alternatif yollar bulmasını sağlar.
- İyileştirici ve Rehabilitatif Çözümler: Önleyici yaklaşım, suçluların rehabilite edilmesi ve yeniden topluma kazandırılması için iyileştirici önlemleri destekler. Suçun altında yatan nedenlerin anlaşılması, suçluya sosyal destek sağlanması ve uygun rehabilitasyon programlarının uygulanması amaçlanır.
- Risk Değerlendirmesi ve Önleme Stratejileri: Önleyici yaklaşım, suçun potansiyel olarak gerçekleşeceği risk alanlarını ve suçluları belirlemek için risk değerlendirmesi yapmayı içerir. Bu değerlendirme, suçun önlenmesi için uygun önleme stratejilerinin geliştirilmesine yardımcı olur. Örneğin, suçun yaygın olduğu bölgelerde polis ve güvenlik önlemlerinin artırılması gibi önlemler alınabilir.

Önleyici yaklaşım, suçun tekrarını önlemeyi ve toplumun güvenliğini sağlamayı hedefler. Bu yaklaşım, suçlunun rehabilite edilmesi, suçun nedenlerinin ele alınması ve toplumun suçla mücadele etmesi için önleyici önlemlerin uygulanmasını teşvik etmektedir. Ancak eleştirmenler, önleyici yaklaşımın suçluların haklarını ihlal etme potansiyeline sahip olduğunu ve suç işlemeye eğilimli olan kişilerin suçla mücadele edilirken ayrımcılığa maruz kalabileceğini belirtmektedir.

2.1.5 Tasfiye Etme Yaklaşımı

Cezanın tasfiye etme amacı, bazı ağır suçlarda suçluyu rahatsız etme ve bıktırma amacına ulaşmanın mümkün olmadığı durumlarda, toplumun korunması amacıyla suçlunun toplumdan uzaklaştırılması anlamına gelmektedir (Taşkın, 2004, s.201).

Tasfiye etme yöntemi bazı durumlarda uygulanabilir (Feeley, 2002, s.327):

Ömür Boyu Hapis: Suçlunun suç işlemesi durumunda ömür boyu hapis cezası alması, toplumdan tamamen uzaklaştırılması anlamına gelebilir. Suçlu, geri kalan yaşamını hapisshanede geçirecektir.

Ölüm Cezası: Bazı ülkelerde veya hukuki sistemlerde, ağır suçlar için ölüm cezası uygulanabilir. Bu durumda suçlu, idam edilerek toplumdan tamamen çıkarılır.

Tasfiye etme yöntemi, suçlunun toplumda tekrar suç işlemesini önlemek için ağır bir caydırıcı etkisi olduğu düşünülen yaklaşımdır. Ancak bu yöntem, birçok hukuk sistemi ve toplumda tartışmalıdır. Bazı eleştirmenler, insan hakları ihlali olduğunu, suçlunun insanlık dışı muameleye maruz kalabileceğini ve geri dönüşüm ve rehabilite gibi alternatiflerin tercih edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

2.2. Cezaevi Kavramı ve Cezaevlerinin Ortaya Çıkışı

Cezaevi, suç işleyen kişilerin cezalandırıldığı kurumlardır. Hapsedilme, bireylerin suç işlemesini engellemede en etkili yöntem olarak kabul görmektedir. Bu kurumun iki temel işlevi; suça yönelimi engellemek ve tekrar suç işlemekten caydırmaktır. Bununla birlikte hapsedilme, kişileri sosyal yaşamından ayıran ve topluma karşı yabancılaştıran bir nitelik taşımaktadır. Gözetleme ve denetleme kurumu diyebileceğimiz cezaevi devlete ait olan ve gelişen bir kurumdur (Saygılı, 2004, s.180).

Bu çalışmada cezaların ve bundan dolayı da cezaevlerinin tarihi gelişimi Batıda ve Türkiye’de olarak iki başlıkta incelenecektir.

2.2.1 Batıda Cezaevleri

Avrupa devletlerinin infaz sistemlerinin gelişimini, cezaevlerinin doğuşundan önceki ve sonraki dönem olarak ikiye ayırarak açıklamak mümkündür.

2.2.1.1. Cezaevlerinden Önceki Dönem

Hapishanelerin gelişimi, ceza hukukunun gelişimi ile aynı hızı izlemiştir. Ceza hukukunda, uzun yıllar boyunca, suç işlenmesi halinde kamunun varlığını garanti eden münhasır çabalar olarak, tanrıların ve insanların intikamı anlamına gelen cezalar uygulanmıştır. Bu cezalar, failin durumuna bakılmaksızın uygulanmış ve faili yok etmek veya mağdurun zararını tazmin etmekten başka bir amaca hizmet etmemiştir. Çünkü İlk Çağ'da suçlular, kesinlikle savaşılmaları gereken halk düşmanı olarak kabul edilmiştir. Suçun işlenmesinden toplumun kendi kusurunun da olabileceği düşüncesine dair bir belirti söz konusu olmamıştır. Cezalar arasında ölüm cezası, sakatlama, kırbaçlama veya diğer fiziksel işkenceler, sürgün, para cezaları ve kölelik yer almıştır. Suçlu halk düşmanı olarak görüldüğünden, mahkum olarak fiziksel varlığı ve medeni hakları yok sayılmakta, bunun sonucunda da mal ve emeği zarar gören kişiye geçmekteydi (Koç, 2012, s.2433).

Özgürlüğü kısıtlayan cezaların izleri ise eski şehir devletlerine kadar götürülebilir. Mısır, Babil, Yunanistan ve Roma'da özgürlüğün esareti için cezalar belirlenmiştir. Ancak cezaevleri, belirli bir süre için cezaların verildiği yerler değil, suçluların yargılandığı veya infaz edilene kadar tutulduğu yerlerdir. Mısır'da acımasız cezalar olağan olmuştur. Ne olursa olsun, vücudun fiilen çalışan kısımları cezalandırılırdı. Ayrıca sopayla dövme, zorla çalıştırma ve işten çıkarma cezaları da söz konusu olmuştur (Kaiser ve Schöch, 2002, s.13).

2.2.1.2. Eski Yunan Dönemi

Atina'da intikam ve yapılan kötülüğe aynısıyla karşılık verdirtme cezanın özü olmuştur. Platon, cezanın amacının korkutmak ve iyileştirmek olduğunu ifade etmiş olsa da bu düşünce uygulamada kendine yer bulamamıştır. Nitekim, Atina mahkemesi vatandaşlar için şu cezaları emretmişlerdir: Vatandaşları köle olarak onursuz hale getirmek, toplum içinde aşağılama, para ve mal para cezası, sürgün, dayak ve ölüm. Özgürlükten yoksun bırakma durumu ise, Sokrates davasında görüldüğü gibi, bir cezalandırma biçimi olmuştur (Artuk ve Alşahin, 2015, s.148).

2.2.1.3. Roma Dönemi

Romalılarda da krallık döneminde ortaya çıkan ilk hapishanenin Tulianum adı verilen bir yer altı bölümü ve yer üstünde iki bölümü bulunmaktaydı. Bu hapishaneler, meşe kütükleri ile birbirinden ayrılmış olan hücrelerden oluşturulmuştur. Daha sonra, bu hücrelerden bazı mahkumlar alınıp kayalara götürülür ve bir uçurumdan itilip Tiber (eski Roma’da bir nehir)’e atılırdı. Kral Jugurtha da bu hapishanede tutulmuştur. Roma’nın yanı sıra başka şehirlerde de hapishaneler bulunmaktaydı. Ayrıca askeri bölgelerde hükümlü askerlere karşı disiplin işlemleri için kullanılan garnizon cezaevleri bulunmaktadır. Özellikle Roma vatandaşları bedeni cezalardan çok para cezasına çarptırılırdı. Bu gelişmeleri takip eden süreçte hapishaneler, mahkumların asılmalarına kadar ciddi suçlar işleyen suçluların tutulduğu bir yer olarak kullanılmıştır (Naskali ve Altun, 2010, s.6).

2.2.1.4. Cermenler Dönemi

Cermen halkları arasında ise, özgürlüğün kısıtlanması bir cezaydı fakat uygulamada nadiren görülürdü. Özel nedenlerle (fidye talepleri gibi) esaret, bir cezalandırma yöntemi olarak yaygın bir şekilde kullanılıyordu. Cermenlerde ceza hukuku intikam ilkesine dayanıyordu. Bundan dolayı suç işleyen kişi toplumun düşmanı olarak görülüyordu. Hürriyeti bağlayıcı ceza bulunuyordu ancak cezalar temelde intikam esaslı olduğundan uygulanması az olmuştur. Muhtemelen bu dönemde dinin ceza hukukuna etkisi nedeniyle özgürlüğü kısıtlayan cezalar ancak 5. yüzyılda tanınabilmiştir. İlk hapis cezaları ağır bedensel ve müebbet hapis cezaları yerine af olarak verilmiştir (Özbek, 2013, s.35).

Langobarden’lar 8. yüzyılda hapis cezasını uygulamaya başlamışlardır. Büyük Karl, 813 yılında suçluların ıslahı için, ölümden korkmalarını da sağlamaya yönelik olarak yüksek bir yerde hürriyetlerinden yoksun bırakılarak hapsedilmeleri gerektiğini belirtmiştir (Artuk ve Alşahin, 2015, s.150).

2.2.1.5. Kilise Hukuku

Antik çağın sonunda ve Orta Çağ’da ceza hukuku ve cezaların infazı kilisenin etkisi altında oluşmuştur. Roma sonrası dönemde kilisenin etkisi artmış olup hapishanelerin iyileştirilmesi fikri ilk olarak dördüncü yüzyıldan itibaren dini ceza

hukukunda ön plana çıkmıştır. Papa Siricus'un (384-389) emriyle ahlaksız rahipler ve rahibeler manastırların atölyelerine kapatılmıştır. Bu hapsedilmenin amacı, mahkumu kefaret yoluyla iyileştirmektir (Eisenhardt, 1978, s.18 vd.).

Kilise hukukunda, hapis cezaları ilk olarak manastırlarda infaz edilmiş ve mahkumlar hücrede belirli işler yapmaya zorlanmıştır. Cezanın infazı sırasında rahipler mahkumları düzenli aralıklarla ziyaret ederek ona dini ve ahlaki tavsiyelerde bulunmuşlardır (Demirbaş, 2013, s.102). Bu uygulama, suçluları korumak için günümüzün bireysel hücre sisteminin en gelişmiş özelliklerine sahiptir. Ancak zamanla, dünyevi düşüncelerin etkisiyle, baş rahibin hapishanesinde suiistimaller ortaya çıkmış ve buna son vermesi için krala şikayetler getirilmiştir. Kendisi de bir rahip olan Mabillon, bu eleştirileri 1690-1695'te yazdığı yazılarda dile getirerek gerçek iyileştirici ilkelerin uygulanması çağrısında bulunmuştur. 1298 tarihli Liber Sextus'ta, Roma hukuk geleneğinden yararlanılarak, baş rahip ve piskoposun azat etmeyi uygulamasına izin vermiştir. Bundan hareketle, Batı geleneğindeki ilk hükümdar olan Papa Boniface 8. Bonifaz, tüm sistemin yasal kısmında liberal cezalar uygulamıştır. Bu düşünceler, engizisyonun ve kilise otoritesinin seküler otoriteye yayılmasıyla batı ceza adaletine girmiştir. Bu nedenle, 13. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar çeşitli şehirlerin kanunlarında, özgürlüğü kısıtlayan cezalar yaptırım olarak kabul edilmiştir (Naskali ve Altun, 2010, s.8).

2.2.1.6. Müsterek Hukuk

Ortaçağ'ın aşırı kalabalık ve hastalıklı cezaevleri, yargılamalar sırasında insanları birbirine mesafeli tutma görevini yerine getiren kurumlardı. Manastırların dışında hapsetme, Orta Çağ'da nadiren kullanılıyordu. Bu dönemde kral genellikle bir mahkumun hayatını kurtarmak için ömür boyu hapis cezası verirdi. 13. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar hapis cezası şehir devletlerinde bir ceza biçimi olarak uygulanmaktaydı. Ancak vücuda ve yaşam hakkına yönelik cezalar asıl ceza olduklarından, hapis cezaları ikincil öneme sahip olmuştur.

Müsterek hukukta hapis cezasının infazı ve hükümlülerin ıslahı ve rehabilitasyonu amaçlanmamıştır. Aynı zamanda o zamanın cezaevleri bugünkü gibi olmadığından hükümlülerin tutulduğu yerler durumlarına ve statülerine göre

belirlenmiştir. Hatta cezalar bazen şehir kulelerinde, bazen hapishanelerde bazen de belediyelerin bodrum katlarında çektirilmiştir (Artuk ve Alşahin, 2015, s.152).

Hapis cezası 15. yüzyılda tüm Avrupa’da küçük suçlara, zabıta emirlerine aykırılıkları da kapsayacak şekilde uygulanmıştır. Çünkü 16. yüzyılın ortalarına kadar idam cezası en yaygın ceza şekliydi. Bu nedenle 1500’lü yılların ortalarına kadar ölüm cezası en yaygın yaptırım şekli olarak uygulanmaktaydı. Örneğin İngiltere’de VIII. Henri zamanında (1509-1547) yaklaşık 72.000 kişi idam edilmiştir (Demirbaş, 2013, s.105).

2.2.2. Cezaevlerinin Değişimi

Hapishaneler sosyal karakterin bir ifadesi ve kültürün bir yönüdür. Hapishanenin tarihi, kültürel tarihinin bir yansımasıdır. İnsan duygularının evriminde, şiddetin ilkel, vahşi ifadelerinden toplumsal korumaya ve iyileştirmeye doğru bir ilerleme izlenebilir. Bu nedenle, cezaevinden başlayarak tüm suç varlıkları dikkate alınmalıdır.

Kaiser(2002) yoksun bırakma cezasının gelişimini üç dönemde incelemektedir (Koç, 2017, s.11):

- (i) 17. yüzyılda Amsterdam Hapishanesinin doğuşu ve Avrupa’daki etkisi,
- (ii) 19. yüzyılın sonlarında Kuzey Amerika hapishane modelinin etkisi ve sistematik tartışması;
- (iii) 20. yüzyılın ikinci yarısında cezaevi kurumlarının gelişimi, suçlulara muamele için asgari ilkenin oluşturulması ve yasal olarak uygulanması.

Yine Krebs(1978)’te hapishane gelişiminin üç döneminden de söz etmiştir (Krebs, 1978, s.486):

- (i) İlk dönem: 17. yüzyılın başlarından Fransız Devrimi’ne kadar, sosyal güvenliği göz önünde bulundurmak için mümkün olan her şeyi yeniden tesis etme ve yapma çabaları.
- (ii) İkinci dönem: Aydınlanmadan Birinci Dünya Savaşına kadar ahlakın sağlanması, özellikle Hristiyan öğretilerinin teşvik edilmesi.
- (iii) Üçüncü dönem: Günümüze kadar devam etmekte olup, hürriyetten yoksun bırakmanın infazı bir hukuki ilişki oluşturur ve ruhsal kurtuluş ile ifade edilir.

2.2.2.1. Amsterdam Cezaevleri

16. yüzyılda hürriyetten yoksun bırakma kavramı köklü değişikliklere uğramış ve hürriyeti kısıtlayıcı modern ceza hukuku kavramı doğmuştur. Oluşturulan yasa, dini mülahazalardan ve çocuklara yönelik korumalardan etkilenmiştir. Ana fikir, suçluları cezalandırmak değil, suçluları yargılayanların onların yeniden sosyalleşmesini ve iyileştirilmesini sağlamaktır (Kaiser ve Schöch, 2002, s.11). Amsterdam hapishanesinin doğuşuyla birlikte korkutma ve yeniden toplumsallaştırmayı elinde bulundurmak 16. yüzyıldan itibaren önem kazanmış ve 17. yüzyılda Avrupa'ya da yayılmıştır. Bu dönemde, Amsterdam mahkemesi hırsızlık suçlarına yönelik uygulanan ölüm cezasını kaldırmıştır. 1588'deki bir davada, 16 yaşını geçmemiş bir hırsız için, Amsterdam ceza mahkemesi jürisi ölüm cezası yerine hırsızın devlet tarafından eğitilip iyileştirilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir. Bu durum Amsterdam cezaevlerinin doğuşundaki ilk örneklerdendir: Mahkeme ile Belediye Başkanı arasındaki uzun tartışmalardan sonra, Belediye Meclisi 1595 baharında Klarissen Manastırı'nın bir bölümünün mahkumları çalıştırma ve iyileştirme kurumu olarak uygulanmasına karar vermiştir.

Amsterdam Erkekler Hapishanesinin misyonu vasıfsız gençleri, güçlü kuvvetli dilencileri ve serseri avareleri, Tanrı'dan korkan insanlara dönüştürerek topluma yeniden kazandırmaktı. "Korkma! Kötülüğe karşılık vermeyeceğim, aksine iyiye zorlayacağım. Ellerim serttir, hissiyatım sevgi doludur" yazısı, Amsterdam cezaevlerinin anlayışını ifade etmesi açısından dikkat çekicidir. Bu, modern cezanın infaz edilmesinde bir amaç olan ilk infaz olup hareket noktası eleştiri değil, Kalvinist çalışma ahlakı kuralları bağlamında çalışmaya zorlamaydı (Demirbaş, 2013, s.146).

Buna karşılık, bazı yazarlar, ilk hapishanenin 1555'te Londra'daki Bradwell'de şehri dilencilerden ve serserilerden kurtarmak için açıldığını iddia etmiştir. Londra Kralı VI. Edward, Kilise'nin emriyle, Londra'daki eski bir saray olan Bridewell'i, serserilerin, dilencilerin ve hırsızların artan yükünü hafifletmek için bir kamu çalışma evi haline getirmiştir. Mahkumların buraya getirilişlerinin asıl amacı, ilk etapta cezalandırma fikri değildi. Bradwell daha sonra benzer çalışma evleri için örnek teşkil etmiştir (Krohne, 1889, s.15).

Bugünkü anlamda ilk hapishane, 1595 yılında Amsterdam'da inşa edilmiş bir erkek hapishanesidir. Bunu 1597'de kadınlar için yapılan Spinnhaus cezaevi

izlemiştir. Bridwell Hapishanesi gibi bu hapishanelerin amacı da dilencilik ve serserilikle mücadele etmektir. Çünkü amaç, tutukluları öğrenerek geliştirmek ve eğitmektir. Amsterdam Cezaevleri, modern ceza fikrinin ilk kez gerçekleştirildiği Avrupa kıtasındaki ilk modern hapishane olmuştur (Kaiser ve Schöch, 2002, s.12).

Amsterdam Hapishanesi, tüm Avrupa ve daha sonra Kuzey Amerika için bir örnek oluşturmıştır. Yeniden sosyalleştirme ve iyileştirme düşüncesi önem kazanmaya başlamıştır. Ceza politikasındaki yenilikler gerçekten de sadece Hollanda ile sınırlı kalmamış, Almanya'daki ilk hapishaneler olan 1609'da Bremen Hapishanesi, 1613'te Lübeck Hapishanesi, 1614'te Bern Hapishanesi, 1617'de Kassel Hapishanesi, 1622'de Hamburg Hapishanesi açılmıştır. 1629'da Danzig Hapishanesi, 1637'de Zürih Hapishanesi, 1687'de Spandau ve 1712'de Berlin hapishanesi açılmıştır. Ancak tek bir hapishane tipi ortaya çıkmamış olup hapishaneler arasında söz konusu olmuştur. Özgürlükten yoksun bırakma uygulaması, 18. yüzyılın sonuna kadar yaygın olarak, Orta Çağ'dan gelen alışılmış şekilde bedeni cezayla birlikte özgürlüğün kısıtlanması şeklinde uygulanmıştır. Özellikle 17. yüzyıldan itibaren demir zincirlere bağlama, kaleye kapatma ve ağır işçilik, ceza kanunlarının idamelerinde araç olarak kullanılmıştır (Naskali ve Altun, 2010, s.14).

2.2.2.2. Aydınlanma Sonrası Cezaevlerinin Geriye Gidişi

17. yüzyıl sonlarından 18. yüzyıl sonlarına kadar hapishaneler, çalıştırılanların ve serserilerin tutulduğu yerlerdi. 17. ve 18. Yüzyıldaki sürekli savaşlar nedeniyle başıboş insanların, suçluların ve serserilerin sayısı çok artmış, onları hapse atarak zararsız hale getirmek amaçlanmıştır. Kötü yönetim ve idarenin ekonomik zorluk çekmesi cezaevlerini bakımsız hale getirmiştir. 1577'de İngiltere Oxford'da bir hapishanede, şerif dahil 300 kişi 24 saat içinde hastalıktan ölmüştür. Daha sonra Oxford trajedisi tekrarlanmış, 1730 yılında Londra hapishanesinde 1750 kişi ölmüştür (Krohne, 1889, s.20).

Bir Fransız'ın 17. yüzyıldan kalma Goa Engizisyon hapishanesini tarif ettiği gibi, hapishane aşırı kalabalıktır: “Zindan, biri alt katta erkekler, diğeri üst katta kadınlar için olmak üzere iki odadan oluşuyordu. Her oda kırk ayak uzunluğunda ve on beş ayak genişliğinde idi. Biz bu odada, kırk kişiydik. Tabii ihtiyaçlarımızı gidermemiz için odanın ortasında bir lazımlık bulunuyordu. Diğer ihtiyaçlar, haftada

iki gün boşaltılan büyük bir yalak içine gideriliyordu. Üst katımızda bulunan kadın zindanından bizim zindana tavandan idrar damlardı.” (Oberheim, 1985, s.4).

30 Yıl Savaşları’nın (1618-1648) ekonomik sonuçları ile cezaevi koşulları oldukça kötüleşmiş, kurumları reforme edecek para kalmamıştır. Bunun yanı sıra, cezaları infaz edilecek hükümlülerin yanında deliler, fakirler ve evsizler de hapsedilmeye başlandığından cezaevleri aşırı şekilde dolmuştur. Devletin servetini ve gücünü artırma düşüncesinin(merkantilizm) etkisiyle imparatorluğun prensleri, cezaevlerini özel işletmelere kiraya vermeye başlamışlardır. Kazanç fikri, yeniden sosyalleşme fikrinin yerini almaya başlamıştır. Hapishanelerdeki gerileme 19. yüzyıla kadar devam etmiş ve bazı reformlar başarısız olmuştur. 17. ve 18. sonunda merkantilizmin çıkışının hapishanelerin gerilemesinde büyük etkisi olmuştur. Çünkü cezaevlerindeki insanların büyük bir yüzdesi, etkili kaynak ve verim için ucuz iş gücü olarak görülmüştür. Böylece 18. yüzyıl sonlarına kadar hapishanenin her alanında güçlü bir keyfilik hüküm sürmüştür (Koç, 2017, s.110).

18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında hapishanelerde işler daha da kötüye gitmiştir. Hollanda, İnsani Ceza Yasası’na sahip hüküm süren tek ülke konumunda olup bu durum ceza adaleti açısından bir istisna oluşturmuştur. Hollanda cezaevleri temizlik, disiplin, düzen ve iyi uygulamanın harika bir örneğini teşkil etmiştir. Ancak diğer Avrupa devletleri hapishaneleri akıl hastaları, fakirler ve yetimler için barınak olarak kullandığından, cezaevinde kalanlar için amaçlı çalışma yapmak mümkün olmamıştır. Ünlü Alman hapishane uzmanı Karls Krohne, 1840 öncesi irili ufaklı bütün hapishaneleri gezerek yazdığı “Prison Science” adlı ders gözlemlerinde, 19. yüzyıldaki hapishane koşullarının 17. yüzyılı hatırlattığına dikkat çekmiş, ihmalin ve vahşetin boyutlarını anlatmıştır. Alkol satışı nedeniyle cezaevlerinde genelde içki alemleri yapılmıştır. Bu şekilde, hapishanedeki insanlar yetersiz beslenme, nem ve genellikle ısıtılmayan hapishane hücrelerinin neden olduğu hareket bozukluklarını ve hastalıklarını bastırmaya çalışmışlardır. Bremen Cezaevi’nde dört ila altı kişi aynı hücreleri paylaşmak zorunda kalıyordu ve kadınları, gençlerden ve genç erkeklerden ayırt etmek çok zor olmuştur. Mahkumlar pis, umutsuz odalarda kalmışlardır. Tutuklular ayrıca ağır hapishane koşullarından da muzdarip olmuşlardır (Krohne, 1889, s.21 vd.).

19. yüzyılın başlarındaki hapishanelerle ilgili en büyük sorun, hapishanelerin aşırı kalabalık olmasıdır. Ayrıca akıl hastaları da hapishanelerdeydi. Hatta mahkumların çoğunun dışarıda yaşama imkanı bulunmayan yakınları da cezaevlerinde barınmaya çalışıyordu. Bu sert hapishane ortamı, 1808’de İngiliz Adshead’in hapishaneleri “suçun yüksek okulu” olarak tanımlamasına neden olmuştur. Devlet gücü altında hapishanelerde oluşan keyfilik ve başıboşluk, Diderot, d’Alembert, Helvetius, Holbach, Voltaire ve Rousseau gibi 18. yüzyıl filozofları tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Nitekim Beccaria, 1764’te yayınlanan ünlü kitabı “Suçlar ve Cezalar” da özgürlükten yoksun bırakmayı savunurken, mahkumlara insanca muamele için asgari kuralları da talep etmiştir (Naskali ve Altun, 2010, s.16).

2.2.2.3. Sorunlara Çözüm Çabaları

Tüm bu olumsuz etkenler nedeniyle, 18. yüzyıl Amsterdam hapishanelerinin temellerinin genel olarak çökmesine rağmen, bazı ıslah kurumları mahkumları bir şekilde yeniden sosyalleştirmeye çalışmıştır. Örneğin, 1667’de İtalyan rahip Fillipo Franci tarafından Floransa’da küçükler için kurulan bir kurum ile 1703’te Papa XI. Clemens tarafından gençler için kurulan Roma yakınlarında San Michele ve 1775’te Gent’de (Belçika) açılan cezaevi gösterilebilir(Koç, 2017, s.111). San Michele Hapishanesinde 60 hücre ve genç mahkumların gün boyunca çalıştığı büyük bir çalışma atölyesi bulunmaktaydı. Ayrıca derslikler, koğuşlar ve disiplin hücreleri bulunmaktaydı. Din adamları kendilerini gençlerle ilgilenmeye adanmış, her iki kurumda da mahkumların iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. İnfaz sistemi mahkumların kesin olarak gruplandırılmasını ve gündüzleri birlikte çalışıp, geceleri tek kişilik hücrelerde kalmayı planlamıştır. Çalışma sırasında mutlak bir konuşma ambargosu uygulanmıştır. Gent Cezaevi’nin gelişmiş yapısı, modern ilk cezaevlerini andırmıştır (Krebs, 1978, s.487). Ünlü hapishaneyi inşa eden Gent belediye başkanı Jean Vilian, suçla mücadele için hapishane organizasyonunun uygun bir şekilde örgütlenmesi için bu cezaevini inşa ettirmiştir. Bu cezaevinde çalışmayana yemek verilmemiş ve suçlular ahlaki sınıflarına göre gruplandırılmıştır.

İş yoluyla eğitim, Amsterdam, Roma ve Gent’teki cezaevlerinde ön planda olmuştur. Bu hapishanelere ek olarak, 1775’te Kral Carl Emanuel, Torino’da çocuk suçlular için bir cezaevi yaptırtmıştır. Bu hapishanede uygulanan eğitim yöntemi; basitlik, çalışma, ilk zamanlarda uzun hücre hapsi, birleşik hapsetme, din ve okul

eğitimi, sanat öğrenme ve katı disiplin olmuştur. Tahliye edilmek ise, tahliye olacak mahkumun kilisede iyi bir vatandaş ve hristiyan olarak yaşamak istediğine yemin etmesi şeklinde bir törenle olurdu. Kurumun yönetimi papazların elinde olmuştur. Roma ve Torino hapishanelerinin Avrupa’da genç mahkumları barındıran ilk hapishaneler olduğuna inanılmaktadır. Clemens sistemi (gündüz sessiz çalışma ve geceleri hücre hapsi) daha sonra kadın cezaevlerine uyarlanmıştır. Bu örneğe göre İmparatoriçe Maria Tereza, 1759’da Milano’da 25’i kadın, 20’si genç, 140 mahkum kapasiteli bir hapishane açtırmıştır (Naskali ve Altun, 2010, s.17).

İngiltere Bedford’da bir yargıç olan John Howard (John Howard, 1726-1790), denetimlerini belirlemek için çeşitli şehir ve topluluklardaki farklı ceza sistemlerini araştırmış, anavatanı ve kıta Avrupasını 42.000 mil seyahat etmiş çeşitli şehir ve topluluklardaki farklı ceza sistemlerinin durumunu araştırmıştır. Avrupa ve Rusya’daki cezaevlerini görmüştür. Kendisi de savaş esiri olarak 1756’da Brest’te tanıdığı cezaevi dünyasını, cezaevinde acı çeken çok sayıdaki insanın durumunu kaydetmiştir. Howard ziyaret ettiği iki hapishaneyi iyi bulmuştur. Bunlar; 1703 yılında Papa VI. Clemens tarafından açılan bir çocuk hapishanesi ve bugün hala ayakta olan Gent hapishanesidir. Howard kendisini hapishaneleri iyileştirme görevinde görmüştür. 1777’de incelediği hapishanelere ilişkin izlenimlerini, “Cezaevlerine İlişkin İlk Değerlendirmeler ve Bazı Yabancı Cezaevleri” adlı kitabında belirtmiştir. Howard’a göre, hapishanelerin ıslahı bakımından yapılması gereken düzenlemeler şu şekildedir(Koç, 2017, s.111):

- (i) Sağlık mevzuatına uyulması ve hükümlülere yeterli gıda sağlanması.
- (ii) Tutuklu ve hükümlülere farklı disiplin kurallarının uygulanması.
- (iii) Mahkumlara ahlak ve din eğitimi.
- (iv) Çalışma zorunluluğu ve meslek öğretimi.
- (v) Dini, ahlaki ve mesleki terbiye esaslarıyla rahatlatılan hücre hapsi uygulaması

Howard’ın Hollanda dışında Avrupa’daki tüm hapishaneleri eleştirdiği çalışması, diğerleri gibi 40 yılı aşkın süredir hapishane reformu için çalışan ilahiyat profesörü Wagnitz’i etkilemiştir. Howard’ın ölümünden sonra İngiliz hapishane reformu yenilenmiş ve 1813’te hararetlenmiştir. Bu kez Elisabeth Fry adında bir kadın, Howard kadar yorulmadan hapishaneleri ziyaret etmiş ve kamunun dikkatinin hapishanelere

çekilmesine ve bazı reformların yapılmasına ön ayak olmuştur. Böylece bu reform hareketi, 1848'e kadar, 11.000 hücreli 54 yeni cezaevinin yapılması sonucunu doğurmuştur (Hilde, 1977, s.213).

2.3. ABD'de Reform Çabaları

2.3.1. Pensilvanya Sistemi

Avrupa'nın çabaları 18. yüzyılda Pensilvanya'daki çıkışlarla Amerika'da da sürmüştür. İnancıları nedeniyle İngiltere tarafından ağır cezalara çarptırılan Quaker'lar Pensilvanya'ya göç etmişler ve Pensilvanya'nın kurucuları olmuşlardır. Aslında, Quaker'lar Philadelphia Hapishanesi Vakfı'nı 1776'da dini saiklerle kurmuşlardır. Vakfın girişimiyle başlatılan hapishane reformları, 1790'da 30 kişilik Philadelphia Rehabilitasyon Enstitüsü'nün yani Cezaevinin açılmasıyla sonuçlanmıştır. Quaker dini tarikatının kurucu ruhuna göre, mala karşı işlenen suçlardan bir şekilde ölümden kurtulanlar ve olağan ölüm cezası alanlar burada tecrit edilmiştir. Hükümlü gündüz ve geceyi, hiçbir iş olmaksızın tek kişilik hücrede, ceza ve Tanrı'yla barışmayla geçirmek zorundaydı. Pensilvanya sisteminin ilk cezaevlerinde gardiyanlar dışında kimse mahkumları göremiyordu. Tek işleri İncil'i okumaktı. Bu katı tecrit, suçlu cezasını çekene, ölene veya akıl hastalığından muzdarip olana kadar devam etmiştir. Hücre hapsinin maksimum süresi 12 yıl olmuştur (Artuk ve Alşahin, 2015, s.161).

İyileştirme kurumunun bir başka aşaması, 1818'de Pittsburgh'da açılan Batı Hapishanesi olmuştur. Bu hapishane herkesin görmesi için inşa edilmiş en büyük hapishane vassına sahiptir. Bu hapishanenin yeni tasarlanmış daire şeklindeki mimari yapısının donanım amaçlarına itiraz edildiğinden hapishane 1833'te yıkılmıştır. Bu arada, Philadelphia Hapishanesi Vakfı, 1829'da Doğu Hapishanesini kurmuştur. Bu kurumda, yıldız şeklinde kanat binaları olan bir mimari denenmiş; idarenin, merkez noktadan yedi kapalı kanattaki tek kişilik hücrelerden oluşan tüm cezaevini görebileceği şekilde tasarlanmıştır. Hükümlünün vicdanı üzerine kuvvetli etki yapmak için tecrit ağırlaştırılmıştır (Artuk ve Alşahin, 2015, s.162).

Dünyanın ilk hapishane iyileştirme vakfı olan Philadelphia Hapishanesi Vakfı, bugüne kadar varlığını devam ettirmiş ve üyeleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Özgürlük Anlaşmasını imzalayan Benjamin Franklin ve Benjamin Rush gibi isimler olmuştur. Franklin ve Rush, Pennsylvania Yasama Meclisini, Philadelphia

Hapishanesi Vakfı için hapishane inşa edecek yasayı çıkarmaya zorlamıştır. Vakfın çabaları sayesinde 1829 yılında dünyanın ilk ve en modern hapishanesi açılmış ve dünyanın her yerinden insanlar hapishaneyi ziyarete gelmiştir. Bu cezaevini ziyarete gelenlerden biri olan İngiliz yazar Charles Dickens, “Burada yatanların çektiği manevi işkence, bedeni işkence olsa bu kadar tahribat yapmazdı” şeklinde, cezaevinin felsefesinin ölümcül olacağını belirterek, mahkumların sessizlik içinde ve hücreden çıkmadan çalışma esasına dayanan ayrımcı sistemin sonuçlarını vurgulamıştır. Zamanının en pahalı binası olarak kabul edilen, her ne kadar Amerikan başkanları bile bahçedeki tuvaletleri kullansa da, hücrelerinde bile tuvaleti bulunan bu demir ve beton kütlesi, zihinsel ve fiziksel işkencelerin yapıldığı bir eve dönüşmüştür. Daha sonra hücre kapılarının açılmasıyla birlikte toplu çalışma ilkesi getirilmiştir. (Naskali ve Altun, 2010, s.19).



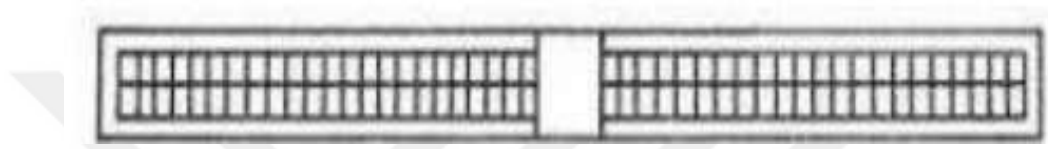
Şekil 1. Eastern state cezaevi

Kaynak: Ege, 2021, s.31.

2.3.2. Auburn Sistemi

Pennsylvania sisteminden birçok yönüyle farklılık gösteren Auburn sisteminde hükümlülerin Pennsylvania hücre sisteminin tam aksine bir arada olmaları ve birlikte çalışmaları düşünülmüştür. Ancak sistemin dikkat çeken bir diğer özelliği ise, suçluların birbirleri ile temas etmelerinin ve sessizliği bozacak bir tutum ve davranışın önlenmesidir. (Gönen, 2010, s.181).

Hücrelere bakıldığında ise hücrelerde iki kişi olarak kalınmaktadır. Ancak 1819 yılında iki kişilik hücrelerden vazgeçilerek tek kişilik hücre sistemine dönülmüştür. Bu sistemde iş koordinasyonunun sağlanması kolay olmuştur. Fakat suçluların gün içerisinde bir arada olduklarında yeni suç işlemeye yönelik organizasyonlarına engel olan bir yapı ortaya çıkmıştır. Öyle ki, suçluların da birbirlerini görememesi ve konuşamaması dayanılmaz bir durum haline gelmiştir. Bu sebeple, insanı insan yapan temel yapı taşlarından birisi olan konuşmak, alınan her türlü önleyici tedbire rağmen engellenememiştir (Taşkın, 2004, s.225).



Şekil 2. Auburn şeması

Kaynak: Ağcakale, 2010, s.40

Ağcakale (2010, s.41) araştırmasında Auburn sistemindeki günlük yaşamı şu şekilde anlatmıştır:

“Sabah uyandırma saati 06.00’da çalışıyor, ceza infaz kurumaları seslendiklerinde leğen, kap, çanak diye mahkumlar bir önceki gecenin yemek kabını, su kabını ve dışkı kabını kapılarının önlerine çıkarılıyor. Daha sonra mahkumlar kaldıkları odaların önlerine çıkarak sayımları yapılıyor. Saat 07.00’da hep beraber kahvaltı yapılmaktadır. Mahkumlar öğle yemeklerini de grup halinde yedikten sonra, akşam yemekleri için odalarda yemek yeniliyordu. Mahkumların çalışma saatleri 16.30’da bitiyor, daha sonra mahkumlara bir saat vaaz veriliyor ve mahkumlar akşam yemeklerini alarak odalarına geçiyorlardı.”



Şekil 3. Orijinal SingSing yirminci yüzyıl fotoğrafında gösterilen cezaevi hücresi

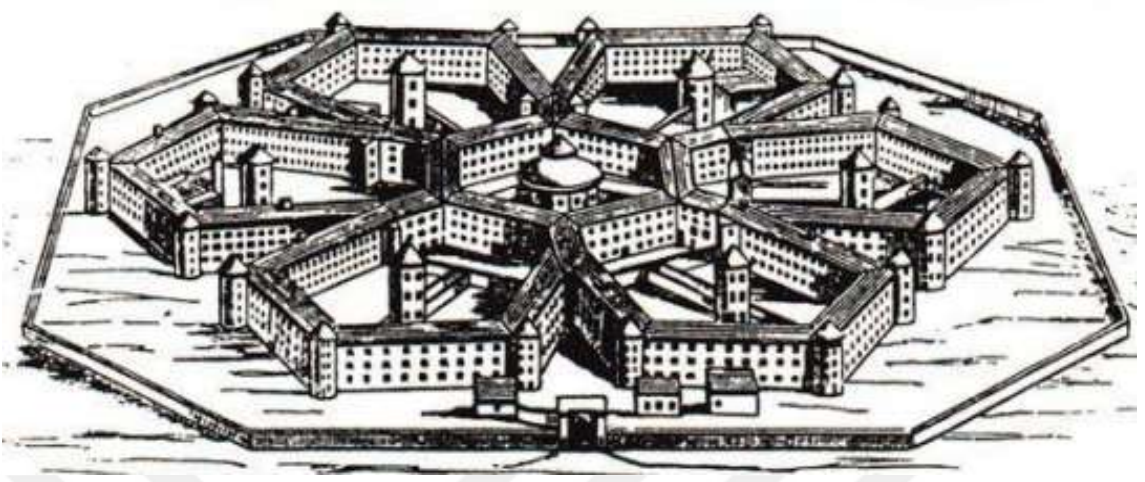
Kaynak: Ege, 2021, s.34.

2.3.3. Panopticon Sistemi

Bentham, “Hukuk ve Ceza Mevzuatı” olarak adlandırdığı eserinde, özgürlükten yoksun bırakmayı savunmuş, hükümlülerin rehabilite edilmesine yönelik girişimlerle meşgul olmuş ve Panopticon adını verdiği bir hapishane modeli önermiştir. Dairesel olarak inşa edilmesi gereken bu cezaevlerinde, dairenin merkezinde yer alan bir yerden tüm hücreler kontrol edilebilmiş, bu da mahkumların daha güvenli ve ekonomik bir şekilde kontrol edilmesini sağlamıştır. Suçluların iyileştirilmesi için araç ve tedbirlere de yer veren Bentham, mahkumların çalıştırılmalarının amacını, “mahkumların ilerde hapishaneden çıktıkları zaman geçimlerini temin edebilmeleri için bir sanat öğrenmek, ahlaki ve dini terbiyelerinin artırılmasını sağlamak, fena huyların geçmesine mani olmak, hapishanede çalışmakla elde ettikleri paranın bir kısmını suçtan zarar görenlerin bu zararlarının tazminine tahsis etmelerini sağlamak...” şeklinde belirtmiştir (Taner, 1953, s.30).

İngiliz Parlamentosu Panopticon sistemine dayalı bir hapishane inşasına izin vermesine rağmen, inşaat 1811’de durdurulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri’nde, Stateville hapishanesi 1916 ile 1925 yılları arasında Bentham’ın Panopticon’u tarzında 7 milyon dolara inşa edilmiştir. Bentham’ın Panopticon modelinin sonraki tüm hapishane mimarisine damgasını vurduğu ve 19. yüzyılda inşa edilen hapishanelerin

ya dairesel olduğu ya da merkeze bitişik kanatları veya fanları olduğu öne sürülmüştür (Naskali ve Altun, 2010, s.21).



Şekil 4. Jeremy Bentham'ın Panoptikon Cezaevi Tasarımı

2.3.4. İngiliz Sistemi

1840'ta Maconochie tarafından, Norfolk Adası'nda suçluları infaz etmek için yeni bir sistem getirilmiştir. Sistem, suçluların “çalışma ve iyi hal” temelinde derecelendirilmesine dayanmakta olup bu derecelendirmeler temelinde suçlunun ceza süresi belirlenmiştir. Suçun ciddiyetine bağlı olarak Maconochie, suçun ağırlığına göre cezaevine girişte her hükümlü için bir not tespit etmiş ve hükümlünün çalışma ve iyi hal göstermesi ile bu notları doldurması beklenmiştir. Derecelendirme sisteminin temeli; Pensilvanya ve Auburn sistemlerinin güçlü yönlerinden yararlanarak ve zayıf yönlerini ortadan kaldırarak, cezanın acı veren yönlerini eğitici ve aydınlatıcı amaçlarla bağdaştırırken, cezaevi içinde disiplinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, başlangıçta cezaevi sistemi katı olsa da, tutuklunun salıverilmesi yaklaştıkça ve tutuklu iyi davrandıkça, sistem giderek yumuşamış ve sonunda suçlu şartlı olarak serbest bırakılmıştır (Dönmezer ve Erman, 1994, s.1410).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Auburn ve Panopticon sistemi, 19. yüzyılda Avrupa'da da tartışılmıştır. İngilizler 1842'de Londra yakınlarındaki Pentonville Cezaevini Philadelphia'daki Pennsylvania sistemini örnek alarak kurmuşlar, ancak hücre penceresinden diğer hücre penceresine geçişi zorlaştırmak ve konuşmayı engellemek için yedi yerine beş kanatlı olarak inşa etmişlerdir. Yelpaze şeklindeki kanatlar, merkezi binadan kontrol edilebilirdi. Ancak tek kişilik cezaevi sistemi modernleşmişti. Çünkü Bentonville'de hücre hapsi, hapishanenin iyileşme yolundaki

sadece bir adımı olmuştur. Mahkum, ilk başta korkutma amacıyla 18 ay boyunca bir hücrede tutulmuştur. Bu tek kişilik hücre, daha sonra ortak hapsedilme için yalnızca bir hazırlık istasyonu olmuş ve hiyerarşi içinde acımasız infazların başlangıcına işaret etmiştir. İkinci aşamada İngiliz kolonilerine tehcir, üçüncü aşamada ise şartlı tahliye öngörülmüştür (Krebs, 1978, s.490).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki iki sistemin yanında, 18. ve 19. Yüzyılda kolonilere iş gücü sağlama ve Avustralya'ya mahkum gönderme fikrinden yola çıkan İngiltere, bu üçüncü sistemi uygulamıştır. İngiliz dereceli sistemi, gönderilen mahkumların iyileştirilmesini amaçlamıştır. Bu sistem, dört aşamada infazın şartla salıverilmeye kadar zamanla yumuşatılmasını öngörmüştür. 1851'de İrlanda'da Sir Walter Crofton, İngiliz dereceli sistemini bir İrlanda dereceli sistemine dönüştürmüştür. Crofton, kapalı kurumlarda toplu infazlar ile şartlı tahliye arasında bir "aracı kurum istasyonunda" bir infaz aşaması kurmuştur. Sistem mahkumların ilk kez serbest bırakılması açısından önemli olmuştur (Kaiser ve Schöch, 2002, s.20).

2.4. 20. Yüzyıl

20. yüzyılda yaşanan iki dünya savaşı, 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar cezaevlerinin aktif büyümesini engellemiştir. Ancak 1950'lerden bu yana cezaevlerinde olumlu gelişmeler görülmüştür.

2.4.1. Almanya Hükümlü-Tutuklu Hakları

1908'de Almanya'da 1.061 hapisane bulunmakta olup her cezaevinin kendi iç düzenlemeleri vardı. Çalışma sırasında sessiz kalma yasağı uygulanmış, ancak disiplin, güvenilir mahkumlar ile muhafaza edilmiştir. Disiplin, öncelikle deli gömleği, el ve ayak prangaları ve diğerlerinden üç ayda bir ayrılma yoluyla sağlanmıştır. Boş zamanlar ise Prusya gezisi gibi etkinliklerle geçirilmiştir (Demirbaş, 2005, s.4).

19. yüzyılın sonlarında Almanya'da Wahlberg, hapisanelerdeki mahkumların haklarına dikkat çekmiştir. Wahlberg'e göre, devlet ve hükümlüler arasında karşılıklı haklar ve yükümlülükler bütünü mevcuttu. Yüzyılın başında Berthold Freudenthal, mahkumların yasal statüsünü ayrıntılı olarak araştırmıştır. O zamana kadar, genel kabul gören fikir, mahkumun hiçbir hakkının olmaması ve cezaevi idaresinin keyfine bırakıldığı yönünde olmuştur. Wahlberg'in daha önce yaptığı gibi, Freudenthal, devlet

ve mahkum arasındaki ilişkinin hukuki karakterini ortaya koymuştur. Freudenthal, devlet ile mahkum arasındaki yasal ilişki anlayışından bir dizi kişisel sonuç çıkarmıştır: Devlet mahkuma, cezanın infazı nedeniyle zarar vermemeli ve aşağılamamalı; ceza infazı, mahkumun mülkiyetine makul bir saldırıyı haklı olarak çıkarmamalı ve mahkumun kişiliği ile sınırlı olmalıydı. Devlet, cezaevlerinde hijyen ve engelsiz yaşamı sağlamakla ve iş kazalarına karşı koruyucu önlemleri almakla, mahkumun cezaevinden çıktıktan sonra ise yakınlarına ve kendisine bakmakla sorumlu olmalıydı. Suçlulara “sen” demek, sıfıra kadar saç kesmek (balkabağı yapmak) ve giyim kuşamda aşağılayıcı ayrımlar yapmak kabul edilemezdi (Demirbaş, 2000, s.236 vd.).

Almanya’nın ilk çocuk-genç hapishanesi, Freudenthal’in bir Amerika gezisi sırasındaki izlenimleri ve girişimi sonucu 1912’de Wittlich’te açılmıştır. Bu kurum, büyük tadilat yapılmaksızın, önceden kadınlar bölümü olarak kullanılan kanadın, gençlik cezaevi olarak ayrılmasıyla meydana gelmiştir. 1923 yılında “Çocuk Mahkemeleri Kanunu” ilk kez uygulama alanındaki cezaların infazında eğitim amacını müspet bir kanun olarak anmış ve genç suçluların cezalarının özel kurumlarda, genel infaz kurumlarından kesin ayrılmış olarak infaz edilmesini düzenlemiştir(Koç, 2017, s.115).

Hapishanede eğitim fikri ilk kez Weimar döneminde ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda mahkumun kişiliği ön planda olmuştur, infaz sırasında mahkum, düzenli bir toplumsal hayata dönmek için mücadele etmeliydi. Bu dönemin özü, ceza infazında her yerde görülebilen “eğitim”di. 1933’te Nasyonal Sosyalistler iktidara gelince bu gelişme kesintiye uğramıştır.

Almanya’da 1 Ocak 1977’de “Ceza İnfaz Yasası” ceza infaz tarihinde yeni bir çağ açmıştır. Ceza İnfaz Kanunu, hükümlülerin haklarını ve infaz makamlarının müdahale yetkilerini, tehlikeli suçluların kesin bir muhafazasını kanuni temelde açık olarak ortaya koymuştur. Ayrıca tedavi ve yeniden sosyalleşme konularına daha fazla vurgu yapılmıştır(Kaiser ve Schöch, 2002, s.55).

2.4.2. ABD’de İnfaz Reformu

Amerika Birleşik Devletleri’nde infaz reformlarının uygulanmasındaki en önemli faktör yargı departmanının müdahalesidir. Aslında bu süreç 1950-1960 yılları arasında başlamış, son 30 yılda daha da gelişerek “cezaevi hukuku içtihatlarının”

oluşmasına yol açmıştır. 1871’de ilk hapisane davası açıldığında Yüksek Mahkeme davayı reddetmiş ve mahkumların hiçbir hakkı olmayan “sivil ölümler” olduğunu söylemiştir. Buna örnek olarak Ruffin v. Commonwealth of Virginia davasında Yüksek Mahkeme, bir hükümlünün cezaevlerindeki koşulları değiştirmeye yönelik davasını reddetmiş ve suçluyu “eyalet mahkumu” ve “sivil ölü” olarak nitelendirmiştir. 1950’lerde hapisane isyanlarının yayılması kamuoyunun dikkatini hapisane koşullarına çekmiş ve Yüksek Mahkeme hapisanelerle ilgili davaları görmeye başlamıştır. 1950’li yıllarda açılan davalar suçluların siyasi ve sosyal haklarıyla ilgili değil, çok kötü olan yaşam koşullarının düzeltilmesiyle ilgili olmuştur (Sever, 2016, s.149).

Yüksek Mahkeme’nin 1944 tarihli hapisane kararında suçluların anayasal haklara sahip olduğu ancak bu hakların kanunla sınırlandırılabilceği belirtiliyordu. Bu tarihe kadar geçen dönem, Yüksek Mahkemenin “ellerini mahkumlardan çektiği dönem” olarak adlandırılmaktadır. Yüksek Mahkeme ilk olarak cezaevi meselelerine müdahale etme yetkisinin olup olmadığı sorusunu ele almıştır. Ünlü “Cruz Butto” davasında cezaevi yönetiminin “siz bizim işlerimize karışmayın, yargı sizsiniz, biz yürütmeyiz, kuvvetler ayrılığı vardır” savunmasına yanıt olarak ultiatom kararı vermiştir: “Bu bizim işimiz değil ama içeridekilerin ve dışarıdakilerin haklarını savunmak gerekiyor.” şeklinde karar almıştır. Yüksek Mahkeme, 1960’lı yıllardan itibaren baktığı cezaevi davalarında temkinli hareket etmek suretiyle, dava konusu hükümlü haklarının neler olduğunu sistematik olarak açıklamamış; karardan karara değişen bir şekilde ve hangi hakların, hangi koşullarda hükümlülere ait olması gerektiğini Anayasa açısından tartışarak karara bağlamıştır. Anayasanın 14. maddesindeki “yargıya müracaat” hakkının hükümlüler tarafından kullanılmasının önü açılmış ve hükümlüler çok sayıda dava açmışlardır (Naskali ve Altun, 2010, s.25).

Amerika Birleşik Devletleri’nde adli rehabilitasyon son 30 yılda son derece etkili olmasına rağmen, reformların uygulanmasının gerekliliğini belirlerken geçmiş 1870’li yıllara dayanan bir kurumdan bahsetmek gerekir. ACA, ilk kongresinde açıklanan “İnfaz felsefesi”ni “ACA Minimum Standart Kuralları” ile hayata geçirmiştir. Bu standartlar, cezaevi yönetiminde uyulması gereken cezaevi yaşam koşulları, maddi koşullar, hijyenik beslenme, iletişim, ziyaretler, personel, personel eğitimi vb. koşulları belirleyen kısa, zorunlu, hukuka dayalı kurallardır. American Correction Association (ACA) olarak adlandırılan bu organizasyonun halihazırda

20.000'den fazla üyesi bulunmaktadır ve özel veya kamu kurumlarında çalışan infaz memurları ve uzmanlardan oluşmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde politikaların uygulanmasında aktif rol oynamaktadır. ACA'nın üyeleri arasında Kanada ve 14 Avrupa ülkesinden uzmanlar bulunmaktadır. ACA ilk standart kurallarını 1932'de yayınlamıştır. Bunlar sırasıyla 1946 ve 1954'te yenilenmiş ve yayımlanmıştır (Naskali ve Altun, 2010, s.26).

2.4.3. En düşük Şartlar

Uluslararası hukuki bilincin ve ahlaki yükümlülüklerin somutlaşmış hali, resmi hukuk değil, “suçlulara yönelik muameleye ilişkin birleşik asgari ilkelerdir.” Bu, Uluslararası Cezaevi Komisyonu'nun Bern'de 1926 ve 1929'daki önerisine dayanmaktadır (Türker, 2000, s.169). Ancak 20. yüzyılın ilk yarısında iki dünya savaşının ortaya çıkması ve insani infaz fikrine karşı çıkan totaliter bir sistem, infaz ilişkilerini iyileştirme çabalarını ciddi şekilde sekteye uğratmıştır. Bu gelişmelere rağmen 20. yüzyılın ikinci yarısında uluslararası reform hareketi ortaya çıkmış ve “Suçun Önlenmesi ve Hükümlülere Muamele” Konferansı'nda “suçlulara asgari muamele ilkesi” ve “infaz kurumlarının oluşturulması” gibi öneriler sunulmuştur. 1955'te Cenevre'de düzenlenen Birleşmiş Milletler konferansı, Hukukun Gelişimi'nin uygulanmasını derinden etkilemiştir. Nitekim “Hükümlülere Muamelede Uyulacak Asgari Standart Kuralları”, 31 Temmuz 1957'de Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir (Kaiser ve Schöch, 2002, s.74).

19 Ocak 1973'te Avrupa Konseyi “Mahkumlara Muameleye İlişkin Asgari Kurallar”ı kabul etmiştir. Ancak, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi bu ilkeleri gözden geçirerek ve üzerinde daha fazla çalışarak 12 Şubat 1987'de kabul edilen 100 adet yeni Avrupa Ceza İnfaz Kuralı belirlemiştir (Naskali ve Altun, 2010, s.27).

1966 tarihli Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi madde 10/3'te, “Ceza infazı hükümlünün topluma yeniden sosyal olarak dahil olmasına hizmet eder” şeklindeki bir hüküm, ilk defa uluslararası hukukta yer almıştır. Uluslararası Asgari Standart Kurallara, çok yönlü gayretlere ve kararlara rağmen, infaz gerçeğinin yürüyüşünde hala tereddüt ve boşluklar bulunmaktadır. Çok sayıda devletler arası kuruluş son zamanlarda, özgürlükten yoksun bırakan ceza yaptırımlarının infazında bir iyileştirme sağlamak istemişlerdir. Bunlara 10.12.1984 tarihli BM İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi, 10.12.1984 tarihli Amerika İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi

ve 26.11.1987 tarihli “Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Davranış ya da Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi” dahildir. Avrupa Konseyinin 15.1.1989 tarihli Viyana Sonuç Bildirgesinde, katılan devletler mahkumlara insani davranmakla yükümlü tutulmuşlardır (Kaiser ve Schöch, 2002, s.75).

Söz konusu uluslararası belgelerde; “Ceza infaz kurumlarının kapasitesinin 500 kişiyi geçmemesi, mahkumların sınıflandırılmış olması, oda ve bölümlerin yeterince geniş olması, aydınlatma, ısınma, sağlık, hijyen, beslenme, ibadet ve yıkanma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, odaların temiz hava alınabilecek şekilde en az bir metreküp genişlikte olması, güneşte kitap okumaya ve çalışmaya imkan verecek şekilde pencerelerin bulunması, mahkumlara içme suyu ve yiyecek sağlanması, kurumdaki mahkumların çocukları için kreş ve sağlık sorunlarına karşı en az bir revirin bulunması, karanlık odaların veya hücrelerin bulunmaması, mahkumların ziyaretçi kabul edebilmesi ve iletişim sağlayabilmesi, mahkumların açık hava etkinliklerine çıkarılması, eğitilmesi veya çalıştırılmaları, fiziksel aktivitelerde bulunabilmeleri, dilekçe, istek ve şikayet haklarının kullandırılması, tutuklu ve hükümlülere kötü muamele yasağı” gibi temel kurallar düzenlenmiştir. (Bahadır, 2003, s.3).

BÖLÜM III

3. Türkiye’de Cezaevlerinin Tarihi Süreci

3.1. Osmanlı Devletinde Cezaevleri

Osmanlı İmparatorluğu’nda şeriat hukukunun uygulanması ve şeriat hukukunda hapis cezasının bulunmaması nedeniyle hapishaneler genel olarak hürriyetten yoksun bırakan cezaların infaz yeri olarak kullanılamamıştır. Ancak ta’zirle (İslam Hukukunda tazir (Arapça ta’zeer veya ta’zir) belirli suçlar için hakim (kadı) veya devlet yöneticisinin takdirine bağlı olarak yapılan cezalandırma) cezalandırılan suçlarda padişah ve bu yetkiyi onun adına kullananlar, suçun mahiyetine ve büyüklüğüne göre cezayı belirlemişlerdir. Bu cezalar içerisinde hapis cezası da yer almıştır. Bu bakımdan, ta’zir ve kanunnameler hapis cezasının başlıca kaynağını oluşturmuşlardır (Yıldıztaş, 1997, s.35).

Osmanlı Devleti’nde hapishane olarak genellikle kale burçları kullanılmıştır. Buralar karanlık, havasız ve rutubetli olduğu için Farsça’da “karanlık, sıkıntılı, dehşet verici hapishane” anlamına gelen “zindan” olarak adlandırılmıştır. Bunlar arasında İstanbul’daki Yedikule, Eminönü’ndeki Baba Cafer ve Kasımpaşa’daki Tersane Zindanı bulunmaktadır. Esnaf, sivil halk, katiller, hırsızlar, borçlular ve zina yapanlar Galata zindanına; siyasi ve askeri suçlular ise Babıalideki Tomruk’a, Yedikule’ye, Rumelihisarı’na ve Tersaneye gönderilirdi. Zindanlar genellikle Subaşı tarafından kontrol edilmekte olup mahkumlara hayırseverlerin yardımı ile bakılmıştır. 1831 yılında İstanbul Zindanları kaldırılarak Sultanahmet’te Mehterhane olarak bilinen İbrahim Paşa Sarayı’nın bir kısmında Hapishane-i Umumi kurulmuştur. Ancak, İstanbul dışında kale burçlarının zindan olarak kullanılmasına devam edilmiştir. Fakat Tanzimat’ın çıkardığı 1840, 1851 ve 1858 ceza kanunlarıyla Osmanlı Devleti de hürriyetten mahrumiyeti öngörmüştür (Yıldıztaş, 1997, s.36).

Osmanlı Devleti’nde cezaevlerindeki kötü koşulların düzeltilmesine ilişkin ilk hükümler ıslahat fermanlarında bulunmaktadır. Hatta Islahat Fermanında cezaevleriyle ilgili hükümler şöyledir: “Cezaevi koşullarının insan haklarına ve hukuk sistemine uygun hale getirilmesi için tüm cezaevlerinde ve şüpheli veya suçluların yargılama veya hapis amacıyla tutulduğu diğer tutukevlerinde cezaevi koşullarının bir

an önce iyileştirilmesi gerekmektedir ve devlet tarafından belirlenmiş disiplin kuralları dışında cezaevlerinde bedensel ceza, işkence ve işkenceye benzer fiiller tamamen kaldırılmalıdır. Ayrıca sert davranışlar yasaktır ve bunu yapanlar cezalandırılmalı, bu tür davranışları emredenler ve bunu yapanların da, görev yerleri değiştirilerek ceza kanununa göre cezalandırılmalıdır.” (Bozkurt, 1996, s.109).

1858 Ceza Kanunname-i Hümayununun hazırlanmasının hemen ardından, gerek bu kanunun hapishane ile ilgili bölümlerine anlam kazandırılması için gerekse yabancı büyükelçilerin, hapishanelerin iyi bir durumda bulunmadığı gerekçesiyle bu kanunun kendi korumaları veya vatandaşlıkları altındaki kişilere uygulanmasına itirazlarını önlemek için çalışmalara başlanmıştır. Mülkiyeye ait düzenlemelerin yanı sıra, bu konuda uzman olan Binbaşı Gordon da cezaevi reformu amacıyla İngiltere’den getirilerek kamu hizmetine alınmıştır (Adak, 2006, s.36).

1879 yılında ise Hukuk ve Ceza Usul Kanunları hazırlanırken, hapishanelerin durumu ve ıslahı konusu tekrar gündeme gelmiş ve gerekli tedbirlerin alınması için Adliye Nezareti bir nizamname tavsiyesi hazırlayarak padişaha sunmuştur. Hapishaneler konusunda Meclis-i Tanzimatın hazırladığı mazbatada, “hapishanelerin kötü durumda olduğu, büyük devletlerin suçluları vermemelerinin bu uygunsuzluktan kaynaklandığı, hapishanelerin şu şekilde tanzim ve tefriklerinin devletçe ve insaniyetçe pek mühim olduğu” kabul edilmiştir. Mazbataya göre, “hapishaneler, i. tevkifhaneler, ii. kabahat, iii. ağır cezalar, iv. cinayet suçunu işleyenlere mahsus olmak üzere dört cinstir. Tevkifhaneler, çocukların, ağır cezalardan mahkumların ve cinayet suçlarını işleyenlerin tutulacağı dört daireye ayrılmaktadır. Bu tutukevlerinin her biri üç odadan oluşmakta olup; birincisi 20 kişilik ve bebekler için, ikincisi otuz kişilik ve ağır suçlular ve katiller için, üçüncüsü de yüz kişilik olmasının yanında hafif suç işleyenler içindir. Tutuklanması gereken kadınlar ise bu merkezlerin yakınındaki komşu imamların evlerinde tutulabilecektir (Bozkurt, 1996, s.111).

Mazbataya göre cezaevleri şu şekilde planlanmıştır: Suçtan hüküm giymiş olanlar 2 saatten 1 haftaya kadar, ağır suçlardan ceza almış kişiler (cünha) 1 haftadan 6 aya kadar veya 6 aydan üç yıla kadar hapis, cinayetten hüküm giymiş olanlar ise 3 ile 15 yıl arası veya müebbet hapis cezasına çarptırılacaktır. Ağır suçlardan ceza almış kişiler ile cinayet suçluları iki ayrı çeşit cezaevinde cezalarını infaz edebileceklerdir. Kadın ve erkek hapishaneleri ayrı olacaktır. “Beyoğlu, Galata, Yeniköy, Üsküdar, Beşiktaş,

Kanlıca zaptiye merkezleri ile, Babıali, Bab-1 Askeri, Tersane ve Tophane hapishaneleri tevkifhane olarak adlandırılacak ve kullanılacaktır. Bu tevkifhanelerde kimse 24 saatten fazla tutulmayacak, Bab-1 Zabtiyeye gönderilecektir.” (Naskali ve Altun, 2010, s.32).

Bu hazırlıklar sonucunda 1880 yılında yukarıdaki mazbatada belirtilen tevkifhaneler ve cezaevlerini de kapsayan “Tevkifhane ve Cezaevlerinin İdaresi Nizamnamesi” ve “Gardiyanlar Hakkında Hapishane Talimatı” yürürlüğe girmiştir. Böylece mahkumların daha iyi şartlarda yaşaması ve her türlü suiistimalden korunması için yasal tedbirler hayata geçirilmiştir (Bozkurt, 1996, s.112).

Tevkifhaneler ve cezaevlerine ilişkin 97 maddeyi içeren nizamname (yönetmelik), hapishaneleri “tevkifhane, cezaevleri ve genel cezaevleri (hapishane-i umumi)” olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Bu nizamname, beş yıldan fazla zorunlu çalışma cezasına çarptırılanlara yönelik, ülkenin uygun yerlerinde bir gözaltı merkezi ve cezaevi bulunacağını, her ilçe, sancak ve vilayet merkezlerinde cezaevi olacağını, mahkumların çalışma zorunluluklarının olacağını, bir ilçede cezaevleri bulunmuyorsa tevkifhanelerden bir tanesinin geçici olarak cezaevi işlevi göreceğini, cezaevlerinde on yıla kadar kürek cezası alan mahkumlar ile müebbet mahkumlarının koğuşlarının ayrı olacağını, mahkumlar hakkında ahlak sicili tutulacağını, bu sicile cezaevi müdürü, çavuş, imam ve başgardiyanın “görüş ve tavsiyelerini” kayıt edebileceğini belirtmektedir. (Taner, 1953, s.618).

Nizamnamede ayrıca, soruşturma aşamasındaki sanıklara tevkifhanelerin, hüküm giymiş olanlara ise cezaevlerinin tahsis edilmiş olduğu, üç aya kadar suç ve kabahatlerden hüküm giymiş olanlar için ilçe cezaevlerinde, üç yıla kadar olan hapis cezalarından hüküm alanların sancak cezaevlerinde ve üç yıldan fazla ceza alanların ise vilayet cezaevlerinde cezalarını infaz edeceği, cezaevlerinde kadınlar için bir oda bulunacağı, kürek cezasına çarptırılanların umumi cezaevlerine gönderileceği, cezaevlerinde yeterli sayıda kıdemli memur, hemşire, gardiyan, doktor gibi çalışanların olmasının gerektiği açıklanmıştır(Bozkurt, 1996, s.112).

Osmanlı Devleti’nin ilk hapishaneleri ise şu şekilde sıralanabilir: “Manavgat 1852, Şırnak 1886, Arakan 1890, Kınık 1907, Manyas 1910, Cide 1318, İpsala 1324, Çiçekdağ 1340 yılında kiralanmıştır. Diyarbakır 1280, Kırklareli 1304, Kütahya 1306, Bafra 1311, Ordu 1315, Uşak 1317, Bilecik 1324, Nevşehir 1849, Sürüş 1852,

Vezirköprü 1870, Kozan 1875, Kars 1800, Kastamonu 1889, Üsküdar Paşakapısı 1916 ve Zara 1919 yıllarında inşa edilmiştir.” (Naskali ve Altun, 2010, s.34).

Sonuç olarak, cezaevleri ve ceza sistemi tarihi, imparatorluğun geniş bir zaman dilimini kapsadığından dolayı zaman içinde değişiklik göstermiştir. Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarında, ceza sistemleri genellikle geleneksel İslam hukuku (şeriat) esaslarına dayanmıştır. Cezaevleri genellikle zindan veya kaleler olmuştur. 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti’nde önemli hukuki reformlar yapılmıştır. 1876’da ilan edilen Kanun-i Esasi (Osmanlı Anayasası), daha modern hukuk normlarını ve ceza sistemi ilkelerini benimsemiştir. II. Meşrutiyet Dönemi (1908-1922), Osmanlı Devleti’nde daha fazla siyasi katılım ve reformları beraberinde getirmiştir. Bu dönemde cezaevi sistemleri üzerinde bazı iyileştirmeler yapılmış olsa da, Osmanlı Devletinin son yıllarında çeşitli zorluklar ve çalkantılar yaşanmıştır. Yaşanan bu hukuki gelişmelere ek olarak 1. Dünya savaşının patlak vermesi ve biriken sıkıntılar devletin elini kolunu bağlamaya yetmiştir. Yaşanan göçler, ekonomik sıkıntılar, halkın siyasi bölünmüşlüğü ve yapılması planlanan her icraat için işgal güçlerinin tepkisinin hesaba katılması gibi durumlardan ötürü yığılan problemlerin altına giren her hükümet, hiçbir şey yapamayarak çözümü halefine devretmek durumunda kalmıştır. İstanbul’un işgali yıllarında bu olağan dışılık halkın yaşantısını ve müesseselerin işleyişini de oldukça zora sokmuştur. Hayatı idame ettirme pahasına birçok insan gayr-i meşru yollara tevessül etme durumuyla baş başa kalmıştır. Muhtelif nedenlerden dolayı yaşanan kültür değişimleri ise bazı psikolojik ve ahlaki bozukluklara yol açtığından beraberinde fuhuş, içki ve kumar türü gayri ahlaki fiiller yine bu devirde artarak kendini hissettirmiştir. Bu durumdan adalet müesseseleri de yeterince nasibini almış olup ya keyfi uygulamalarla karşı karşıya kalınmış ya da sivil mahkemelerdeki gibi yığılmalar nedeniyle insanlar fazladan tevkif altında tutulmuştur. Bu tür problemlere köklü çözümler getiremeyen devlet gelişen olaylara ancak sonunda müdahale edebilmekle yetinmiş, bu ise birçok insanın tevkifhane ve hapishanelerde gün geçirmesine sebep teşkil etmiştir. Üstelik devlet bu müesseselere de eldeki imkansızlıklar sebebi ile yeterince ihtimam gösterememiş; dolayısıyla buraların “ıslah edici” özelliğinden çok bir “zulüm merkezi” olmasının önüne geçememiştir (Yıldıztaş, 1997, s.86).



Şekil 5. Yedikule Zindanları

Kaynak: Ege, 2021, s.39.

3.2. Cumhuriyet Dönemi Cezaevleri

Cumhuriyet döneminde özellikle 1 Temmuz 1926'da 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun(TCK) yürürlüğe girmesiyle cezaevleri sorunu yeniden ele alınmaya başlanmıştır. İlk olarak 1 Haziran 1929'da cezaevleri ve cezaevlerinin yönetimi Dahiliye (içişleri) Nezareti'nden Adalet Nezareti'ne devredilmiş ve söz konusu bakanlık cezaevleri ile daha yakından ilgilenmeye başlamıştır. Suçluların çalıştırılması, suçluların rehabilitasyonu amacına ulaşmanın temel dayanağı ve aracı olduğundan, Adalet Bakanlığı'nın faaliyetleri esas olarak bu amaç üzerinde yoğunlaşmış ve Ceza Kanunu'nda bu konuya ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Bu kapsamda bakanlık, TCK madde 13'te ikinci devreyi tamamlayan mahkumlar arasından yol, inşaat ve maden ekipleri oluşturabilir hükmünü getirmiştir. Yine TCK madde 14'te, hapis cezasına çarptırılan kişilerin cezaevine bağlı tarım ve sanayi kuruluşlarında çalıştırılabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca 14 Haziran 1930 tarih ve 1721 sayılı Ceza ve Tevkifevleri Yönetimi Kanunu cezaevlerinde "işyurtları" kurulmasını öngörmüş olup, Ceza Kanununun 4'üncü maddesine 25 Haziran 1932 tarihli 2023 sayılı Kanun ile eklenen fıkrada, ceza hukukuna öncelik verilerek, cezaevi tesis ve teşkilatının bulunmadığı yerlerde, belirli şartları taşıyan bazı mahkumların, cezaevlerine uygun işlerde çalışabilecekleri düzenlenmiştir (Naskali ve Altun, 2010, s.35).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde kullanım amaçları farklı olarak yapılan yapılar bir süre sonra bir iyileştirme sürecinden geçtikten sonra cezaevi olarak kullanılmıştır.

Bu dönemde ceza infaz kurumları barındırabileceği mahkum sayısından daha fazla hükümlü sayısı barındırmaktadır. Topluluk sisteminden koğuş sistemine geçiş 1950-1970 yılları arasında yapılan A tipi, B tipi ve C tipi cezaevleri sayesinde olmuştur. K tipi, E tipi, olmak üzere yapılan sonraki ceza infaz kurumları, 1970-2000 yılları arasında 150 ve 350 kişilik olmak üzere inşa edilmiştir. Bu cezaevleri koğuş sistemi üzerinden işleyişine devam etmiştir(Yılmaz, 2011, s.19 vd.).

1990'lı yıllarda ise yeni bir cezaevi yapısı bulma arayışına gidilmiştir. Bu arayışlar sonucu, 1995 yılında koğuş sistemi yöntemi terk edilerek oda sistemi getirilmiştir. Bu getirilen yenilik ile birlikte F tipi ve L tipi cezaevi yapımına başlanmış olup ve halen bu sistemlerin günümüzde yapımına devam edilmektedir (Yılmaz, 2011:24-25).

F ve L tipi cezaevlerinde ise koğuş sistemi yerine hücre veya oda sisteminin kullanılmaya başlanması, bu cezaevlerinin yüksek güvenlik ihtiyacının bir sonucu olmuştur. Ülkemizde ceza infaz kurumları kapalı, yarı açık ve açık ceza infaz kurumları olarak adlandırılmıştır. (Meral, 2015, s.39).

3.3. Yeni Sistem Cezaevleri ve İnfaz Uygulamaları

10 Ekim 1936'da İmralı Adası'nda çalışma esasına dayalı ilk hapisane açılmıştır. Başka yerlere de eşdeğer nitelikte cezaevleri yapılması planlanmış ve bu şekilde ağır hapis ve hapis cezalarının infaz şekillerini gösteren TCK madde 13'ün kısmen olsun uygulanmasını mümkün kılmak amaçlanmıştır. Ancak bu kadar kısmi bir çözüme ulaşmak için hukuki bir temele ihtiyaç duyulduğundan, konu Geçici Hükümlerin B fıkrasında ele alınarak 3 Şubat 1937 tarih ve 3112 sayılı Kanun olarak son şeklini almıştır. Buna göre; “Mevcut bir cezaevinde belirli bir süre yatmış, iyi halli, yaşı, mesleği ve yetenekleri Bakanlığın tespitine uygun olan hükümlüler de çalıştırılma üzerine açılmış cezaevlerine nakledilebilecektir.” İşte bu fıkra hükmüne dayanılarak belirli şartları taşıyan bir kısım hükümlülerin, belirtilen cezaevlerine sevk edilmeye ve haklarında TCK madde 13'ün C ve D fıkralarında gösterilen üçüncü ve dördüncü devrelere ait rejim ile TCK madde 16'nın şartla salıverilmeye ilişkin hükümlerinin uygulanmasına başlanmıştır (Taner, 1953, s.620).

Aynı zamanda, cezaevleri ve tutukevlerinin yönetimini temel kurallara bağlayan 213 maddeyi içeren 31 Temmuz 1941 tarihli Ceza ve Tevkifevleri

Nizamnamesi yürürlüğe girmiştir. Bu nizamnameye göre, mahkemelerin olduğu her yerde “ceza ve gözaltı merkezleri”, Adalet Bakanlığının gösterdiği yerlerde “yerel cezaevleri”, “genç cezaevleri ve cezaevi kurumları” kurulacağı; tutuklama merkezlerinde gözaltı kararlarının, cezaevlerinde üç yıla kadar hapis cezalarının ve hafif hapis cezalarının uygulanacağı, daha sert cezaların ise bölge cezaevlerinde uygulanacağı, suçun işlendiği sırada 15 yaşını doldurmuş olanların “gençlik cezaevlerinde” ya da cezaevlerinin “özel bölümlerinde” infaz göreceği, suç tarihi itibarıyla 11 yaşını doldurmuş ancak 15 yaşını doldurmamış ve ceza uygulanılmasına başladığı tarihte 18 yaşını doldurmamış çocuk suçluların ıslahevlerinde infaz göreceği bildirilmiştir. Nizamname ayrıca memur ve çalışanların görev ve yetkilerini, cezaevi kurullarını, yönetim kurullarını, disiplin kurullarını, tutuklu ve hükümlülerin evlat edinilmesini, yaşam tarzlarını, dış dünyayla ilişkilerini, eğitimlerini, istihdamlarını ve diğer konuları da düzenlemiştir. 29 Haziran 1938 tarih ve 3500 sayılı Kanun ve daha sonra bu kanunun yerini alan 13 Ocak 1943 tarih ve 4358 sayılı Kanun, ceza ve tevkifevlerinin, teşkilat ve görevlerini düzenlemiştir. Yine bu kanun, ticari hayat esas alınarak kurulan hapis haneler, ıslahevleri ve işyurtlarının bütçeden ayrılan para ile yaptıkları işe göre tüzel kişilik olduklarını ve bu evlerin inşaatı ve bakımıyla uğraşan mahkumlara verilecek yevmiyelerle bunların dağıtım ve ödeme şekli ve şartlarına ilişkin bilgiler vermektedir (Naskali ve Altun, 2010, s.38).

647 Sayılı Ceza İnfaz Kanunu yürürlüğe girmeden önce, ağır cezanın ilk yarısı olan hücre hapsi, hücrelerin yetersizliği nedeniyle gerektiği gibi uygulanamamıştır. Örneğin 647 Sayılı Ceza İnfaz Kanunu kararında belirtildiği gibi 1959’da 5.142 ağır hapis cezası verilmişken, 1965’te hücre sayısı 89’dur. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, maddi sıkıntının aşılabilir olduğunu bilerek cezaevlerine gönderdiği yazıda, hücre cezalarının “müebbet hapis cezasına çarptırılanlardan başlayıp aşağı doğru inilmek suretiyle infaz edilmesini” bildirmiştir (Gölcüklü, 1966, s.78).

Sonuç olarak Avrupa ülkelerinde hapis cezalarının ve dolayısıyla cezaevlerinin gelişiminin 400 yıllık bir geçmişi varken, Türkiye’de bu sürecin başlangıcı 1840’lara kadar gitmektedir. Avrupa ülkelerinde 19. Yüzyılda tartışılan cezaevleri sorunu, ülkemizde 21. yüzyılın başından itibaren konuşulmaya başlandığı için cezaevlerinde ve infaz sisteminde yaşanan sorunlar bir türlü giderilememiştir. Bu durum infaz hukuku açısından da aynı olmuştur. Yıllar önce Avrupa ve Amerika’da infaz hukuku,

cezaevleri ile ilgili tartışmalar, kitaplar ve vakıflar varken maalesef Türkiye’de bu sorun ancak yıllar sonra konuşulmaya başlanmıştır.

1990’lı yıllardaki cezaevi olaylarına kadar toplum ve devlet maalesef cezaevi sorunlarına hiçbir zaman müdahale edememiştir. Ceza kurumlarının olumsuzluklarının ortadan kaldırılması konusunda devlete ek olarak, sivil toplum kuruluşlarına da büyük sorumluluk düşmektedir.

Cezaevlerinde aşırı kalabalıklaşmanın nedeni sadece suçun artmasıyla açıklanamaz ancak bunun önemli bir nedeni de şartlı tahliyede iyi hal süresinin ve özellikle keyfi tutukluluk kararlarının artmasıdır.

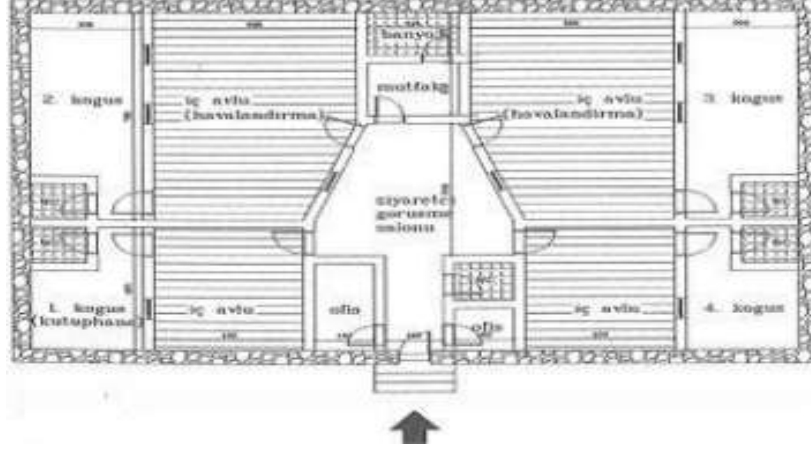
Ülkemizde bir takım Ceza İnfaz Kurumları ve özelliklerini sıralamak gerekirse;

3.3.1.Kapalı ceza infaz kurumu

5275 sayılı Kanun’un 8. maddesinde: “Kapalı ceza infaz kurumları, iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fiziki engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasın olanaklı bulunduğu, yeterli düzeyde güvenlik sağlanmış ve hükümlünün gereksinimine göre bireysel, grup halinde veya toplu olarak iyileştirme yöntemlerinin uygulanabileceği tesisler” olarak belirtilmiştir(5275 Sayılı CGTİHK, 8. Madde).

3.3.2. A tipi kapalı ceza infaz kurumları

1950 ve 1970’li yıllarda inşa edilen A tipi kapalı cezaevleri ilçe tipi tasarlanmış ceza infaz kurumlarıdır. Bu cezaevinde 4 adet koğu, mutfak, ders çalışma alanı, kitap okuma alanı banyo ve konferans salonu bulundurmaktadır. Hükümlüler için ayrı kadın ve çocuk tutuklular için ayrı ayrı bölümlerden oluşmaktadır. 24 kişiyi barındırabilen bu ceza infaz kurumu gerektiğinde de 30 kişiye kadar barındırabilmektedir (CTE, 2019).

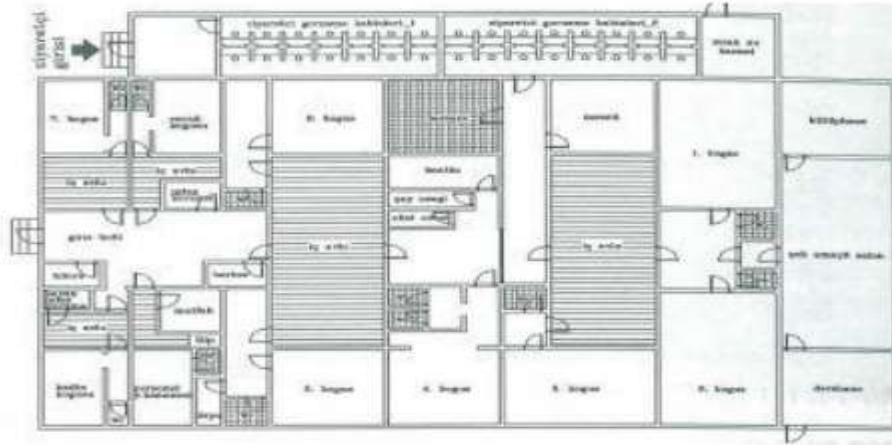


Şekil 6: A tipi cezaevi planı

Kaynak: Ağcakale, 2010, s.86.

3.3.3. B tipi kapalı ceza infaz kurumları

İki disiplin hücresi ve yedi koğuştan oluşan B tipi kapalı cezaevlerinde, A tipi cezaevlerinde olduğu gibi kadın ve çocuk hükümlülerin bölümleri ayrıdır. Her koğuşun kendi içerisinde barındırdığı mutfak alanı, spor salonu müstakil havalandırması ve dersane gibi eğitim yeri mevcuttur. Kapasiteleri 62 kişiliktir (CTE, 2019).



Şekil 7: B Tipi Cezaevi Planı

Kaynak: Ağcakale, 2010, s.86.

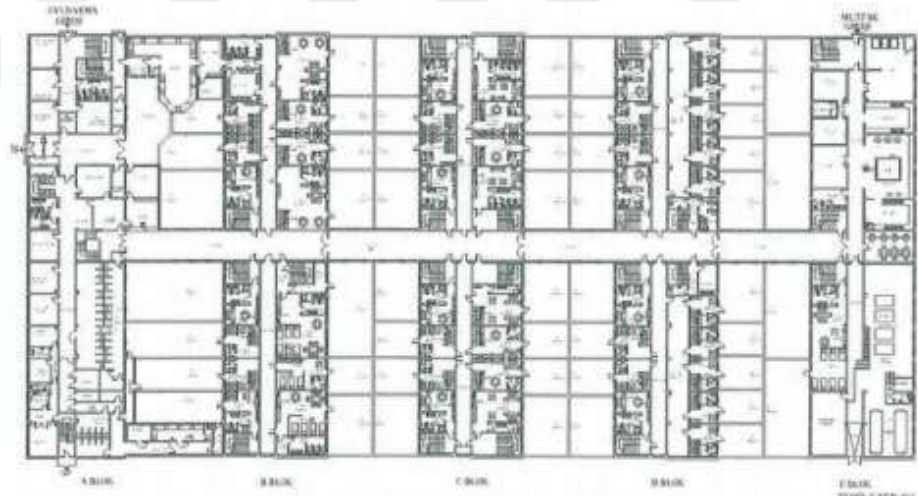
3.3.4. C tipi kapalı ceza infaz kurumları

8 Koğuş ve 4 disiplin hücresi bulunan C tipi kapalı ceza infaz kurumlarında ayrı olarak bulunan çocuk ve kadın bölümleri mevcuttur. Aynı zamanda C tipi

cezaevlerinde kütüphane ve konferans salonu da bulunmaktadır. Her koğuş özelinde kullanabileceği mutfak ve banyo da bu tip cezaevlerinde bulunmaktadır. C tipi ceza infaz kurumları projesine bakıldığında, 164 kişi kapasiteli olan bu kurumlar gerekli görüldüğü takdirde 300 kişiyi barındırabilecek kapasiteye sahiptirler (CTE, 2019).

3.3.5. E tipi kapalı ceza infaz kurumları

Koğuş sistemine göre inşa edilen bu iki katlı cezaevleri, oda sistemine dönüştürülerek 2, 4, 6, 8 ve 10 kişilik odalar oluşturulmuş olup her odanın kendine ait havalandırması vardır. Birinci kısmın üst katı idari birimlere ait olup, alt katlarda yemekhane, üst katlarda ise yatakhane bulunmaktadır. 80 kişilik gözlem bölümü, tam donanımlı mutfak, soğuk hava deposu, çamaşır ve çamaşır odası, kuaför, ziyaretçi odaları, mescit, dinleme salonu ve atölyeler bulunmaktadır. Son yıllarda gözlem bölümleri yenilenmiş ve küçük oda tipi yeni koğuşlar oluşturulmuştur. E tipi cezaevlerinin normal kapasitesi 400 ila 500 kişi arasındadır (CTE,2019).



Şekil 8. E Tipi Cezaevi Planı

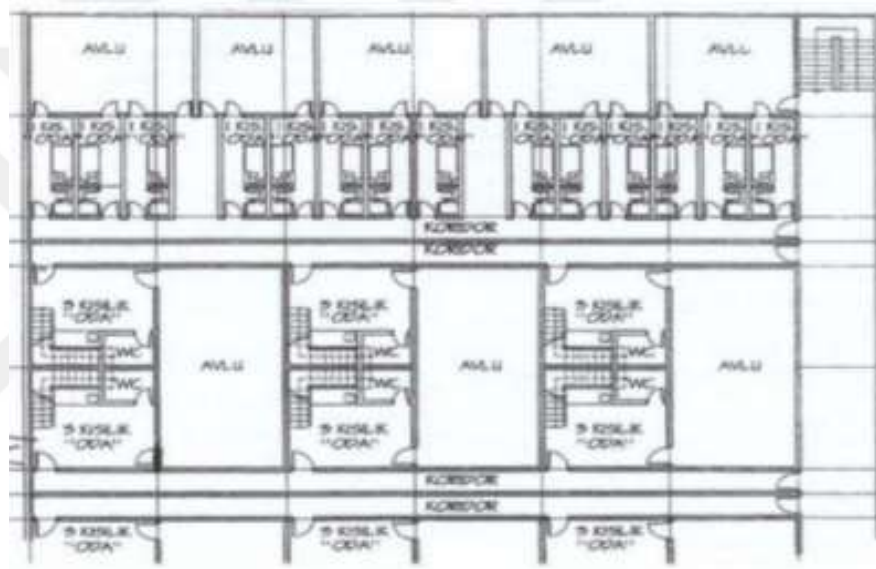
Kaynak: Ağcakale, 2010, s.86.

3.3.6. F tipi kapalı ceza infaz kurumları

F tipi kapalı cezaevleri yüksek güvenlikle tasarlanmış, tüm tretman (genellikle film, televizyon programı ve radyo oyunu için tasarlanan senaryo) programlarının yürütülmesine uygun alanlara sahip, mevzuata göre sadece tehlikeli mahkumların

barındırıldığı, güvenlik tehditleri minimum düzeyde olan, elektronik ve elektronik güvenlik sistemleri ve kontrol planına sahip, iç ve dış koruyucu görevlileri ile kaçmalara yönelik engelleri olan kurumlardır. 3 ana koridoru ve 5 bloğu bulunan cezaevinde 57 adet 1 ve 2 yataklı, 103 adet 3 yataklı oda bulunmakta ve toplam 368 kişilik kapasiteye sahiptir.

Zemine tünel kazmayı önleyici, hasır demirli betonlar ile sağlamlaştırılmıştır. Pis su boruları ise firarı önleyici boyutlarda tasarlanıp döşenmiştir. Çevreyi korumak amacıyla kurum etrafına arıtma tesisleri kurulmuştur (Şen, 2016, s.12).



Şekil 9. F Tipi Cezaevi Planı

Kaynak: Meral, 2015, s.46.

3.3.7. L tipi kapalı ceza infaz kurumları

L tipi kapalı cezaevleri; büyük şehirlerdeki eskimiş olan cezaevleri yerine veya cezaevi kapasitesinin yetersiz kalması nedeniyle yapılan uluslararası standartlara uygunluk sağlayan, kapalı cezaevi kurumlarıdır. Mahkumların ve tutuklu bulunanların; temel ihtiyaçlarına yönelik iyileştirme isteklerine cevap bulabileceği ve yeterli derecede fiziki alan mevcuttur. Ek olarak, sportif alanlar ve kültürel alanlarda da hizmet sunulabilecek mekanlar bulunmaktadır.

L tipi ceza infaz kurumları orta seviye de güvenlikle planlanmış olup, 7 kişilik ünitelerden oluşmaktadır. Ünitelerde ki kişiler gündüz avlu dahil 65 m²'lik ünite içerisinde serbestçe gezebilmekte, geceleri ise kişisel 12 m²'lik uyuma alanlarında kalmaktadır(Ağcakale, 2010, s.90).



Şekil 10. L Tipi Cezaevi

Ağcakale, 2010, s.90.

3.3.8. T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

T tipi kapalı cezaevleri, büyük şehirlerdeki eski cezaevlerinin yerine veya cezaevlerinin eksikliğine çözüm bulmak amacıyla inşa edilen veya planlanan, uluslararası standartlara uygun kapalı cezaevleridir. Mahkumların korunması, sağlık bakımı, eğitimi ve her türlü iyileştirme ihtiyaçları için yeterli fiziki kaynakları mevcuttur. Bu faaliyetlere ilave olarak, sportif ve kültürel hizmetlerin sunulacağı mekanlar da mevcuttur. T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarının kapasitesi 200 ila 748 kapasite arasında değişiklik göstermektedir (CTE, 2019).

3.3.9. Açık Ceza İnfaz Kurumu

Tipik bir proje için inşa edilen açık cezaevlerinin kapasitesi 96 ila 2 bin kişi arasında değişmektedir. Çalıştırmaya dayalı cezaevi olduğundan bu kurumların iş atölyeleri vardır ve bu atölyelerde mahkumlar çalıştırılmaktadır. Böylece mahkumların boş zamanları üretime yönlendirilmekte, tahliye sonrasında meslek ve sanat kabiliyeti kazanmaları amaçlanmakta ve üretime yönelik iş gücü ortaya konulmaktadır. Açık cezaevlerindeki bu faaliyetler kurumun kadrolu memurları tarafından kontrol edilmekte

ve gerekirse bu kurumlarda mahkumların mesleki ve sanatsal eğitimleriyle de ilgilenen işçi vasfında istihdam edilen çalışanlar bulunmaktadır. Reviri, sineması, dinleme salonu, yatakhane ve yemekhanesi ile tam teşekküllü mutfak, bulaşıkhanesi, soğuk hava deposu, çamaşırhane, berber, özel ziyaretçi yeri, ve mescidi de bulunan açık ceza infaz kurumlarının kaloriferleri de bulunmaktadır (CTE, 2019).



BÖLÜM IV

CEZAEVLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ

4. Özelleştirme ve Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

Özelleştirme terimi genel olarak kamu iktisadi teşebbüslerinin varlıklarının özel teşebbüslere satılmasını ifade etmektedir. Bu tanım literatürde özelleştirme olarak da bilinmektedir. Fakat daha geniş anlamda özelleştirme, kamu sektörünün ekonomiden uzaklaşmasını sağlayan her türlü uygulama anlamına gelmektedir(Vural, 2015, s.17).

Tarih boyunca, üretim ve ticarete kamu (çoğunlukla dini kurumlar dahil) ve özel mülkiyetin bir karışımı olmuştur. Sobel (1999), eski yakın doğu’da fabrikalar ve metal işleme de dahil olmak üzere üretim araçlarında devlet mülkiyetinin yaygın olduğunu, özel mülkiyetin ise ticaret ve borç vermede daha yaygın olduğunu yazmıştır (Megginson ve Netter, 2003, s.25 vd.).

Antik Yunan’da hükümet arazinin, ormanların ve madenlerin sahibi olmuştur ancak işi bireylere ve firmalara devretmiştir. Devlet bankalarının yükselişi Yunanistan’da da aynı dönemde gerçekleşmiştir. Çin’in Ch’in hanedanlığında, hükümetin tuz ve demir üzerinde tekelleri olmuştur, ancak 1500’lü yıllara gelindiğinde özel tarafların ipek ve kaplumbağa kabuğu gibi lüks mallarla işlem yaptığı sofistike pazarlar geliştirilmiştir. Eski Mısır’da papirüs, bira, bal, tuz ve bitkisel yağlar gibi çeşitli ürünlerin üretiminde devlet tekelleri var olmuştur. Devlet tüm üretim sürecini (ekim, perakende satış, fiyatlar ve ücretler) kontrol etmiştir. Ayrıca devlet yabancı ithalatı ciddi şekilde kısıtlamıştır.

Antik Roma ise hem özel hem de devlet mülkiyetinin örneklerini sunmaktadır (Sobel, 1999, s.19). Sobel, Roma Cumhuriyeti’nde ‘publicani’nin (özel şahıslar ve şirketler) devletin ekonomik gereksinimlerinin neredeyse tamamını karşıladığını belirtmiştir. Devletin ‘vergi tahsilatı, ordunun temini’ gibi işlemler için sözleşme imzaladığını yazmıştır. Roma’nın çöküşü ile Sanayi Devrimi’nin başlangıcı arasındaki bin yılda Avrupa’nın ekonomik sistemi çeşitli şekillerde gelişmiştir. 1930’ların sonlarında 2. dünya savaşı öncesinde, Büyük Buhran yaygın olarak kapitalizmin

başarısızlığının kanıtı olarak görülmüş ve iki dünya savaşının, özellikle de ikincisinin yarattığı yıkım, çoğu insana kitlesel hükümet eylemini gerektiriyor gibi görünmüştür. Devlet mülkiyetine giden yol dünya çapında ülkeden ülkeye farklılık gösterse de çoğu ülkede gerçekleşmiştir. Esasen tüm Avrupa ülkelerinde, İkinci Dünya Savaşı'nın muazzam yıkımı, kapitalizme olan inanç eksikliğine ek olarak, savaş öncesi döneme kıyasla hükümetin ekonomiye daha fazla müdahale etmesine yol açmıştır. Hükümet planlaması ekonomileri yeniden inşa etmek için gerekli görülmüştür.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise hükümetin ekonomiye müdahalesine yönelik hareketin büyük bir kısmı Büyük Buhran'a tepki olarak ve 2. dünya Savaşı'ndan önce meydana gelmiştir. Büyük Buhran'dan önce ABD, laissez-faire (bırakın yapsınlar) kapitalizmine büyük ölçüde güvenen bir sanayi ülkesi olmuştur. Ancak Büyük Buhran, diğer yerlerde olduğu gibi ABD'de de insanların piyasalara ve kapitalizme olan güvenini aşındırmıştır. Franklin Roosevelt, hükümeti ekonomiye daha fazla dahil etme isteği ve yetkisiyle 1933'te başkanlığa gelmiştir. Ortaya çıkan uygulama New Deal (yeni anlaşma), kapitalizmin iddia edilen başarısızlıklarına karşı devlet mülkiyeti yerine devlet düzenlemesi olmuş, bu da insanların tepkisine yol açmıştır. Nadir istisnalar dışında federal hükümet firmaların mülkiyetini devralmamış, bunun yerine onları düzenlemiştir (Megginson ve Netter, 2003, s.26 vd.)

İngiltere'de de çoğu kesim modern özelleştirme programlarını, 1979'da iktidara gelen Margaret Thatcher'ın Muhafazakar hükümetiyle ilişkilendirmiştir. Özelleştirmenin daha geniş bir tanımını kullanırsak (önceki hükümetin politikalarının tepkisel olarak değiştirilmesini de kapsayan bir tanım), Churchill hükümetinin 1950'lerin başında İngiliz çelik endüstrisini devletten ayırması ilk 'özelleştirme' olarak görülebilirdi. Özelleştirmenin Birleşik Krallık'ta temel bir ekonomi politikası olarak yerleşmesi, British Telecom'un Kasım 1984'teki başarılı ilk halka arzına kadar mümkün olmamıştır. 1980'lerin son yarısı ve 1990'ların başlarında giderek artan kitlesel hisse senedi özelleştirmeleri (SIP'ler), KİT'lerin Britanya ekonomisindeki rolünü, Muhafazakar Parti'nin 1997'de görevden ayrılmasından sonra, yüzde 10'dan fazla bir oranla neredeyse sıfıra indirmiştir. İngiliz özelleştirme programının algılanan başarısı, diğer birçok sanayileşmiş ülkeyi halka arz yoluyla KİT'leri elden çıkarmaya ikna etmeye yardımcı olmuştur(Megginson ve Netter, 2003, s.31).

Fransa'da ise 1986'da iktidara gelen Jacques Chirac'ın hükümeti, 1988'de devrilmeden önce (12 milyar ABD doları değerinde) 22 şirketi özelleştirmiştir. Geri dönen Sosyalist hükümet daha fazla satış gerçekleştirmemiş ancak elden çıkarılan firmaları da yeniden kamulaştırmamıştır. 1993'ten itibaren Balladur hükümeti, Jospin yönetimi altında devam eden yeni ve daha da büyük bir Fransız özelleştirme programını başlatmıştır.

İtalya, Almanya ve İspanya dahil çok sayıda diğer Avrupa hükümeti de 1990'larda büyük özelleştirme programları başlatmıştır. Bu programlar tipik olarak halka arzlara dayanmış ve siyasi yelpazeye göre değişen hükümetler tarafından başlatılmıştır. Megginson ve arkadaşları (2001), 1977'den 2000'e kadar Batı Avrupa'da ortalama değerin 894 milyon ABD Doları olduğu 736 özelleştirme gerçekleştiğini bildirmektedir. Bu özelleştirmelerin toplam değeri, o dönemde dünya çapındaki tüm özelleştirmelerin değerinin yüzde 55'i kadar olmuştur.

Modern ekonomik düşünce hareketinin doğuşunda ABD'de Başkan Ronald Reagan, İngiltere'de Margaret Thatcher'ın önemli katkıları olmuştur. Reagan'ın 1980'ler ile 1988 yılları arasında yürüttüğü ekonomi politikasının temel özellikleri; kamu giderlerinin azaltılması, bütçenin dengelenmesi, gelir ve kurumlar vergilerinin azaltılması istikrarlı para politikası ve özelleştirmenin uygulanması olmuştur. 1979'da iktidara gelen Margaret Thatcher'ın yönetimi sırasında da benzer ekonomik politika hedefleri ve önlemleri kullanılmıştır.

ABD ve İngiltere'nin özelleştirme yöntemlerine eş zamanlı olarak Türkiye ekonomisinde de serbest piyasa modelinin devreye girmesi ve bu yolda ilk ciddi adımların atılması, 2 Ocak 1980'de alınan kararlarla uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle 6 Kasım 1983 seçimlerinden sonra Turgut Özal döneminde bu kararlar aktif olarak uygulanmıştır (Keleş, 2010, s.11).

Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesi kapsamında cezaevleri de bu durumdan etkilenmiştir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi uygulaması, farklı zamanlarda ortaya çıkmış olsa da genel olarak 20. yüzyılın ikinci yarısında ve 21. yüzyılın başında daha belirgin hale gelmiştir. Ancak bu konuda genel bir tarih vermek zordur çünkü her ülkedeki cezaevi sistemlerinin yönetimi ve düzenlenme biçimleri farklıdır. Örneğin ABD'de cezaevi özelleştirmesi, 1980'lerde ve 1990'larda hız kazanmıştır. Birçok eyalette, özel cezaevlerinin sürdürülmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu

dönemdeki, rejimin düzenindeki hızlı artış ve devlet bütçelerindeki dağılımlar, özel cezaevi yönetimine olan ilgiyi artırmıştır. Ancak cezaevi özelleştirmesi birçok eleştiriyi karşılaşmış ve çeşitli etik sorunlar gündeme gelmiştir. Hükümetler, bu sorunlarla karşı karşıya kaldıktan sonra, bazı eyaletlerde ve yerel yönetimlerde cezaevi özelleştirmesini sınırlayan adımlar atmıştır (Tamaç, 2019, s.37).

Ceza hizmetlerinin özel olarak sağlanması, devletin ceza adaleti sistemine katılımını geri almaya yönelik daha geniş bir hareketin yalnızca bir yönüdür. Cezaevi sisteminde özelleştirme ya da sözleşmeyle devretme, cezaevi çalışma programları, cezaevinden salıverilen suçluların elektronik olarak izlenmesi ve cezaevi inşaatının finansmanı dahil olmak üzere çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Bununla birlikte, sözleşmeyle devretmenin en çekişmeli biçiminin, cezaevlerinin özel yatırımcılar tarafından yönetilmesi ve işletilmesi olmaktadır. Bu bölüm, modern ceza sistemlerinde cezaevlerinin özel yönetimini tarihsel bir bağlama oturtmayı ve bu eğilimin politikada beraberinde getirdiği sorunlar, fırsatlar ve risklere ilişkin bir genel bakış sunmayı amaçlamaktadır. Özelleştirmeyi çevreleyen tartışmalar maliyet ve verimlilik, sağlanan hizmetin kalitesi, özel hapisanelerin meşruluğu ve cezaevi endüstriyel kompleksi olarak adlandırılan olgunun genişlemesi açısından tartışılmaktadır.

4.1. Özel Cezaevlerinin Tarihsel Arka Planı

Cezaevlerinin özelleştirilmesinin en belirgin olduğu ülkeler (Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Avustralya) için tarihsel kökenler, sömürge tarihi nedeniyle iç içe geçmiş durumdadır.

Özel sektör cezaevi uygulaması yeni bir olgu değildir. İngiltere’de orta çağda hapisaneler resmi olarak Kralın sorumluluğundaydı; operasyonel giderleri için herhangi bir finansman sağlanmadığından hapisanelerin kendi kendini geçindirmesi ve masrafların mahkumlar tarafından ödenen ücretlerle karşılanması beklenmiştir. İngiltere’deki ilk kraliyet hapisanesi olan Londra Kulesi, 11. yüzyılda Fatih William(I.William, 1035-1087 İngiltere kralı)’ın düşmanlarını tutmak için inşa edilmiştir. Bu kraliyet hapisanelerinin gardiyanları, gelirlerini mahkumların barındırılmasından elde edilen ücretler aracılığıyla sağlamıştır. Mahkumlardan hapisaneye giriş ve tahliyenin yanı sıra yiyecek, yatak ve su dahil günlük yaşam masraflarıyla ilgili masraflar da tahsil edilmiştir. Daha girişimci hapisaneciler,

mahkumlara alkol satışı gibi ticari faaliyetlerden veya kötü şöhretli suçluların infaz edilmeden önce sergilenmesinden kar elde etmiştir (Harding, Rynne ve Thomsen, 2019, s.243).

İngiltere’de 17. ve 18. yüzyıllar boyunca hapishaneler giderek suçluların gözüaltına alınması için kullanılmıştır. Ancak 19. yüzyıla kadar, Aydınlanma Çağı’nın yönlendirdiği cezai dönüşüm ve John Howard gibi hapishane reformcularının etkisiyle hapishaneler davranışlarını düzeltmeye odaklanmıştır (Rusche & Kirchheimer, 2003).

1717 Birleşik Krallık tüzüğündeki “Hırsızlık ve diğer ağır suçların daha fazla önlenmesi ve suçluların etkili bir şekilde taşınması için bir kanun”, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki özelleştirmenin temel taşı olmuştur. Bu Kanun uyarınca, özel yükleniciler hüküm giymiş suçluları 7 veya 14 yıl veya ömür boyu sabit sürelerle, özellikle Virginia’daki tütün ve pamuk çiftliklerine köle olarak nakletmiştir. Daha da önemlisi, hükümlü esaretinin taşınması ve imhası tamamen bu faaliyetten kar elde eden özel sektör tarafından kontrol edilmiştir (Morgan, 1985, s. 201).

1718 ile 1775 yılları arasında yaklaşık 50.000 İngiliz hükümlü, Amerika’ya nakledilmiştir. Bu durum zorunlu çalıştırma cezaları boyunca devam etmiştir, ancak bazı durumlarda suçlulara sözleşmeli hizmetçi olarak hizmetlerinin karşılığında af verilmiştir (Feeley, 2018, s.26 vd.). Hükümlülerin nakli, 1775’te Amerikan Devrimi’nin patlak vermesine kadar devam etmiş ve o zaman sona ermiştir.

1775’te Amerika Birleşik Devletleri’ne mahkum nakliyatının sona ermesi, İngiltere’deki gözüaltı yaklaşımının yeniden düşünülmesine neden olmuştur. Daha önce nakledilen hükümlüler artık bunun yerine Thames Nehri üzerinde özel olarak yaptırılmış büyük yük gemilerinde tutulmuş; nehrin kıyılarını ve çevresini temizlemek için zorunlu işçi haline getirilmişlerdir. Bağımsızlık Savaşı’nın yakında İngiltere’nin lehine sonuçlanacağından emin olan Birleşik Krallık yetkilileri, Amerika’ya mahkum ticaretinin yeniden başlatılabileceğini ummuştur. Ancak bariz nedenlerden dolayı bu gerçekleşmemiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nde Atlantik’teki mahkum ticaretinin durdurulmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan işgücü açığı, 1861’de İç Savaş’ın patlak vermesine kadar devam eden bir düzenleme olan kölelikle kolayca telafi edilmiştir (Harding, Rynne ve Thomsen, 2019, s.244).

Avustralya’nın tarihinde de özelleştirmeye örnek hareketler görülmüştür. 1788’de İngilterenin ilk hükümlü filosu, İngiliz hükümetinin özel denizcilik

şirketlerinden kiraladığı gemilerle 20.000 sterlin maliyetle Avustralya'ya nakledilmiştir. Nakledilen mahkumlar, özel denetime bağlı bir izin sistemi temelinde serbest yerleşimcilere(halka) emek sağlamıştır (Sozzani, 2001, s.134 vd.).

Avustralya'da eski mahkumlar evlenip büyüdükçe ve bu mahkumların aileleri toplumun ayrılmaz bir parçası haline geldikçe bu sisteme karşı direnç ortaya çıkmıştır. 1853'te üç ana alıcı koloniye (Yeni Güney Galler, Queensland ve Tazmanya) ulaşım resmen durdurulmuştur. Ancak az sayıda mahkum Batı Avustralya'ya 1868'e kadar gönderilmeye devam etmiştir. Toplamda yaklaşık 168.000 mahkum, özelleştirilmiş bir ceza infaz sisteminin istemsiz katılımcıları olarak Avustralya'ya gönderilmiştir (Shaw, 1966).

Bu nedenle, 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Avustralya'nın hapis cezasının nasıl yeniden formüle edileceğini düşünmesi gerekmiştir. Her durumda, hükümetin sistemin merkezinde olması gerektiğine dair artan bir farkındalık oluşmuştur. Birleşik Krallık'ta hükümet, yerel yetkililerin kendi yetki alanları dahilindeki cezaevlerini işletmesiyle yetişkinlere yönelik cezaevi yönetimi üzerinde tam kontrol sağlamaya devam etmiştir. 1877 hapishaneler yasası daha sonra hapishane yönetiminin merkezileştirilmesini sağlamıştır (Pozen, 2003, s.253 vd.). Böylece politika parçalanmasının önlenmesi sağlanmıştır.

4.2. Özel Cezaevi Kavramı

Özel sektör cezaevi, bir özel şirket tarafından yönetilen ve yürütülen cezai bir kurum olarak tanımlanmaktadır (White, 2001, s.121). Geleneksel olarak cezaevi hizmetleri devlet tarafından yürütülürken, özel sektör cezaevleri modeli, özel şirketlere cezaevi işletme ve yönetme yetkisi verilmesini içerir. Bu kavram, bir dizi farklı uygulamayı içerebilir ve ülkeden ülkeye, hatta bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilir.

Her ülkenin hukuki, kültürel ve siyasi koşulları farklı olduğu için, özel sektör cezaevleri modeli her yerde aynı şekilde uygulanmamaktadır. Bu konudaki uygulamaların değerlendirilmesi genellikle yerel koşullar ve ihtiyaçlar göz önüne alınarak yapılmaktadır.

4.3. Özel Cezaevleri Tartışması

Özelleştirme tartışması son yıllarda giderek daha canlı hale gelmiştir. Önemli ölçüde ilgi çeken konulardan biri, kamu dışı kuruluşların sahibi olduğu ve/veya işlettiği, her zaman hükümetin emrinde olan ve genellikle kar amaçlı olan cezaevleri olarak anlaşılan özel cezaevleridir. Eleştirmenlerin özel hapisanelere yaptığı vurgu, bu tür hapisanelerin ne kadar yaygın hale geldiği göz önüne alındığında mantıklıdır. Örneğin ABD’de kar amacı gütmeyen özel hapisaneler toplam hapisane nüfusunun yüzde sekizini barındırmaktadır (Budd ve Monazzam, 2023). Cezaevi yönetiminin özel aktörlere devredilmesi de birçok ülkede görülen artan özelleştirme eğiliminin aşırı bir örneğini teşkil etmektedir(Dorfman ve Harel, 2001, s.1).

Cezaevlerinin özelleştirilmesine ilişkin tartışma hararetli olup, özel ve kamu cezaevleri üzerine karşılaştırmalı çalışmaların sayısı oldukça azdır. Çünkü özel hapisane sektörü henüz gelişmekte olan bir sektördür. Kamu cezaevlerinin mi özel sektör cezaevlerininmi daha etkili olduğuna karar vermek için yapılan bazı çalışmalar taraflı olarak tanımlanırken, bazıları da eksik olarak nitelendirilmiştir. Farklı yapılar, mevcut ücret seviyeleri, oda büyüklükleri, mahkumların ihtiyaçları ve belki de en önemlisi farklı muhasebe uygulamaları, kamu ve özel hapisanelerin karşılaştırılmasını zorlaştırmaktadır (Schwartz ve Nurge 2004, s.140).

İngiltere ve Avustralya’da özelleştirme uygulamasının kamu sektörüne rekabeti getirdiğine ve bunun bu ülkelerdeki cezaevi sistemlerinin genel verimliliğini artırdığına dair kanıtlar mevcuttur. Amerika Birleşik Devletleri’nde benzer değişikliklerin meydana geldiğine dair ise az kanıt mevcuttur. Ancak özel cezaevlerinden gelen rekabetin bazı cezaevlerinin maliyet etkinliğini artırdığına dair göstergeler bulunmaktadır (Camp, Gaes 1999, s. 23).

Tablo 1.

1991-1996 Yılları Arasında ABD’de Kamu Cezaevleri ile Özel Sektör Cezaevlerini Karşılaştıran Başlıca Çalışmalar

Eyalet/Kurum	Değerlendirme Parametreleri	Çalışmanın Sonucu
Texas (1991) Texas Sunset İstişari Komisyonu	İşletme maliyetleri:500 yataklı minimum güvenli dörd özel tesis kamu tesisleriyle karşılaştırılmıştır	Özel sektör cezaevlerinin işletme maliyetleri kamu cezaevlerinininkinden % 14-15 daha azdır.
New Mexico (1991)	Detaylı bir işletme maliyetleri analizi yürütülmemiştir.	Uygulanabilir değildir.
Adalet Bakanlığı	Hizmet kalitesi New Mexico’daki bir eyalet kadın cezaeviyle bir özel sektör kadın cezaevi ve West Virginia’daki bir özel kadın cezaevi karşılaştırılmıştır.	Personel ve mahkûmlardan edinilen bilgiler kullanılmıştır. Personel, özel sektör cezaevinin her açıdan diğer iki kamu cezaevinden daha iyi bir performans gösterdiğini söylerken; mahkûmlar kamu cezaevlerinden birinin iş ve eğitim programları hariç özel sektör cezaevinden daha iyi bir performans gösterdiğini ifade etmişlerdir.
California (1994)	İşletme ve inşaa maliyetleri:	Özel tesisin mahkûm başına yıllık ortalama maliyeti (15,578\$) kamu tesislerinden birinininkinden (13,195\$) daha yüksektir. Diğerinden ise düşüktür. (16,627\$)
California Eyalet Üniversitesi	Orta güvenli bir özel sektör halk ıslah tesisi ile yerel hükümetler tarafından yönetilen iki tesis birbiriyle ve diğer eyalet tesisleriyle karşılaştırılmıştır.	
Tennessee (1995)	Hizmet kalitesi İşletme maliyetleri: Bir özel ve iki eyalet cezaevi	Herhangi bir genellemeye varılamamıştır. Özel tesisin ortalama günlük işletme maliyeti 35,39\$, ve eyalet cezaevlerinininki ise 34,90\$ ve 35,45\$’ dir.
Tennessee Eyalet Yasama Meclisi	Güvenlik, minimumdan maksimuma çeşitlilik arz etmektedir.	
Washington (1996)	Hizmet kalitesi İşletme maliyetleri:	Herhangi bir fark bulunamamıştır. Özel tesisin ortalama günlük işletme

Washington Eyalet Yasama Meclisi Bütçe Komisyonu	Tennessee'deki aynı üç tesis	maliyeti 33,61\$ ve eyalet cezaevlerinin ise 35,82\$ ve 35.28\$'dir. Özel tesislerin ortalama günlük işletme maliyetleri 23.75\$ ve 23.34\$, kamu cezaevindeki ise 23,55\$'dir. Washington: 44,52\$, Tennessee 37,07\$, Louisiana: 24,04\$ Washington eyalet cezaevi için tahmin edilen yatak başına maliyet 60,400\$, Florida'daki cezaevindeki ise 33,900\$'dir.
	İşletme maliyetleri: Louisiana'daki 2 özel, bir eyalet Cezaevi (Güvenlik, minimumdan Maksimuma çeşitlilik arz etmektedir.)	
	İşletme maliyetleri: Washington eyalet cezaevi, Tennessee eyalet cezaevi ve Louisiana eyalet cezaevi	Bütün cezaevlerindeki hizmet kalitesi benzerdir.
	Washington eyaletinin inşa etmeyi planladığı bir cezaevinin maliyeti ile Florida'da özel bir şirketin inşa ettiği cezaevinin maliyetleri karşılaştırılmıştır. Hizmet kalitesi: Tennessee'deki 3 tesis, Louisiana'daki 3 tesis, Washington'daki iki tesis	

Kaynak: Görkem, 2009, s.21.

4.4. Özel Cezaevi Uygulamaları

1980'li yıllarda serbest piyasa düşüncesinin hakim olmasıyla birlikte devletin ekonomik anlamda birçok ortamdan çekildiği görülmüştür. Bu kapsamda cezaevi hizmetleri de özelleştirilmeye başlanmıştır. Cezaevi nüfusundaki büyük artış nedeniyle hapsedilme maliyetinin yüksek olması, ülkeleri özel cezaevlerini kullanmaya yöneltmiştir. Cezaevlerinin özelleştirilmesi düşünsel olarak minimal devlet fikrini destekleyen özgürlükçü ilkelerle desteklenmektedir (Görkem, 2009. s. 24).

Bu başlık altında Özel Sektör Cezaevleri uygulaması, bazı devletler bazında incelenip açıklanmaya çalışılacaktır.

4.4.1. A.B.D.'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

Farklı ülkelerde cezaevlerinin özelleştirilmesinin popülerliğine katkı sağlayan birçok faktör bulunmaktadır. Vietnam Savaşı sonrası dönemde Amerika Birleşik

Devletleri suçla ilgili histerik bir korku ile sarsılmıştır. Bu durumun politik sonuçları, politika gündemlerinde “suçla sert mücadele/suç savaşı” yaklaşımının doğmasına yol açmıştır. Mahkum bireylerin rehabilite edilmesi ve tıbbi tedavi modelleri hızla azalmaya başlamış, bunların yerlerini caydırıcılık, intikam ve etkisiz hale getirme almış ve bu durum, ABD ceza kurumlarının benimsediği standart haline gelmiştir. Zorunlu ceza, daha sert uyuşturucu yasaları, gerçek cezalandırma yasaları vb. gibi yasalar, bu yeni düzeltme modellerinden türemiş ve bu yasalar, daha fazla insanın ceza endüstrisinin gözetimine girmesine neden olmuştur. Eldeki katı yasaların sonucu olarak hapishane ve cezaevi nüfusu kısa bir süre içinde büyük ölçüde artmıştır. Örneğin, 1970’lerde, ABD federal hapishanelerinde yaklaşık 200,000 kişi hapis cezası almıştır. Bu sayı, 1980’lerde hafifçe artarak yaklaşık 250,000 mahkuma ulaşmıştır. Ancak, 2001’de hapishane ve cezaevi nüfusu neredeyse iki milyona kadar artış göstermiştir. Bu istatistikler, 30 yıllık bir dönemde hapishane ve cezaevi nüfusunun başlangıç sayısının altı katına çıktığını göstermektedir. 1980 ile 1997 arasında sadece uyuşturucu suçlularının sayısı %1,000 artmıştır (Khey, DN 2015, s.1-8).

Beklendiği gibi, hükümetler, mali ve yasal sınırlamalar nedeniyle hızla artan mahkum nüfusunu kapsamak için hapishaneleri yeterince hızlı bir şekilde inşa edememişlerdir. 1984 yılında, ABD federal hapishane nüfusu yaklaşık olarak belirlenen sınırların %10-37 üzerindeydi ve eyalet cezalandırma tesisleri yaklaşık olarak %5-16 oranında fazla doluydu. Bu sıkışık koşullar, kötü sağlık koşullarını teşvik etmiş ve mahkumlar, aşırı boş vakitleri nedeniyle şiddete eğilimli olarak algılanmıştır. Birçok ABD eyaleti, tehlikeli ortamları nedeniyle hapishane nüfuslarını azaltmaları için mahkeme kararıyla zorunlu kılınmıştır. “Suçlulara karşı sert politikalar” uygulaması halkın onaylamasına rağmen, ABD’de yeni hapishanelere yapılan harcamaların artmasından dolayı yönetim bu durumdan memnun olmamıştır. Örneğin, eyalet hapishanelerine harcanan miktar 1980 (4.5 milyar) ile 1984 (7.7 milyar) arasında %74 artmıştır. Benzer şekilde, Bill Clinton’ın yönetimi sırasında, daha fazla polis memuru işe almak ve ek hapishaneler inşa etmek için 30 milyar dolar tahsis edilmiştir. Kısıtlamalar ayrıca kamuya finanse edilen cezalandırma tesislerinin finansal yükünü hafifletmek amacıyla daha önce mahkumların vakit geçirdikleri eğitim, mesleki eğitim ve fiziksel eğitim gibi iyileştirme faaliyetlerinin azaltılmasına yol açmıştır. Bu durum, hapishane endüstrisine önemli baskılar yaratmış ve yaratıcı çözümler gerektirmiştir (Khey, DN 2015, s.1-8).

Birçok gözlemci, artan hapisane nüfusunun, girişimciler için kamu finansal zayıflığından faydalanma fırsatı olarak görüldüğünü ve rehabilitasyon merkezlerinin inşası, kontrolü ve organizasyonu yoluyla kar elde etme amacını taşıdığını savunmuştur. İlk ABD özel cezaevi sözleşmesi, Corrections Corporation of America (CCA) şirketine, 1983'te Hamilton County, TN'de verilmiştir. Bu, hızla büyüyen bir iş girişiminin şafağı olmuştur. Diğer özel hapisane şirketleri de hızla piyasaya çıkmıştır: Behavioral Systems Southwest, Buckingham Security Limited ve American Corrections Corporation gibi şirketler söz konusu özel hapisanelere örnektir. Başlangıçta, özel cezaevi sözleşmeleri çoğunlukla ABD Ceza Bürosu, Göç ve Yerleşim Dairesi ve çeşitli ilçeler aracılığıyla mütevazı, minimum güvenli yapılar içindi. Ancak, algılanan başarılı girişimlere bağlı olarak bu durum hızla değişmiş; 1986'dan hemen önce, CCA Florida'nın Bay County FL. bölgesinde ilk maksimum güvenli özel hapisaneyi işletmeye başlamıştır (Harding, Rynne ve Thomsen, 2019, s.249).

Küçük engellerin yanı sıra, özel hapisane endüstrisi günümüzde hala başarıyla faaliyet göstermektedir. 2001 yılı itibarıyla, ABD'de 21 özel hapisane şirketi bulunmakta ve 31 eyalette aktif sözleşmeler devam etmektedir. Diğer on eyalet ise hapisane özelleştirmesine yönelik daha hoşgörülü bir bakış açısına sahiptir. Yalnızca New York ve Illinois, özelleştirmeyi tamamen yasaklayan eyaletlerdir. Özel hapisane endüstrisinin yaklaşık %60'ı güney eyaletlerinde faaliyet gösterirken, yaklaşık %22'si batı eyaletlerinde bulunmaktadır. Texas, tüm eyaletler arasında en büyük özel hapisane nüfusuna sahip durumdadır. California, mahkum nüfusu bakımından en yüksek olmasına rağmen, özel hapisane kapasitesi açısından %50'lik dilimin altında yer almaktadır. 2009 yılında uluslararası bir şirket olan Group 4 Securitas, faaliyet gösterdiği 110 ülkede yaklaşık 6 milyon sterlin kar elde etmiştir. Merkezi Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan ancak Grup 4 tarafından kontrol edilen Wackenhut'un her eyalette ofisleri ve 35.000 çalışanı bulunmaktadır ve şirket merkezi Florida'dadır. CCA 2008 istatistiklerine göre, ABD'deki en büyük düzeltme tesisidir ve 75,000 mahkum barındırmaktadır. 60 tesisle neredeyse yarısının sözleşmeli olduğu eyaletlerle anlaşmaları bulunmakta ve ABD'deki özel hapisane nüfusunun %50'sini barındırmaktadır (Gordon, 1999 s.150 vd.).

Tablo 2. ABD Cezaevi Nüfusu İndeksi (100.000 Kişide)

Kaynak: Odabaşı, 2016, s.90

Yıl	1980	1985	1990	1995	2000	2006	2008	2010	2012	2014
Toplam	503.58	744.20	1.148.7	1.585.5	1.937.4	2.258.7	2.307.5	2.270.1	2.228.4	2.217.9
Cezaevi Nüfusu	6	8	02	86	82	92	04	42	24	47
Cezaevi Nüfusu Oranı	220	311	457	592	683	752	755	731	707	693

Tablo 2’de ABD ceza infaz kurumu nüfusunu ve yıllara göre artışı görülmektedir. Aynı zamanda cezaevinde ki her 100.000 kişi içinde özel sektör cezaevlerindeki oranı göstermektedir. Örneğin; 2010 yılında toplam cezaevi nüfusu 2.270.14 kişi iken, bu nüfustan her 100.000’de 731 kişi özel sektör cezaevinde bulunmaktadır.

4.4.2. Avustralya’da Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

Avustralya, ceza adaletinin özelleştirilmesinde ABD’yi takip etmektedir. Avustralyanın özelleştirme yöntemini kullanan ikinci ülke olduğu söylenebilmektedir. Avustralya’nın hapisaneleri özelleştirmek istemesi, artan cezaevi nüfusunun yarattığı sorunlara bir çözüm arayışı ve ekonomi politikalarındaki anlayıştan kaynaklanmaktadır. Özelleştirme, son yıllarda Avustralya hükümetinin politikasının önemli bir parçası haline gelmiştir. Avustralya da cezaevi özelleştirme süreci 1980’lerde başlamıştır. Ekim 1988’de Queensland’de ülke Parti hükümeti Borallon’da özel bir şirketle yönetim sözleşmesi altında yeni bir hapisaneyi açmaya karar vermiştir. İşçi Partisi hükümeti iktidara geldikten sonra bu karar onaylanmıştır. New South Wales Liberal Parti hükümeti, June’de maksimum güvenli bir hapishanenin tasarlanması, inşa edilmesi ve işletilmesi için 1993 yılında özel bir şirketle sözleşme imzalamıştır. Queensland’deki Ceza İnfaz Hizmetlerine ilişkin Kennedy Raporu (1988), cezaevi operasyonlarının belirli alanlarında özel sektörün işi daha ucuza ve daha iyi yapabileceğini iddia etmiştir(Görkem, 2009 s.77).

Avustralya'nın ilk özel hapishanesi Ocak 1990'da faaliyete geçmiştir. Borallon'da bulunan 244 yataklı bir hapishanedir. Queensland Corrective Services Commission tarafından 22 milyon dolar maliyetle inşa edilmiştir (Harding 1992, s.1). Yüklenici, ABD'de CCA'nın egemenliğinde bir şirket olan Corrections Corporation of Australia'dır. Arthur Gorrie Correctional Centre (Queensland'de), June Cezaevi (New South Wales'te) açılan diğer özel cezaevleri olmuştur.

Australasian Correctional Management (ACM)) iki hapishanenin ihalesini kazanan şirket olmuştur. ACM, Wackenhut Corrections Corporation liderliğindeki bir konsorsiyum olan Australasian Correctional Services'in bir yan kuruluşudur (Harding 1997, s.5).

Özelleştirmeden beklenen faydaların elde edilip edilmediğini analiz etmek için kamu ve özel hapishaneler arasında bir dizi karşılaştırmalı çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar özel cezaevlerinin daha az maliyetli olduğu sonucuna varmıştır. Queensland Cezaevi Hizmetleri Komisyonu'ndan alınan verilere dayanarak, Borallon'un eyalet hapishane sisteminin bir parçası olması halinde(kamu cezaevi olması halinde) yıllık işletme maliyetlerinin yaklaşık 3,63 milyon dolar daha yüksek olacağını tespit etmiştir. Queensland'de işlem maliyetlerinde % 9 ila % 13 civarında tasarruf gözlenmiştir (Görkem, 2009, s.77 vd.).

4.4.3. İngiltere'de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

1980'lerde ve 1990'larda Birleşik Krallık'taki birçok kamu hizmetini kasıp kavuran özelleştirme dalgasını başlatan siyasi iklimdeki değişiklik, kısmen Yeni Sağ'ın girişine zemin hazırlayan 1970'lerdeki ekonomik sorunlarla açıklanabilir (Feeley ve Simon 1992). Ceza politikası açısından önemli olan bu muhafazakar dönemde devletin geri çekilmesine, kanun ve düzene yönelik giderek daha otoriter ve cezalandırıcı bir yaklaşım eşlik etmiştir. Suç mağdurlarına artan vurgu, caydırıcılığın algılanan etkinliği ve suç oluşturan davranışın basit bir tercih meselesi olduğu inancı, hapis cezasının önemli bir yönü olarak rehabilitasyon kavramını baltalamıştır (James ve ark. 1997). Bu durum, piyasanın değerine olan siyasi inancın artmasıyla birleşmiştir (Mehigan ve Rowe 2012, s. 360).

Özelleştirmeye yönelik temel baskı pratik değil politik olmuştur. 1985'te, siyasi açıdan etkili olan Adam Smith Enstitüsü, hapishane hizmetinin 'her hükümetin

doğasında olan üç kusurdan muzdarip olduğunu savunmuştur: (i). yüksek maliyet, (ii). yetersiz tedarik ve (iii). sermaye yatırımı sıkıntısı'. Soruna buldukları çözüm, cezaevi yönetiminin depolitizasyonu ve yeni yönetsel fikirlerin tanıtılması olmuştur. Hapishane ve gözaltı merkezlerinin özel inşaatını ve 'mahkumlara gerçek iş sağlamak için' firmalardan rekabetçi ihaleler yapılmasını savunmuşlardır (Mehigan ve Rowe 2012, s. 361).

Her ne kadar özel hapishanelere yönelik hüküm, muhafazakar arka plancılardan çabalarıyla politikaya girme yolunu bulmuş olsa da, hapishanelerin özelleştirilmesine ilişkin ilk tartışmanın tamamen öngörülebilir siyasi çizgilerde ilerlemediğini belirtmek gerekmektedir. Açıkça sağcı ekonomi mantığının hakimiyetinde olmasına rağmen, özel olarak sözleşmeli hapishane yönetimi kavramı, özelleştirmeyi bir engel olarak gören Cezaevi Memurları Derneği'nin etkisini atlatmanın yararlı bir yolu olarak gören bazı solcu akademisyenler tarafından desteklenmiştir (Jones ve Newburn, 2005).

Avrupa'nın ilk özel hapishanesi olan Doğu Yorkshire'daki Wolds, Nisan 1992'de özel olarak işletilen ve yalnızca tutuklu mahkumlar için kamuya açık olarak inşa edilmiş bir hapishane olarak açılmıştır. 1994 tarihli Ceza Adaleti Yasası, hem tutuklu hem de hükümlü mahkumların özel olarak işletilen hapishanelerde tutulmasına izin verecek şekilde önceki mevzuatı değiştirmiştir. Güney Galler'deki Parc, Kasım 1997'de açılmıştır (Harding, Rynne ve Thomsen, 2019, s.250).

2004 yılının başında İngiltere'de 9 özel hapishane bulunmaktadır. Güncel olarak özel sektöre ait 11 özel cezaevi bulunmaktadır. Toplam cezaevi nüfusunun yüzde 10'u özel cezaevlerinde tutulmaktadır (Görkem, 2009 s.90).

4.4.4. Diğer Ülkelerde Bulunan Özel Cezaevleri

Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Güney Afrika, İskoçya, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, Fransa ve Şili'de çok sayıda özel veya yarı özel hapishane bulunmaktadır. Almanya, Macaristan, İsrail, İtalya, Çek Cumhuriyeti, İrlanda Cumhuriyeti, Peru, Danimarka, Litvanya, Kosta Rika, Japonya ve Tayland'da özel cezaevleri üzerine çalışmalar yapılmaktadır (Nathan, 2005, s.3). Fransa 1980'lerden bu yana yarı özel cezaevlerinin öncülüğünü yapmaktadır. Fransa'da 1987'den itibaren Özel şirketlerin hapishane inşa etmesi yasaldır. Buna göre; Devlet güvenliği ve idari

otoriteyi korurken, özel şirketler Cezaevi inşaatı ve denetiminin ötesinde hizmet sorumlulukları üstlenmişlerdir(Görkem, 2009, s.96).

Almanya, Macaristan ve diğer ülkelerdeki çeşitli özelleştirme uygulamaları Avrupa ülkelerinde de mevcuttur. Yiyecek, çamaşırhane ve onarım hizmetleri için Sözleşme yapmak yaygın bir uygulamadır (EPSU 2005: 4). Amerika'da öncü olan Corporation, Corrections Corporation of America ve Wackenhut Corrections 1990'ların başında Avustralya, İngiltere ve Fransa'da çeşitli ihaleleri almıştır (Nathan, 2005, s.3).

Güney Afrika'da ise hükümet, aşırı kalabalık ve şiddet içeren, kargaşa içindeki bir ıslah sistemiyle karşı karşıyaydı; hapishane nüfusunun büyük bir kısmı aids enfeksiyonundan muzdaripti. Nelson Mandela da dahil olmak üzere yeni siyasi liderlerin neredeyse tamamı, Güney Afrika hapishanelerindeki siyah mahkumların yaşadığı korkunç koşullarla ilgili doğrudan deneyime sahip olmuştur. Yeni kurulan hükümetin kısa vadede durumu iyileştirmeye yönelik mali ve kültürel kapasitesinden şüphe duyuyorlardı ve özelleştirmenin iyileşmeyi kolaylaştıracağını ummuşlardır. Buna göre 1998 yılında cezaevlerinin özelleştirilmesine izin verecek şekilde Cezaevleri Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Ancak deneyimsizlik ve zayıf planlama ve satın alma süreçleri, ilk iki özel cezaevi için sözleşmelerin, karşılanabilirlik, paranın değeri ve risk yönetimi süreçleri hükümet politikası olarak oluşturulmadan önce yapılması anlamına gelmiştir. Sonuç olarak özelleştirmenin maliyeti olağanüstü olsa da, Güney Afrika'da da özel şirketlerin yönettiği cezaevleri bulunmaktadır(Harding, Rynne ve Thomsen, 2019, s.252).

4.5. Yakın Zaman Mahkum Çalıştırma Örnekleri

Birçok ülkede mahkumlar özel şirketler tarafından çalıştırılmaktadır. Mahkumların çalıştırılması kapsamında, Amerika bağlamında bir örnek vermek gerekirse; Washington'da Boeing uçak parçalarının üretimi için, Monreo Eyalet Cezaevinde mahkumlar çalıştırılmaktadır. 1996'da Amerika'da Boeing Şirketi fabrika ücretlerini düşürmeye ve ülke dışında daha ucuz işgücü ile daha pahalı ürünler üretmeye karar vermiş ve şirketi güvencesiz çalışmayı bulabileceği yerlere, yani Çin'e taşınmaya başlamıştır. Ülke içinde ise üretimi sendikalara tabi olmayan şirketlere devretmeye başlamıştır. Washington'da bu dönemde cezaevinde uçak parçaları üretimi başlamıştır.

Üretim için cezaevi Boeing yönetimiyle sözleşme imzalamamış, alt yüklenici MicroJet ile sözleşme yapılmıştır. Çünkü MicroJet, Boeing için üretim yapacak olan taşeron firma olmuştur. MicroJet mahkumları bu iş için işe almış yani kiralamış ve saatine 7 dolar ödemiş olup dışarıda ise aynı işi yapan makinistlere saat başına 30 dolar ödenmiştir(Pektaş, 2011, s.60).

Yine Insilco şirketinin bir parçası olan ve Güney Carolina cezaevinde faaliyet göstermiş olan Escodi şirketi, IBM ve Northern Telecom gibi şirketler için elektronik kablolar üretmiştir. 1995 itibariyle Escodi şirketi bu cezaevinde 16 milyon dolarlık bir üretim yapmıştır (National Institute of Justice, 1995, s. 5).

İngilterede bağlamında bir örnek vermek gerekirse; Monarch Airlines, Cardiff cezaevinde, Speedy Hire firması Pentoville ve Garth cezaevinde ve Travis Perkins, Stocken cezaevinde ürünlerini onarmak ve test etmek için mahkumları çalıştırmıştır. Long Lartin Hapishanesinde Dextra Aydınlatma Sistemleri, Belmarsh Hapishanesinde Amipak ve Sutton Hapishanesinde Martech şirketi kendi ürünlerinin monte işlemleri için mahkumları çalıştırmıştır. Asgari ücret uygulaması İngiltere'deki cezaevleri için geçerli olmasa da mahkumlar ortalama 4 pound veya daha az ücret almışlardır (Pektaş, 2011, s.61).

Fransa'dan bir örnek vermek gerekirse; Güneybatı Fransa'daki Muret hapishanesine giden France24 muhabirine göre: “En büyük hapishane çalışma programı burada geliştirilmiştir. Yaklaşık bir düzine şirket atölyeler kurmuştur. Mahkumlar yolun aşağısındaki Airbus montaj hatlarında monte edilen uçaklara gidecek küçük parçaları bir araya getirmektedir. Diğerleri de A380 süper jumbo uçağının iklimlendirmesi üzerinde çalışmaktadır.” Alain, hapishanede çalışan mahkumlardan biridir ve röportajda şöyle demiştir: “Bu iş bize psikolojik olarak iyi geliyor çünkü bütün gün hücrede kilitli kalacaktık. Bu iş sayesinde başka bir şeyler görmekteyiz ve öğrenmekteyiz. Hapishane duvarlarının biraz dışında olduğunuzu düşünebilirsiniz ancak yine de burası bir hapishane olsa da en azından bu atölyede parmaklıkları görmüyorsunuz.”

Dışarıya göre ucuz kalan maaşlar 400 ile 800 euro arasında değişmektedir. Cezaevi müdürü Christophe Usanos, mahkumların kira ödemediğini ve düşük ücretlerin şirketleri cezbetmek için bir takas olduğunu, aksi takdirde muhtemelen düşük maliyetli ülkelerde benzer atölyeler kuracaklarını belirtmişlerdir (france24, 2010).

Sadece Amerika ve Avrupa’da değil, bu ülkeler dışında da ucuz işgücü nedeniyle hem yerel hem de uluslararası şirketler tarafından taşeron firmalar aracılığıyla mahkum emeği kullanılmaktadır. Yukarıda verilen örnekler dışında bazen de büyük şirketler doğrudan hapisane emeğini kullanmak üzere az gelişmiş ülkelere gitmektedir. Bu ülkelerin en başında Çin gelir. Çünkü Çin hem ucuz iş gücü olan hem de nüfus bakımından kalabalık olan bir ülkedir. Amerika’dan sonra en fazla mahkumun bulunduğu Çin’de 1978’te başlayan ekonomik reformlar sonucunda mahkumların ıslahı, devlete çalışması gibi düşüncelerden ziyade mahkumların üretkenliği ve ekonomik verimliliğe katkı sağlamaları amaçlanmıştır.

Levi’s, Midas, Staples, Nestle ve Chrysler gibi şirketler doğrudan Çin hapisanelerinde üretim yapsa da bazı şirketler taşeronların yardımıyla üretim yapmış veya üretmeye devam etmektedir. Örneğin, Changji Hapishanesi ile sözleşmesi olan Tianshan Wooltex Stock Compant Ltd. şirketi, Changji Cezaevi’ndeki mahkumları kiralayarak Banana Republic, Bon Genie, Neiman Marcus, French Connection, Holt Renfrew gibi yabancı şirketlere üretim yapmıştır. Adidas da, hapisane emeğini taşeron kullanarak dışarıdan temin eden şirketlerden birisidir. Adidas, Şangay şehrinin kuzey kesimindeki “çalışma yoluyla eğitim” kampında, Dünya Kupası için futbol topu üretimini taşeron şirket Shanghai Union Ball Enterprise aracılığıyla sağlamış ve mahkumlar neredeyse bedavaya çalıştırılmıştır (Pektaş, 2011, s.64).

Örnekleri verilen büyük ülkeler dışındaki ülkelerde de mahkumlar özel sektörün cezaevleriyle yaptığı endüstriyel sözleşmeler kapsamında çalıştırılmaktadır veya bununla ilgili düzenlemeler bazı ülkelerin gündemindedir. Bu bağlamda mahkumlar hapisane duvarları arasında sıkışıp kalsalar bile cezaevindeyken dış işgücü piyasasının bir parçası olurken, cezaevleri de birer emek piyasası kurumuna dönüşmektedir ve böylece “Cezaevi endüstrisi” kavramı ortaya çıkmaktadır.

4.6. Türkiye’de Cezaevlerinde Çalıştırma

Küreselleşme, dünya genelinde yoksullar aleyhine gelir dağılımının kötüleşmesine yol açarken, refah devleti uygulamalarından vazgeçilmesi ve bireyselleşme gibi politikalar, bu yoksul gruplara mensup insanları suça sürükleyen bir ortamın yaratılmasını teşvik etmektedir. Son on yılda küreselleşmenin bir uygulaması olarak suç oranlarının yükselişi, yalnızca cezaevlerinin nüfusunu artırmakla kalmamış,

aynı zamanda cezaevlerinde “yeni liberal anlayış”ın oluşmasına, cezaevlerinin özelleştirilmesine ve mahkum emeğine de yol açmıştır(Naskali ve Altun, 2010, 225).

Bu gelişmelere bağlı olarak ülkemizde de 1997 yılında Adalet Bakanlığı İşyurtları Dairesi Başkanlığı kurulmuş ve açık cezaevlerinin üretim fabrikalarına dönüştürülmesine başlanmıştır. Yakın zaman örneklerinde cezaevi üretimleri ile ilgili medyada pek çok haber yer almaktadır. Hatta ülkemizde cezaevlerinin özelleştirilmesi gündeme gelmiş ancak sonuçsuz kalmıştır (Hürriyet, 10.04.1998).

4.6.1 Kavramın Kuramsal Çerçevesi

4.6.1.1. Modern Cezaevleri ve Mahkumların Çalıştırılması

Hükümlü istihdamı, modern hapishanelerin ve hapsedmenin ortaya çıkışıyla başlamıştır. Modern hapishanelerin doğuşuna kadar ilk cezaevlerinde hapsedilme, suçluların yalnızca yargılanana kadar kaldıkları yerler olarak görülmüştür. Günümüzde bu cezalandırma biçimi, ülkelerin sosyo-kültürel özellikleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, az çok farklı olsa da, dünyanın hemen hemen tüm ülkeleri tarafından kullanılmaktadır. Modern hapishanelerin doğuşunun kapitalist toplumun doğuşuyla bağlantılı olduğu ve hükümetin bilgi edinme ve her şeyi kontrol etme arzusunun somut bir biçimi olarak hapishanelerin de okullar, hastaneler gibi yüksek düzeyde gözetimi mümkün kılacak şekilde tasarlandığı teorileştirilmiştir. Hatta her sosyo-ekonomik dönemin kendine özgü cezalandırma biçimlerini içerdiği ve her döneme özgü işgücü piyasası özelliklerinin, mahkum emeğinin nasıl kullanılacağını belirlediği ileri sürülmüştür. Bu son görüş, ekonomik yaklaşıma fazlaca dayandığı için eleştirilmesine ve bir dönem ihmal edilmesine rağmen, özellikle, 1970’li yılların sonundan itibaren yeni liberal görüşün ortaya çıkmasıyla başlayan küresel dönüşüm uygulamaları nedeniyle tekrar gündeme getirilmiştir(Naskali ve Altun, 2010, s.226). Nitekim araştırmanın içinde farklı yerlerde belirtildiği üzere 1980’lerde ABD ve İngiltere’de cezaevlerinin özelleştirilmesi hareketi gerçekleştirilmiş ve bu hareket Avustralya ve Güney Afrika Cumhuriyeti gibi ülkelere sıçramıştır.

Hapishanelerde “kapatılma” uygulaması oldukça pahalı ve toplumsal maliyeti fazla olan bir düzenlemedir. Tarihsel gelişim süreci içerisinde mahkumların istihdamında cezalandırıcı çalıştırma algısında mahkumların rehabilite edilmesine ve topluma döndüklerinde çalışma becerileri kazanmalarına yönelik yaklaşım ve uygulamalara

doğru bir değişim yaşanmıştır. İnsan hakları açısından bakıldığında, Uluslararası Çalışma Örgütü 29 ve 105 sayılı sözleşmeleri ile dünya çapında zorla çalıştırmayı yasaklamasına rağmen, mahkumlar için zorla çalıştırma bu kapsamda sayılmamıştır. Cezaevleri mahkumları birçok nedenden dolayı çalıştırabilmektedir (Simon, 1999, s.183):

- Bazı nedenler suçlunun kendisine yöneliktir. Bunlar, “ceza ve caydırıcılık, çalışma erdemlerinin öğretilmesi, moralin sürdürülmesi, hapis cezasının acısının hafifletilmesi, yetenek kazandırmak, mevcut mesleki yeterliliklerin ve çalışma performanslarının sürdürülmesi, mahkumların yeniden sosyalleştirilmesi ve eğitilmesi” olarak sıralanabilir.
- Toplumsal açıdan ve cezaevi açısından bakıldığında “cezaevinin ucuz emek kullanan ticari bir şirket olarak çalışabilmesi veya en az kendi masraflarını karşılayabilmesi için bakım ve devamını sağlaması, kamu sektörü işlerinin devam etmesi ve disiplin uygulayıcı yerler olarak kullanılması” gibi amaçlar görülebilir.

Mahkumların çalışmasına örnek hapishaneler olarak hizmet veren hapishaneler arasında Amsterdam’daki Spinhuis Hapishanesi ve ABD’nin Pensilvanya ve Auburn hapishane sistemleri bulunmaktadır. Belirtilen son iki hapishane modeli yalnızca Amerika’da değil Avrupa’daki hapishane sistemlerinde de etkili olmuştur. Pensilvanya sisteminde hükümlüler tek kişilik hücrelerde yalnız kalırlar ve hücrelerde tek başına yapılabilecek işlerle meşgul olurlardı. Bu hücrelerde hareket özgürlüğü için küçük bir avlu bırakılmıştır. Mahkumun tek sosyal birleşimi, izin verilen ziyaretçisi ve hapishane memurları olmuştur. Bu uygulamanın yoğun sosyal soyutlaması olduğundan, mahkumlarda psikolojik ve duygusal zararlara yol açtığı gözlemlenmiştir (Naskali ve Altun, 2010, s.227).

Auburn sisteminde, mahkumlar birlikte çalışıyor ancak birbirleriyle iletişim kuramıyor ve sessizlik içinde yaşıyorlardı. Gündüz birlikte çalışanlar, gece işten eve dönenler gibi hücrelerine kapatılırdı. Öyle ki mahkumlar hücre dışına çıktıklarında sessizlik hakim olacak ve birbirleriyle birlikte oturamayacaklardı. Yalnızca şiddet uygulayan suçlular hücre hapsine mahkum edilirdi. Reformun, disiplinin ve karlılığın merkezi sayılan Cezaevi endüstrisinin merkez uygulaması, “sıkı çalıştırma” olarak belirlenmiştir (Tappan, 1960, s.682).

Pennsylvania ve Auburn sistemlerinden sonra denenen bir uygulama olan aşamalı tahliye sistemi, suçluların iyi davranışları ve iş performansına dayalı olarak yavaş yavaş hücre hapsinden açık cezaevine geçirildikleri sistemdir. Bu yaklaşımın diğer yöntemlere göre daha akılcı ve pratik olduğu, atölyeler ve mesleki eğitim faaliyetleri yoluyla mahkumların topluma geri dönüşü konusunda daha insancıl olduğu düşünülebilir. Mahkumların çalıştırılma biçimlerinin tarihsel, ekonomik ve sosyal özelliklerine göre değişiklik gösterdiği kabul edilmektedir. Bu düzenli sistemlerin biçimlerine bakıldığında (mahkumları çalıştırma biçimleri) altı ana biçim bulunmaktadır (Tappan, 1960, s.683):

- “Kiralama sistemi”nde (lease system) hükümlülerin bakımı, tutuklanması ve cezaevindeki üretim, bu konuda uzmanlaşan işletmeciye (müstecir) emanet edilmişti. Bu sistem Amerika Birleşik Devletleri ve köle emeğinin kullanımından etkilenen ve devletin kişi başına aylık sabit bir ödeme aldığı Güney eyaletlerde gelişmişti. Böylece devlet, dış işgücü piyasasındaki mahkumların ücretlerini serbest işgücü piyasası altında tutsa da, mahkumlardan büyük bir gelir elde edebilmesine karşın onların geçim sorumluluğunu üstlenmemiştir. Bu uygulama, cezaevi emeğinin kullanıldığı her türlü çalışma şekilleri içinde ücretlerin en iyi ödendiği bir sistem olarak öne çıkmaktadır. Devlet ise sadece hükümlülerin kaçmaması için kontrol amaçlı kontrol yetkilileri göndermiştir. Bu uygulama, toplumda oluşturduğu rahatsızlık nedeniyle kaldırılmıştır.
- “Sözleşme sistemi”(contract system), devletin cezaevlerindeki mahkumların bakımını ve denetimini sürdürdüğü, ancak işe alınan her kişinin emeğini sabit bir ücret karşılığında sattığı bir istihdam biçimidir. Sözleşme yapan işveren, makine ve materyalleri sağlamakta, hükümlülerin çalışmalarını denetlemekte idi. Ücretler günlük olarak ödenmekte olup mahkumlar için karlı bir sistemdi. Ayrıca cezaevi risksiz kar elde etmiştir. Bu sistem devlet açısından kiralama sistemi kadar karlı olmasa da girişimci açısından oldukça karlı olmuş ancak mahkum emeğinin önemli ölçüde sömürülmesine yol açtı. Bu uygulama aynı zamanda 1920’lerde ve 1930’larda ABD federal yasalarıyla da kaldırılmıştır.
- “Parça başına bedel sistemi”nde (piece-price system), Girişimcinin asıl görevi hammadde, ekipman ve teknoloji tedarikiyle sınırlı olmuştur. Cezaevi idaresi, bitmiş ürün için girişimciye parça başına oldukça düşük bir miktar ödemekte idi. Bu istihdam

şekline, fiyatının ucuz işgücü olması nedeniyle piyasada “haksız rekabet” adı verilmiş ve olumsuz geri bildirimler nedeniyle uygulamadan kaldırılmıştır.

- “Devlet kullanımı” (state-use system) sistemi pek çok ülkede olduğu gibi bugün Amerika Birleşik Devletleri’nde de uygulanmaktadır. Mahkumların özel sektör tarafından sömürülmek yerine devlet tarafından çalıştırıldığı bu sistemin karşılaştırmalı bir avantaj olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu sistem sendikalar tarafından da desteklenmiştir çünkü bu sistemde üretim yalnızca hapishanelerin ve devletin ihtiyaçlarına hizmet etmiştir.

- “Kamu hesabına sistemi”; (public account system), devlet işletim sisteminin başka bir şekli olarak tanımlanabilir. Bu model, devletin cezaevlerini yalnızca şirket yükümlülükleri gibi işleri nasıl yerine getireceği açısından değil, aynı zamanda ürünü nasıl pazarlayacağı açısından da cezaevlerini yönetmesi içindir. Bu sistemde cezaevi hammadde etmekte, üretimi organize etmekte ve üretilen malları açık piyasada en iyi fiyata satmaya çalışmaktadır. Burada dışarıdan herhangi bir sistem müdahalesi söz konusu değildir. Cezaevlerinde üretilen ürünler vergi mükellefi vatandaş ve hükümlülerin yararına açık pazara sunulur. Örneğin çiftçiler ihtiyaç duydukları bazı ürünleri özel sektör fiyatları yerine mümkün olan en düşük fiyatlarla sağlayabilmektedir. Bu sistemin avantajı mahkumların çoğu zaman yeterince üretken iş bulabilmesidir. Ancak mahkumları bağımsız olarak çalıştırabilecek ve onlara komuta edebilecek fabrikalar olmadığı için mesleki eğitimin değerinden şüphe edilmektedir. Mahkumlara maaş ödenmediğinde, yatırım maliyetlerinin devlet tarafından karşılandığında yüksek kar oranları mümkündür. Bu sistem günümüzde de geçerliliğini koruyan bir uygulamadır.

- “Bayındırlık ve Yol Sistemi” (public works and ways system) mahkumların çalıştırılmasının bir başka biçimi olarak değerlendirilebilir. Bu sistemde mahkumlar kamuya ait yollar, otoyollar ve köprüler gibi benzer inşaat ve onarım işlerinde çalıştırılır.

4.6.2 Türkiye’de İşyurtları Daire Başkanlığı ve Mahkumların Çalıştırılması

Türk ceza sisteminde mahkumların çalıştırılması, içinde bulunulan şartlara ve cezaevi yönetiminin yaklaşımına, özellikle de cezaevinde yapılan çalışmalara göre farklı düzeylerde gerçekleştirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde günümüzde ki gibi cezaevlerinin olmayışından, cezaevi yerine zindanların veya kalelerin kullanımından bahsedilmişti. Ayrıca günümüz de ki kadar olmasa da kürek cezası gibi cezalandırıcı çalıştırmalar az da olsa uygulanmaktaydı. Osmanlıda mahkumların çalıştırılması konusu bazı kanunlarla düzenlenmiş olsa da, uygulamada yani atölyelerin inşa edilmesi ve atölyedeki mahkumların çalışmalarını denetleyecek yeterli sayıda işçinin bulunmaması ve yeterli sayıda personel istihdamı konularında o dönemde Osmanlı bütçesinin kötü durumundan dolayı, mahkumların çalıştırılması durumu gerçek manada uygulanamamıştır(Savcı, 2005, s.225 vd.)

Osmanlı'nın son döneminde hapishane koşullarını değiştirme planları olmuştur. Bu konuda da diğer konularda olduğu gibi Avrupa ülkelerinin uygulamaları esas alınmış, yabancı uzmanların görüş ve bilgilerinden yararlanılmak istenilmiştir. Ancak savaş durumu ve beraberinde gelen ekonomik zorluklar istenilen projelerin hayata geçirilmesine engel olmuştur. Dolayısıyla Osmanlı hapishanelerinin modernize edilmesi sorunu Cumhuriyet dönemine kadar devredilmiştir.

Osmanlı'dan kalma hapishaneler cumhuriyetin ilk yıllarında da kullanılmış; Ancak yılların getirdiği sorunlar ve savaştan çıkışın imkansızlığı nedeniyle cezaevleri cumhuriyetin ilk yıllarında da ıslah edilememiştir. 1938 yılında Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü kurulmuş olup bu kurumun görevleri 05.07.1938 sayılı Kanunla belirlenmiştir.

Cumhuriyetin ilk zamanlarında da cezaevlerinde bazı atölyelerde, temizlik ve bakım işlerinde mahkumların çalıştırıldığı bilinmektedir. Ayrıca zorunlu çalıştırma sırasında mahkum emeği de kullanılmıştır. Böyle bir uygulama, 2. Dünya Savaşı sırasında yetişkin silahlı adam eksikliğini gidermek için mahkumların kullanılması olmuştur. Yine örnek olarak, o dönemde madenlerde çalışmaya zorlanan bazı işçilerin mahkumlardan olduğu belirtilmektedir (Ekin, 2011, s.150 vd.).

1970'li yıllardan sonra hapishanelerden cezaevine dönüşüm başlamıştır. Tıpkı Osmanlıda hücrelerden hapishanelere dönüşüm yaşandığı gibi aynı şekilde bu yıllarda da hapishanelerden cezaevlerine bir dönüşüm yaşanmıştır. Cezaevi mimarisinde, kanunlarda ve tartışmalarda cezaevlerindeki değişimi görmek mümkündür. Mimari olarak 1970'li yıllardan itibaren 50-60 kişilik koğuşlardan vazgeçilmiş, bunun yerine en fazla 10-20 kişinin bir arada kalacağı koğuşlar yapılmaya başlanmıştır. Yine bu dönemde ve sonrasında cezaevleri ve gözaltı merkezlerinin idaresi ve cezaların infazı

hakkında ki kanunlarda değişiklik yapılarak, bazı hükümlü/tutuklular “terör suçlarından hüküm giymiş olanlar” şeklinde sınıflandırılmış ve bu kişilerin özel bir infaz sistemine tabi tutulmasına karar verilmiştir. Buna göre bu terör suçluları bireysel rehabilitasyon ve eğitimin yapıldığı tek veya üç kişilik odalardan oluşan özel cezaevlerine gönderilmiştir (Uyanık, 2017, s.128).

1983 yılına gelindiğinde ise Cezaevleri Dışında Çalışma Yönetmeliği, mahkumların dışarıda ki özel sektör şirketleri tarafından sigortayla cezaevleri dışında çalışmasına olanak tanıyan, mahkumlarca “protokol” olarak bilinen bir uygulamayı yürürlüğe koymuştur. Bu uygulamanın iki şekilde hayata geçirildiği bilinmektedir. Bunlardan birincisi, “uzun süreyle cezaya mahkum olanların topluma yeniden kazandırılmaları için bir geçiş fırsatı sağlanması”, ikincisi ise “kısa süreyle cezaya mahkum olanların ailelerine destek olmak üzere işe geri dönmelerine olanak sağlanması”dır. Ancak işverenin mahkumlara yönelik olumsuz tavrını değiştirecek gibi görünen protokol, mahkumların bu durumu kötü kullanması nedeniyle bakanlıkça durdurulmuştur(Yücel,1973, s.178).

Son olarak ülkemizde, ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülere meslek öğretmek veya var olan mesleklerini korumak amacıyla 1997 yılında 4301 sayılı kanunla İşyurtları Kurumu kurulmuştur. Anılan kanuna göre “İşyurdu” kavramı; hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını koruyup geliştirmek veya bunlara bir meslek ve sanat öğretmek suretiyle üretilen ekonomik değerleri pazarlamak için ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri üniteleri ifade etmektedir.

4.6.3 İşyurtları Daire Başkanlığının Amacı

İşyurtları Daire Başkanlığının amacı, meslek sahibi olan hükümlü ve tutukluların sahip oldukları meslek ve sanatı koruyup geliştirmek, meslek sahibi olmayan hükümlü ve tutukluların meslek ve sanat öğrenmelerini sağlamaktır. İşyurtları çalışmalarının, ceza infaz sistemimizin amacı kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda ceza adaleti sistemimiz, hükümlülerin iş başında eğitim yoluyla topluma kazandırılmasını amaçlamaktadır. Hükümlülerin ceza infaz kurumlarından salıverildikten sonra iş bulabilmeleri veya kendi işlerini kurabilmeleri amacıyla; hükümlülerin geçmişte aldıkları eğitim, bireysel becerileri ve istekleri, salıverildikten sonra yaşayacakları yerdeki istihdam olanakları dikkate alınarak “mesleki ihtiyaç

değerlendirmeleri” yapılmakta, bu değerlendirme kapsamında hükümlüler ilgili atölyelere yönlendirilmektedir. Bu bağlamda işyurtları kurumu, ticari amacı olmayan, hükümlülerin iş deneyimlerini artırmayı ve hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra sosyal hayata hazırlanmalarını amaçlayan önemli bir kurumdur.

Hükümlü çalıştırılmasının koşulları şu şekildedir(CTE, El kitabı, s.47):

- (i): Hekim tarafından ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı olduğu yönünde rapor verilenler, kurum imkanları ölçüsünde ve belirlenen ücret karşılığında işyurduna ait atölye, tesis benzeri üniteler ile kurum dışındaki başka işyerlerinde çalıştırılabilir.
- (ii): Tutuklu olanlar isteği halinde ve idarenin uygun bulması şartıyla sadece kapalı kurumlarda çalıştırılabilir.
- (iii): Açık ceza infaz kurumunda bulunan mahkumlar kurum görevlilerinin gözetiminde, kapalı kurumda bulunan mahkumlar ise iç ve dış güvenlik görevlilerince alınacak tedbirler altında çalıştırılır.
- (iv): Çocuk hükümlüler yalnızca meslek eğitime yönelik çalıştırılır.
- (v): Örgün eğitime devam edenler, öğretim yılı içinde atölye ve işyerlerinde çalıştırılmaz.
- (vi): Mahkumlar kurum dışında kendi işyerlerinde veya üçüncü dereceye kadar kan ve kayın hısımlarına ait iş yerlerinde çalışamazlar. Bu tür işyerlerinde çalışan mahkumlar tespit edilirse, kapalı cezaevine iade edilir.

4.6.4 İşyurtları Daire Başkanlığının Güncel Performans Programı

Türkiye’de İşyurtları Daire Başkanlığı işyurdu atölyelerinde üretimde doğrudan kullanılan 59.277 adet değişik makine ile 184 adet araç mevcuttur. Araçların dağılımı ve sayıları aşağıdaki tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. *Fiziksel Kaynaklar*

1	T2	Binek Otomobil	6
2	T5	Minibüs (sürücü dahil en fazla 17 kişilik)	25
3	T7	Pick-up (Kamyonet, sürücü dahil 3 veya 6 kişilik)	57
4	T8	Pick-up (Kamyonet, arazi hizmetleri için sürücü dahil 3 veya 6 kişilik)	8
5	T9	Panel	1
6	T10	Midibüs (sürücü dahil en fazla 26 kişilik)	1
7	T11a	Otobüs (sürücü dahil en az 27, en fazla 40 kişilik)	5
8	T12	Kamyon (Şasi-kabin tam yüklü ağırlığı en az 3.501 kg)	49
9	T13	Kamyon (Şasi-kabin tam yüklü ağırlığı en az 12.000 kg)	27
10	T14	Kamyon (Şasi-kabin tam yüklü ağırlığı en az 17.000 kg)	5

Kaynak: Ceza İnfaz Kurumları İle Tutukevleri İşyurtları Kurumu, Performans Programı, 2023.

İşyurtları Daire Başkanlığı'na bağlı olarak ceza infaz kurumlarında endüstri ürünlerinden elışı ürünlerine, gıda, tarım ve hayvancılıktan İnşaat ve onarım ürünlerine varana kadar birçok ürün ve hizmet sunulmaktadır. Bunlardan bazıları sıralanacak olursa; deri çanta, cüzdan, kemer, terlik, sabun ve deterjan, çini seramik, gümüş, hediyelik eşya, oltu taşı, mermer işleme, cam süsleme, süt ve süt ürünleri, yumurta, kuruyemişler, fide, tahıl ve yem bitkileri, inşaat onarım işleri gibi hem meslek kazandıran hem de işyurtları faaliyetleri sayılan birçok iş kolu mevcuttur (CTE,2023).

İşyurtları faaliyetleri kapsamında birkaç örnek vermek gerekirse;

- Süt ve süt ürünleri kapsamında: Toplam 6 Kurumda süt ve süt ürünleri üretim faaliyetleri yürütülmektedir. Kalecik Açık, Foça Açık, Niğde Açık, Narman Açık, Keskin Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurdu Müdürlükleri ile Burdur E Tipi Kapalı-Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurdu Müdürlüğünde bulunan süt işleme tesislerinde 2022 yılında toplam 10.564.000 litre çiğ süt işlenmiş, bu alanda 348 hükümlüye mesleki eğitim ve istihdam imkanı sağlanmıştır.
- Unlu mamuller kapsamında: Toplam 83 kurum farklı gramajlarda ekmek üretmektedir. Toplam 106 kurumda ise ekmek dâhil unlu mamuller üretilmektedir. 2022

yılında kilogram(kg) bazında toplam 25.737.000 kg ekmek, 508.000 kg simit ve poğaç a üretilmiştir. Bu atölyelerde kurum genel bütçe ekmek ihtiyaçlarının yanı sıra poğaç a ve simit üretimleri de yapılarak hükümlü ve tutuklulara meslek edindirme çalışmaları yapılmaktadır. Bu alanda toplam 3.334 hükümlüye istihdam imkanı sağlanmıştır.

- Hayvancılık faaliyetleri kapsamında: İşyurtları tarafından gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetleri, hükümlü ve tutukluların meslek öğrenmeleri veya var olan mesleklerini geliştirerek topluma nitelikli bireyler olarak kazandırılmaları amacıyla çağdaş üretim koşullarında büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, yumurta ve et tavukçuluğu, manda yetiştiriciliği, bıldırcın yetiştiriciliği, arıcılık ve kesimhane faaliyetleri olarak Niğde, Edirne, Foça, Kırşehir, Dalaman, Kars, Narman, Kalecik, Kırklareli, Durağan, Akçakale, Gölpazarı, Bozüyük, Tokat, Burdur Açık Ceza İnfaz Kurumları İşyurdu Müdürlüklerinde devam etmektedir.

- Tekstil ürünleri kapsamında: Ceza infaz kurumları ile tutukevleri işyurtları kurumu bünyesinde, hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarını koruyup geliştirmek veya bunlara bir meslek ve sanat öğretmek amacıyla tekstil alanında 361 adet işyurdu müdürlüğünde faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda tekstil alanında, makineci, kalıpcı, ara elemanı gibi tekstil sektörünün ihtiyacı olan nitelikli eleman ihtiyacı karşılanmaktadır. Ceza infaz kurumu işyurdu müdürlüklerinde; konfeksiyon, perde, yatak, ayakkabı, deri, ve terzi gibi alanlarda faaliyet sürdürölmektedir.

İşyurtlarında mahkumların çalıştırılmasının temel amacı, hükümlü ve tutukluların meslek edinmesini sağlayarak topluma yeniden kazandırmak, ürün ve hizmetlerde kaliteyi yükseltmek, işyurdu faaliyetlerinin tanıtımını yapmak şeklinde sıralanabilir. Bu kapsamda sadece 2022 yılı içerisinde gerçekleştirilen bazı yatırım faaliyetleri şunlardır(CTE, 2023):

- Niğde açık ceza infaz kurumu işyurdu müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren hayvancılık işkoluna 480 başlık süt hayvancılığı tesisi eklenerek üretim kapasitesi artırılmış, işyurdu müdürlüğü bünyesindeki süt ürünlerinin hammadde tedarik ihtiyacının karşılanması, hükümlölere süt hayvancılığı konusunda meslek edindirme faaliyetlerinin yürütölmesi planlanmıştır. Tesis 2022 yılında tamamlanmıştır.

- Dalaman açık ceza infaz kurumu işyurdu müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren hayvancılık işkoluna 240 başlık süt hayvancılığı tesisi eklenerek hem

bölgedeki süt hayvancılığı faaliyetlerinin hareketliliğinin artırılması planlanmış, hem de hükümlülerin süt hayvancılığı konusunda meslek edindirmeleri amaçlanmıştır.

- Türkoğlu açık ceza infaz kurumu işyurdu müdürlüğü bünyesinde bulunan baharat işleme ve paketleme atölyesine mamul stok deposu ihtiyacı olarak 160 m2 alanda kurulan depo binası 2022 yılında tamamlanmıştır.
- Kalkandere açık ceza infaz kurumu işyurdu müdürlüğü depo binası yapımı mevcut kullanılan çay paketleme ve depo binasının üretimdeki artışlardan kaynaklı yetersiz kalması nedeniyle yapılan değerlendirmeler sonucu 800 m2 depolama alanına ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmiştir.
- Toprakkale açık ceza infaz kurumu işyurdu müdürlüğü 17 farklı gramajda ürünün elenme, kavrulma ve paketlenme işlemlerini yaparak, ceza infaz kurumlarına ve diğer kamu kurumlarına satışa sunulmaktadır. Bu kapsamda işyurdu müdürlüğünce üretimi yapılan gıda ürünlerinin muhafazasının yapılabilmesi için 100 m2 lik depo alanına ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmiştir.

Tablo 4. İşyurtlarında Çalışan Hükümlü ve Tutukluların Gündelikleri

	2022	2022 Temmuz	2022 Aralık	2023 Ocak
Usta	₺37,00	₺50,00	₺65,00	₺80,00
Kalfa	₺33,00	₺45,00	₺60,00	₺75,00
Çırak	₺30,00	₺40,00	₺55,00	₺70,00

Kaynak: İşyurtları Daire Başkanlığı, Parasal Sınırlar,2023

Tablo 4’te işyurtlarına bağlı olarak çalışan hükümlü ve tutukluların usta, kalfa ve çırak olarak ayrıldığı ve her birinin son yıllarda günlük almış olduğu yevmiyeleri göstermektedir.

4.7. Özel Cezaevlerinin Türkiye’de Uygulanmasına Yönelik Düşünceler

Dünyada özel cezaevleri tartışması ve uygulamaları bizden çok önce olsa da, ülkemizde de cezaevlerinin özelleştirilmesi gecikmeli de olsa tartışılmıştır. Yaşanan terör olayları, darbeler, cezaevlerine gereken özeni vermeyi geciktirmiş, özel cezaevi tartışmasını ise ancak yakın zamanlarda ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de ceza infaz kurumlarının özelleştirilmesine teşvik olarak, 1997 yılında dönemin Adalet Bakanı olan Oltan Sungurlu iş adamlarına bir çağrı olarak: “Cezaevi kurun. İçindeki mahkum

başına, bugün için aylık 50 milyon lira vermeye hazırım.” demiştir(Hürriyet, 28/09/1997).

Bu konuşmadan yaklaşık iki ay sonra yine dönemin Adalet Bakanı Sungurlu bir konuşmasında: “Cezaevlerinin özelleştirilmesinde iki model var. Birinci modelde, tüm standartları Adalet Bakanlığı belirleyecek. Bu cezaevi, bakanlığın verdiği plan doğrultusunda inşa edilecek. Yönetim tarzını da bakanlık verecek. Cezaevinde infazı takip eden elemanlarımız olacak. Cezaevinin başında yine bir savcı bulunacak. Mahkumların her türlü ihtiyacını ise bizim denetimimizdeki bu özel cezaevini işleten şirket karşılayacak... İkinci model ise, yine belli standartlar içinde iyi koşullardaki özel cezaevlerinde kalmak isteyenler ise ücret ödeyecekler.” demiştir(Hürriyet, 10/04/1998).

Bakanlığın bu taleplerinden sadece bir tanesi yanıt bulmuştur. Dünya Bankası’nın kredi desteğiyle özel bir hapisane inşa edilmesi önerisi ise gerçekleştirilememiş ve aynı yıl bazı yazarlar hapishanelerin özelleştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Ancak bu girişimler ve öneriler başarıya ulaşmamıştır.

2007 yılında dönemin Özelleştirme İdaresi Başkanı kamu hizmetlerinin özelleştirileceğini, cezaevi güvenlik hizmetleri gibi birçok alanda özelleştirme yapılabileceğini açıklamıştır. Ancak o dönemde de cezaevlerinin özelleştirilmesi hayata geçirilmemiştir.

Günümüze gelindiğinde Türkiye’de, 01/02/2024 tarihi itibari ile 272 Kapalı cezaevi, 99 açık cezaevi, 4 çocuk eğitimevi, 11 kadın kapalı cezaevi, 8 kadın açık cezaevi ve 9 tane de çocuk ve gençlik kapalı cezaevi olmak üzere toplamda 403 cezaevi bulunmaktadır. Bu kurumların kapasitesi toplamda 295.702 kişiliktir (CTE,2024).

Öte yandan Türkiye’de cezaevi nüfusunun hızla artması, infaz tesislerinin fiziki kapasitesinin yetersiz olması ve kampüs cezaevlerinin inşaatına başlanması cezaevlerinin özelleştirilmesini yeniden gündeme getirebilecek olan gelişmelerdir. Bu bakımdan konunun daha kapsamlı araştırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, cezaevlerinde belirli performansların sürdürülmesi veya emeğin kullanılması özel kişilere devredilebilir. Hizmetin amacına ve düzenlenecek olan uygun yasal düzenlemelerin önceden hazırlanması şartıyla bu durum gerçekleştirilebilir. Özel şirketlerin yetki ve sorumlulukları, sahip olması gereken asgari nitelikleri, hizmet gereklerinin yerine getirilmediği durumları önleyecek yasal

düzenlemeleri ve olası aksaklıklara karşı hukuki ve kurumsal yaptırımları belirlemek gerekmektedir. Cezaevlerinin yönetimi ve denetiminin bu şekilde ayrılması, hesap sorumluluğu sistemi ve hizmet sunumunda daha yüksek standartların yakalanmasını sağlayabilir.

4.8. Türkiye’de Olası Özel Cezaevlerinin Faydaları ve Zayıf Yönleri

Özel sektör ceza infaz kurumlarının, kendi kaynak durumu ve yeteneklerinden kaynaklanan çeşitli güçlü ve zayıf yönleri vardır. Türkiye’de bu uygulamanın hayata geçirilmesine karar verebilmek adına öncelikle özelleştirmenin getireceği, güçlü ve zayıf yönlerin ortaya konulması gerekmektedir.

Özel sektör cezaevlerinin faydalı yönleri konusunda genel bir değerlendirme yapmak zor olabilir çünkü bu tür kurumlar ülkeden ülkeye farklılık gösterebilir. Ancak bazı teorik avantajları şu şekilde sıralayabiliriz (Uyanmış, 2019, s.41):

- Mali verimlilik: Cezaevlerinin özelleştirilmesinin en önemli faydalarından biri Devletin kamu harcamalarının azalacak olması ilk fayda olarak görülebilir. Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan araştırmalar, özelleştirmeyi uygulayan ülkelerde cezaevi maliyetlerinin daha düşük olduğunu göstermiştir. Özel cezaevi uygulamasına geçilmesinin en büyük beklentilerinden biri maliyetlerin düşürülmesi beklentisidir.
- Rekabetin getireceği kalite standartları: Özel sektör cezaevleri, iş süreçlerini daha maliyet etkin bir şekilde yönetebilirler. Bu, daha düşük işletme maliyetleri ve daha etkili kaynak kullanımı anlamına gelebilir. Kamu cezaevleri ile özel sektör arasındaki rekabet sonucunda kamu sektörünün işleyiş ilkelerinin yeniden değerlendirilmesi mümkün hale gelebilir.
- Devlete yönelik eleştiriler: Cezaevi uygulamaları, standartları, cezaevinin fiziki altyapısı vb. unsurlar toplum açısından ve uluslararası arenada tartışmaya açıktır. Özelleştirme ile birlikte devlete yöneltilen eleştirileri ortadan kaldırılabilir.
- Esneklik ve istihdam fırsatları: Özel sektör cezaevleri, esnek iş modelleri benimseyerek çeşitli istihdam fırsatları yaratabilirler. Bu, çalışanlar arasında daha fazla motivasyon ve iş tatmini yaratabilir.
- İnovasyon ve teknoloji entegrasyonu: Özel sektör kurumları, yenilikçi çözümleri ve teknolojiyi daha hızlı bir şekilde benimseme eğilimindedirler. Bu, cezaevi

sistemlerinde daha modern teknolojilerin kullanılmasına ve güvenliği artırmaya yardımcı olabilir.

Özel sektör cezaevlerinin faydalı yönlerinin yanı sıra, bu özelleştirme durumunun bazı zayıf yönlerini de içinde barındırmaktadır. Özel sektör dönüşümü karşıtları, ceza infaz kurumlarının özelleştirilmesini, devletin varoluş temellerinden olan güvenlik ve adalet sağlama fonksiyonlarının özel sektöre devir edilme olarak görmektedir. Ceza infaz kurumlarını özelleştirmelerinin belki de en zayıf noktası, özelleştirme durumlarından kaynaklanabilecek, maliyet durumları göz önünde bulundurulduğunda maliyetleri azaltmak için ihtiyaç duyulan kaliteden ödün verme durumudur. Bu durumun önüne geçebilmek için imzalanacak sözleşme şartlarının açık ve net bir şekilde belirtilmesi ve belirtilen bu şartların yerine getirilmediği takdirde yüksek para cezaları, sözleşme iptaline gidebilecek ciddi yaptırımların uygulanması gerekmektedir (Görkem, 2009, s.131).

Özel sektör cezaevlerinin, kamu hizmeti sağlama amacıyla değil, kar amacı güden bir iş modeli ile işletilmeleri ve bazı zayıf yönleri eleştirilere neden olabilir. Özel sektör cezaevlerinin potansiyel zayıf yönleri şunlar olabilir (Uyanmış, 2009, s.42):

- Kar odaklı olma ve etik sorunlar: Özel sektör cezaevleri, kar elde etme amacı güttükleri için bazen mahkum hakları ve etik standartlara daha az öncelik verebilirler. Bu durum, mahkumların kötü muameleye maruz kalması veya insan hakları ihlallerine yol açabilir. Cezalandırmanın asıl amacı olan rehabilitasyon ve toplumla yeniden bütünleşme faaliyetlerine olumsuz etkisi olabilir.
- Hakların ihlali ve denetim zorlukları: Kamu denetimi eksikliği, özel sektör cezaevlerinde mahkum haklarının korunmasını zorlaştırabilir. Bu durum, keyfi uygulamalara ve mahkum haklarının ihlal edilmesine neden olabilir.
- Sosyal adaletsizlik ve eşitsizlik: Özel sektör cezaevlerinin mahkumları arasında ekonomik duruma ve sosyal statüye bağlı olarak daha büyük eşitsizlikler olabilir. Bu durum, ceza sistemi içinde sosyal adaletsizlikleri artırabilir.
- Dışa bağımlılık ve güvenlik sorunları: Özel sektör cezaevleri, güvenlik ve kontrol konularında dışarıdan hizmet alabilirler. Bu durum, güvenlikle ilgili sorunlara neden olabilir ve mahkumların kaçma riskini artırabilir. Yine bazı kişi veya terör örgütleri, özel cezaevi şirketlerini tehdit yoluyla güvenlik zafiyetine sebebiyet verebilir.

- Hizmet kalitesinden ödün verme: Özel cezaevleri kar amacı gütmemesinden dolayı hizmet kalitesini minimize etme çabasında bulunabilirler. Bu durum ise firar etme ve ölüm gibi olumsuz olayları tetikleyebilir.

Bu zayıf yönler, cezaevi özelleştirmesiyle ilgili genel endişeleri yansıtmaktadır. Her bir durum, yerel koşullar ve ihtiyaçlar göz önüne alınarak dikkatlice değerlendirilmelidir.

4.9. Türkiye’de Olası Özel Cezaevlerine Yönelik Fırsat ve Tehditler

Özel cezaevlerinin potansiyelleri ve tehditleri genellikle bir dizi faktöre bağlı olarak değişebilir. Özellikle Türkiye’de olduğu gibi 1980’lerden sonra liberal ekonomiye geçiş, özelleştirmeye olan ilgiyi artırmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de özel cezaevi uygulamasına yönelik bir takım fırsatları şu şekilde sıralayabiliriz (Görkem, 2009, s.132):

- Küreselleşmenin sonucu olan ticaret engellerinin kaldırılmasıyla, yatırımcılar dünyanın her yerine yatırım yapabilmektedir. ABD ve İngiltere gibi özel cezaevi şirketlerinin bulunduğu ülkelerdeki şirketlerin, Türkiye gibi özel cezaevi uygulamalarının olmadığı ve daha ucuz işgücü olan ülkelerde faaliyet gösterme olanağı en büyük fırsat olarak söylenebilir.
- Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelere yönelik yapısal uyum programlarının bir parçası olarak kamu harcamalarını azaltmayı planlamaktadır. Türkiye de 1980’li yıllardan itibaren IMF’nin istikrar politikasını izlemiştir. Özelleştirme, IMF’nin planladığı kamu sektörü harcamalarını azaltmanın uygun bir yoludur. Bu bağlamda Türkiye’nin IMF ile ilişkileri ve bu doğrultudaki ekonomi politikası özel sektör cezaevlerinin işlemesine ve var olmasına fırsat oluşturabilir.
- Türkiye’nin Avrupa Birliği ile uyumlu çabaları doğrultusunda, kamu cezaevlerinin standartlarının yükseltilmesi ceza adaleti sisteminin ön sıralarında yer almaktadır. Son yıllarda cezaevlerinde yaşanan isyan, firar gibi olaylar yurt dışında da haberlere konu olmuştur. Bu olaylardan sonra Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi, Türkiye’deki cezaevlerini ziyaret ederek sorunlarla ilgili bir takım raporlar düzenlemiştir. Cezaevi sorunlarının çözümü ve standartların iyileştirilmesi için yeni çözümler aranmıştır. Uluslararası standartlara uyum şartları, özel cezaevlerinin ülkemizde yakalayacağı fırsatlardan biri olabilir.

- Özel cezaevleri, yerel ekonomiye daha fazla istihdam olanağı sağlayabilir. Çeşitli alanlarda çalışan personel, özel cezaevlerinde istihdam edilebilir.
- Özel sektör, teknolojik yeniliklere daha hızlı adapte olabilir. Bu da güvenlik, izleme ve oranların birleştirilebilmesine katkı sağlayabilir.

Özel cezaevi uygulamasına yönelik bir takım tehditler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Kar Odaklılık: Özel cezaevleri, kar amacı güden kuruluşlar için bazen mahkumların iyi bir şekilde bir araya gelmelerini ve ıslahlarını önlemeye mümkün olabilir. Bu durum, hizmeti düşürülebilir. Ayrıca bu durum mahkumları daha fazla içeride tutmaya, çalıştırmaya sebebiyet verebilir.
- Özel cezaevleri, hukuki süreçlerle ilgili zorluklarla karşılaşabilir. Hukuki uyumsuzluklar, mahkemelerle olan çatışmalar veya yasal düzenlemelere uyumsuzluk sorunları bu kapsamda yer alabilir. Özelleştirme ile etkinliğin ve verimliliğin sağlanması için ciddi bir denetim mekanizması gerekmektedir. Eğer bu uygulanmadığı takdirde ABD'deki gibi yolsuzluklar ve hizmet kalitesinin düşmesi görülecektir. Türkiye'nin güçlü bir denetim mekanizması geliştirmediği durumda, özel cezaevlerinden beklenen faydalar imkansız hale gelebilir.
- Cezaevlerinde ki nüfus artış oranı ne kadar çok olursa özel cezaevlerine yönelim o kadar artabilir. Özel cezaevleri ise, daha fazla mahkum tutma eğiliminde olabilir. Bu durum, suç oranları düşse bile cezaevlerindeki doluluk oranlarının artmasına neden olabilir.
- Kar amacı güden bir yapı, hukuki sorunlara ve etik ihlallere yol açabilir. Özellikle mahkumlarla ilgili olarak yapılan anlaşmalarda veya mahkum iş gücünün kullanımında bu tür sorunlar ortaya çıkabilir.

SONUÇ

Suçun bir karşılığı olarak görülen ceza kavramı topluma zarar verdiği düşünülen bir kişinin almış olduğu yaptırıma denilmektedir. Ceza yapılan bir eyleme karşı verilmiş olan yanıttır. Bu verilen yanıt ise, yapılan bir eyleme istinaden, kanun dışı veya toplumun ahlak değerleri dışarısında gerçekleşen bir kural ihlaline karşılık mağdur olanlar veya mağdur olanları içerisine alacak büyük bir kimlik ismini alan egemen yani devleti tarafından verilmektedir.

Bir kişinin hürriyetini kısıtlamanın bir ceza yöntemi olarak kullanılması nadiren de olsa 19. Yüzyılın başlarına kadar uygulanmıştır. İlk açılan cezaevi örneklerini 16. Yüzyılda Amsterdam'da görmek mümkündür.

Tarih boyunca birçok cezaevi sistemi kullanılmıştır. Bu cezaevi sistemleri gelişerek ve kendi durumlarını yenileyerek günümüze ulaşmıştır. Öncelerde denenmiş olan birçok cezaevi sistemi bulunmaktadır. Bu sistemlere örnek olarak ilk cezaevi sistemlerinden birisi olan Pensilvanya cezaevi sistemini gösterebiliriz. Cezaevleri sistemleri öncelikle genelde koğuş sistemi ile işlevselliğine başlamış olsa da daha sonra çeşitli nedenlerden oda sistemi gibi daha şahsi bir sisteme geçilmiştir.

Cezaevleri de kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Hükümlülere göre değişkenlik gösterebilen cezaevi çeşitleri bulunmaktadır. Kapalı Cezaevi, Kadın Kapalı Cezaevi, Kadın Açık Cezaevi ve Açık Cezaevi gibi cezaevi türleri mevcuttur. Bu cezaevleri de kendi içerisinde tip olarak farklılık göstermektedir. Kapalı ceza infaz kurumu adı altında tip olarak kurulan birçok cezaevi çeşidi bulunmaktadır. Hepsinin de hükümlülere göre farklılık gösterdiği görülmektedir.

Cezaevi çeşitlerinin yanı sıra bu cezaevlerini yöneten bir idare bulunmaktadır. Bu idari güç devletin elinde olan bir güçtür. Ancak devlet, her bir işleyişe anlık yetişme durumu olmadığı için bu cezaevleri ile ilgili bazı özelleştirme kararları almaya gitmiştir. Özelleştirme durumunu çok önceden kullanmaya başlayan devletler elbette ki mevcuttur. Bu devletlere örnek olarak ABD, Güney Afrika, Çin ve İngiltere gibi devletleri verebiliriz. Özelleştirme durumu devletlerin genel olarak maliyet-etkinlik durumuna göre daha karlı bir durum olarak görülmektedir. Devlet bu özelleştirme durumu ile ilgili sorumluluk olarak bütün sorumluluğu veya kısmi sorumluluğu ve

işleyişi özel sektöre verme düşüncesi içerisindedir. Özelleştirme kapsamında sorumluluk verilirken şirketler ile devlet arasında bir sözleşme durumu söz konusudur. Bu sözleşme de yapılacak olan hizmetler ve devlet tarafından konulan şartlar bulunmaktadır. Bu şartlara uyum sağlanmadığı takdirde ciddi para yaptırımları hatta sözleşme feshine kadar gidebilecek ciddi sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Cezaevlerinin özelleştirilmesi felsefi, kültürel ve hukuki açıdan oldukça tartışmalı bir alan olduğunu göstermektedir. Küresel hapis sayılarına bakıldığında, dünya genelindeki kamu ve özel sektör cezaevlerinde kalan 10,7 milyon mahkumun yaklaşık 200.000'i, çoğunlukla Anglofon(İngilizce konuşulan ülkeler) ülkelerdeki özel hapishanelerde tutulmaktadır (Walmsley, 2018). Cezaevlerinin özelleştirilmesi bu nedenle niceliksel olarak küresel ceza politikalarının dışında kalmaktadır. Ancak karmaşık çağdaş dünyada kamu sektörünün kısmen özel sektör becerilerine güvenmek zorunda kalmasının kaçınılmazlığı, özellikle de hapis cezasının sadece hapsetmekten daha fazlasının olması gerektiğinin yaygın olarak kabul edildiği bir bağlamda, hizmetlerin sayısının giderek artması anlamına gelmektedir. Mantık şu ki, cezaevlerinin özelleştirilmesi, Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere İngilizce konuşulan ülkelerde bile (Harding, Rynne ve Thomsen, 2019, s.252) artık güçlü bir ivmeye sahip değildir; ancak tamamen kamusal bir sisteme dönüş yönündeki baskı da geçerli değildir.

Özel cezaevleri, devlet tarafından işletilen tesislere daha ucuz bir alternatif sunarak vergi mükelleflerinin parasından tasarruf edecekleri fikriyle oluşturulmuştur. Cezaevi özelleştirmesinin faydalarından biri, özel şirketlerin genellikle devlet tarafından işletilen tesislerden daha düşük maliyetle çalışabilmesidir. Özel cezaevleri personel ve sağlık gibi alanlarda maliyetleri azaltarak paradan tasarruf edebilir. Özel cezaevleri aynı zamanda devlet tarafından işletilen tesislerden daha verimli bir şekilde çalışabilir ve bu da maliyetlerin düşmesine neden olabilir. Ancak hapishanelerin özelleştirilmesinin bazı sakıncaları da vardır. En büyük endişelerden biri, özel cezaevi şirketlerinin kar amacının, mahkumların rehabilitasyonu ve refahı yerine kara odaklanılmasına yol açabilmesidir. Bu nedenle özel cezaevleri mahkumlara yetersiz sağlık ve eğitim hizmeti sağlamakla eleştirilebilir. Özel cezaevleri ayrıca karı artırmak amacıyla daha sert ceza kanunları için lobi faaliyeti yapmakla da suçlanabilir. Bunların yanında özelleştirme daha tanıdık hale geldikçe, isyan olayları, kendine zarar verme, ölümler ve kaçışlar da dahil olmak üzere hizmet sunumunda başarısızlıkların olabileceği anlayışı da artmıştır (Harding,2001). Resmi ve hukuki düzenlemeler ne olursa olsun, bu konular her zaman

nihai olarak ilgili hükümete yansımaktadır. Aslında özelleştirme her derde deva değildir. Bununla birlikte, tamamen terk edilmemesi gereken, hem performans hem de maliyet açısından bir referans noktası olarak yeterli faydayı koruyabilir.

Başta Avrupa devletleri ve ABD’de olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde özel cezaevi uygulamaları ve tartışmaları devam etmektedir. Hükümlü emeğinin özel şirket tarafından kullanılması, bazen küreselleşmeyle birlikte gelişen liberalizmin bazen de devletlerin ekonomik buhrandan çıkmaları için yöneldiği bir alan olmuştur. Dünyada bu denli cezaevi tarihi ve cezaevlerinin özelleştirilmesi geçmişi varken bizde ise özel cezaevi uygulamasından söz etmek mümkün değildir. Az da olsa özel cezaevi tartışmaları olmuştur. Cezaevlerinin yapısı, modernize edilmesi, toplum nazarında cezaevlerine bakış açısının değişmesi ve belki de en önemlisi cezaevlerinin ve cezaevi personellerinin hak ettiği değeri bulması sağ,sol çatışmalarının, darbelerin ve ekonomik krizlerin son bulmasından sonra ancak son yıllarda sağlanmıştır. Bu gelişimin devam etmesi için konunun daha fazla araştırılması ve tartışılması yönünde ki çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir. Ayrıca ülkemizde özel cezaevleri yapılmasının veya mevcut cezaevlerinin özelleştirilmesinin önünde bir engel de yoktur. Nasıl ki okul, hastane, ulaşım ve haberleşme sektörleri zamanla özelleştirildiyse, cezaevlerinin de özelleştirilmesinin konuşulması gereklidir.

Özel cezaevi uygulamasının Türkiye’de hayata geçirilmesi, Avrupa Birliği ile uyum sürecinde olan ülkemize daha farklı bir bakış açısı katabilir, yerel ekonomiye daha fazla istihdam sağlayabilir, devletin kamu masrafını ciddi ölçüde düşürebilir ve rekabet ortamını hararetlendirebilir. Ancak bunların yanında özel şirketlerin kar odaklı olmaları mahkumları daha fazla cezaevinde tutmayı amaçlayarak adaletsizliğe, toplumsal tepkiye yol açabilir ve hizmet kalitesinden ödün verilebilir.

Cezaevlerinde üretimin, ıslahın, eğitimin ve topluma yeniden kazandırma gibi konuların özel sektör de mi yoksa kamu sektöründe mi daha hızlı ve etkin işleyeceğinin daha kapsamlı araştırılması ve bakanlıkça bu çalışmaların değerlendirilmesi gerekmektedir. Ülkemiz cezaevlerinin özelleştirilmesinin mümkün olup olmayacağı daha fazla tartışılmalı, bilim insanları tarafından ayrıntılı olarak incelenmeli ve politikayı belirleme yetkisine sahip olan devlet adamlarımızın karar vermelerine yardımcı olunmalıdır.

Son olarak, cezaevlerinin özelleştirme fikri bazen gözden kaybolmuştur ancak son 300 yıl boyunca oldukça belirgin bir şekilde birkaç kez yeniden ortaya çıkmıştır.

Son 35 yılda, çeşitli şekillerde gelişmiştir: Birincisi, hem akademisyenler hem de sivil toplum kuruluşları ve devletin kendisi tarafından daha yüksek düzeyde incelemeyle; ikincisi, ıslah amaçlı diğer gözetim biçimlerinin de genişletilmesiyle; üçüncüsü, denetimli serbestlik hizmetleri, mahkeme gözetimi ve elektronik izleme gibi ilgili işlevler kısmen özel sektöre devredilmiştir. Bu değişiklikler meydana geldikçe hem işçi sendikaları hem de sivil toplum kuruluşları endişelerini dile getirmiştir. Başlangıçtaki ivme kaybolmuş gibi görünmektedir, ancak maliyet kontrolü ve olası sistem iyileştirmelerinin hükümetlere çekici gelmesi, modern özelleştirme hareketini tamamen durdurmaya yönelik güçlü bir baskının olmadığı anlamına gelmektedir. Bu durumlardan dolayı Türkiye’de de akademisyenlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve devletin kendisinin özel cezaevi konusunda daha fazla inceleme ve çalışma yapması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abanoz, B. (2016). Ceza İnfaz Kurumları'nda Özelleştirmenin Çok Boyutlu Değerlendirilmesi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, *V. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi , I.Kitap 41-62.*
- Adak, U. (2006). XIX. yüzyılın sonları XX. yüzyılın başlarında Aydın Vilayeti'ndeki hapisaneler. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi.
- Adalet Bakanlığı. (2007 Şubat). Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, <http://www.cte.adalet.gov.tr/>.
- Adler, F., Mueller G.O.W., & Laufer W.S. (1991). *Criminology, USA: McGraw-Hill Inc.*
- Ağcakale, S. (2010). Ceza Mimarlığı *İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul*
- Aktan, C.C. (1999). *Müdahaleci Devletten Sınırlı Devlete*, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Aktaş, S. (2009). Cezalandırmanın Amacı Üzerine, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*,13,1-25. https://hukukdergi.ebyu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2009-XIII_1-1.pdf Erişim tarihi: 02/01/2024
- Artuk, M. E., Alşahin, M. E. (2016). Hapis cezalarının ve cezaevlerinin tarihi gelişimi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 297-338.
- <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/272845> Erişim tarihi: 11/12/2023
- Aydın, M. B. (2020). Kant'ın ve Hegel'in Felsefesinde Cezanın Amacı, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 126-138.
- Ayhan, V., Candan, H. (2020). Avrupa birliğine uyum sürecinde Türkiye'de ceza infaz sisteminde yapısal ve işlevsel dönüşüm. Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Balı, M. (2021). Türkiye'de Ceza İnfaz Kurumları ve Tipleri (1923- 2018). Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Barnes, H. E., & Teeters, N. K. (1952). *Next Horizons in Criminology*, New York: Prentice-Hall.
- Berk, B. (2003). Askeri Ceza Yargısında İnfaz. Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Bıçak, V. (1998). “Cezaevleri de Özelleştirilmeli”, *Liberal Düşünce Dergisi*, s. 47-53
<https://www.bicakhukuk.com/cezaevleri-de-ozellestirilmeli/>.
- Blakely, C.R., & Bumphus V.W. (2004). “Private and Public Sector PrisonsA Comparison of Select Characteristics”, *Federal Probation, A journal of correctional Philosophy and Practice, Administrative Office of US Courts*, Vol 68, No1, June, 27-31.
- Bockman, C. (2010). Working in Prison, <https://www.france24.com/en/20100210-working-prison> Erişim tarihi: 06/12/2023
- Bozkurt, G. (1996). *Batı hukukunun Türkiye’de benimsenmesi: Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne resepsiyon süreci*, Türk Tarih Kurumu1839-1939.
- Brown, A. (1994), “Economic Aspects of Prison Privatisation: The Queensland Experience”, Private Sector and Community Involvement in the Criminal Justice System, proceedings of a conference held 30 November - 2 December 1992, Wellington, NewZealand Canberra: Australian Institute of Criminology, AIC Conference Proceedings,103-117.
- Bulutoğlu, K. (2003). *Kamu Ekonomisine Giriş Demokraside Devletin Ekonomik Bir Kuramı*, Yapı Kredi Yayınları. İstanbul.
- Camp, Scott D., & Gerald G. Gaes.(2001). “Private adult prisons: What do we really know and why don’t we know more.” *Privatization of criminal justice: Past, present, and future*,283-298.
- Cavadino, M., & Dignan J. (2006). “Penal Policy and Political Economy”, *Criminology Criminal Justice*, 435-456.
- Centel, N., Zafer H., & Çakmut, Ö. (2005). *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, Beta Yayınları 3.Baskı. İstanbul.
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 2024,
<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-genel-bilgi#:~:text=9%20%C3%A7ocuk%20ve%20gen%C3%A7lik%20kapal%C4%B1%20kaynakları%20ve%20tevkif%20hukukuna%20giriş%20kitabı%20adıyla%20yayınlanmaktadır%20ve%20bu%20bilgi%20genel%20bilgi%20sayfasında%20bulunmaktadır.&context=genel-bilgi>

B1,anlay%C4%B1%C5%9F%C4%B1%20do%C4%9Frultusunda%20h%C4%B1zla%20azalt%C4%B1lmas%C4%B1%20gerekmektedir. Erişim tarihi: 06/02/2024

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü.(2019). *Ceza infaz kurumu tipleri.*

<https://web.archive.org/web/20200512024423/https://cte.adalet.gov.tr/Home/haritaliste#collapse22> Erişim tarihi: 13/12/2023

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. 2019. *Kurumların tipleri ve fiziki özellikleri.*

<https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/kurumlarin-tipleri-ve-fiziki-ozlellikleri> Erişim tarihi: 11/12/2023

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. 2019. *Cte 2023 performans programı.*

<https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/310120231502262023%20y%C4%B1l%C4%B1%20performans%20program%C4%B1.pdf> Erişim tarihi: 10/12/2023

Coyle, A. (2004). Coyle, A. (2021). International Centre for Prison Studies. In: *Prisons of the World*, 37-4. Policy Press.

<https://bristoluniversitypressdigital.com/monochap/book/9781447362494/ch004.xml>

Demirbaş, T. (2000). *Cezaevleri gerçeği. Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan Kitabı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir, 235-247.

Depersis, D. S., & Lewis, A. (2008). “The Development of American Prisons and Punishment”, *The Internal Journal of Human Rights*, Vol. 12, No. 4, 637- 651.

Doğan, S. (2019). Türkiye'de ceza infaz kurumlarındaki işyurtları faaliyetlerinin hükümlülerin istihdamı açısından değerlendirilmesi, *Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi.*

Dönmezer, S., & Erman, S. (1999), *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınları.

Duus-Otterström, G., & Poama, A. (2023). Özel Cezaevleri Özünde Yanlış Mıdır? Bir analiz. 29-46. <https://doi.org/10.1007/s42439-023-00080-1>

Ege, A. (2021). Cezaevi Yapılarında Mekansal İhtiyaçlar ve İç Mekan Algısı, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.

- Ekin, N. (2011). Memleketimizde İşçi Devri Mevzuunda Yapılan Araştırmalar ve Ortaya Koyduğu Neticeler. *Journal of Social Policy Conferences* (9-10-11), 123-192. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9330> Erişim tarihi: 11/12/2023.
- Erbuğa, G. S. (2020). Durumsal Suç Önleme Yaklaşımı Çerçevesinde Beyaz Yakalı Suçların Önlenmesi. *İzmir İktisat Dergisi*, 35(3), 593-609.
- Feeley, M. M. (2002). Entrepreneurs of Punishment The Legacy of Privatization, *Punishment & Society*, July, Vol:4 (3), 321-344.
- Foucault, M. (2006). History of Madness, Trans: *Jonathan Murphy and Jean Khalfa*, London, Routledge.
- Gallagher, D.J., & Edwards, M.E.(1997). Prison Industries and private sector. *Atlantic Economic Journal* 25,91–98. <https://doi.org/10.1007/BF02298479>
- Genders, E. (2002). Legitimacy, Accountability and Private Prisons, *Punishment & Society*, Vol. 4, No. 3, 285-303.
- Gordon, A.F. (1999). Küreselleşme ve hapishane sanayi kompleksi: Angela Davis ile röportaj. *İrk ve Sınıf*,40 (2-3),145-157.
- <https://doi.org/10.1177/030639689904000210>
- Görgülü, T., & Öntaş, Ö. C. (2013). Hükümlülerin Suç Davranışının Nedenlerine ve Suç Davranışı Risk Faktörlerine İlişkin Düşünceleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 59-82.
- Görkem, H. (2009). Kamu Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Kapsamında Cezaevi Hizmetlerinin Özelleştirilmesi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Ankara.
- Güdek, U. S. K. (2016). *Suçluluk ve suç davranışı adli sosyal çalışma*. Nobel Tıp Kitabevi.
- Gürtuna, O. (2009). Cezaevinde kadın olmak ve cezaevinin kadın bakış açısıyla sosyolojik değerlendirmesi: Ankara Sincan Kadın Kapalı Cezaevi örneği. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Harding, R. W. (1992). Private Prisons in Australia, *Austalian Institute of Criminology*, No. 36, pp. 1-8.
- Harding, R. W., Rynne, J., & Thomsen, L. (2019). History of privatized corrections. *Criminology & Public Policy*, 18(2), 241-267.
- Harding, R. (2001). Özel hapishaneler. M. Tonry'de (Ed.), *Suç ve adalet: Araştırmanın gözden geçirilmesi*, Cilt.28, s. 626–655. *Chicago Üniversitesi*
- Hürriyet, 10/04/1998, Cezaevlerinin Özelleştirilmesi Hazine'ye Takıldı <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cezaevlerinin-ozelleştirilmesi-hazine-ye-takildi-39013616> Erişim tarihi: 01/02/2024
- İşyurtları Daire Başkanlığı, 2023, Cte parasal sınırlar, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/16012023085723parasal%20s%C4%B1rlar.pdf> Erişim tarihi: 02/02/2024
- Jackson, H. T. (1927), "Prison Labor", *Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology*, Vol. 18, No. 2 pp. 218-268.
- Keleş, Z. (2010). Dünyada ve Türkiye'de kişiselleştirme, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi.
- Khey, D. N. (2015). Privatization of prison. *The Encyclopedia of Crime and Punishment*, 1-8.
- Koç, O.C. (2012). Islah Edici Yeni Yöntemlerin Kurgusal Düzlemde Keşfi: Avrupa Sarı Kağıtları Yırtabildi mi? *Electronic Turkish Studies*, 7(4).
- Koç, T. (Ed.).(2017). *Türkiye'de Mahpus Olmak 2*, Tcps Kitaplığı. İstanbul.
- Manion, J. (2015). *Liberty's Prisoners: Carceral Culture in Early America, Pennsylvania*: University of Pennsylvania Press.
- Akınhay O.& Kömürcü D. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- Megginson, W.L., & Netter, J.M. (2003). Özelleştirmenin tarihçesi ve yöntemleri. *Özelleştirmeye ilişkin uluslararası el kitabı*, 25-40.
- Mehigan, J. & Rowe, A. (2012). Cezaevi özelleştirmesinin sorunsallaştırılması: Tartışmaya genel bir bakış. *Cezaevleri El Kitabı*, 356.

- Mcfarland, S., McGowan, C. & O'toole, T. (2002). "Prisons, Privatization, and Public Values", presented to Prof Mildred Warner, Privatization and Devolution Crp 612, December.
<http://government.cce.cornell.edu/doc/pdf/PrisonsPrivatization.pdf>
- Meral, S. (2015). Cezaevi yapılarının mekânsal analizi ve bu bağlamda yeniden değerlendirilmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Naskali, E.G., & Altun, H.O. (Editörler).(2010). *Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi, Hapishane Kitabı içinde*, Kitabevi Yayınları. İstanbul
- Naskali, E.G., & Altun, H.O. (Editörler).(2010). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Hapishaneleri İyileştirme Girişimi, 1917 Yılı, Hapishane Kitabı içinde*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Nossal, K.R., & Wood P.J. (2004). "The Raggedness of Prison Privatization: Australia, Britain, Canada, New Zealand and the United States Compared", *Prisons 2004 Conference on Prisons and Penal Policy International Perspectives, City University London, 23-25 June*,
http://post.queensu.ca/~nossalk/papers/nossal_wood_prisons_0604.pdf
- Odabaşı, L. (2016). Cezaevi Endüstrileri ve Cezaevi Özelleştirilmesi, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Özbek, V.Ö. (2013). İnfaz Hukuku, 3. Baskı, Ankara.
- Özdemir, S. (2004), Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, *İstanbul Ticaret Odası Yayın No:2004-69. İstanbul*.
- Özkal G., & Sarı Ö. (Editörler). (2013). Ceza'nın Maksist Çözümlemesi. *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi: Temel Kavramlar ve Tartışmalar içinde*, Nobel, s. 267-295. Ankara.
- Cevizci, A. (Editör). (2009). *Felsefe tarihi*, (Vol. 5). Say Yayınları.
- Pektaş, Ö. (2011). Neoliberal Politikalar Çerçevesinde Sermayenin Mahkûm Emeği Kullanımı ve Türkiye Örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Pozen, D. E. (2003). ‘‘Managing A Correctional Marketplace: Prison Privatization in the United States and The United Kingdom’’, *Journal of Law&Politics*, Vol XIX, 253-284.
- Sağlam, M. Y. (2003). ‘‘Ceza İnfaz Kurumları Mimarisi ve Türk İnfaz Sisteminde Mimari Özellikler’’, *Adalet Dergisi*, Yıl: 94, Sayı: 14, Ocak, 6-27.
- Sarıkaya, M. (28/09/1997). Cezaevleri Özelleştiriliyor,
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cezaevleri-ozellestiriliyor-39266324>
 Erişim tarihi: 01/02/2024
- Savaş, E.S., & Yener, E. (1994) Özelleştirme Daha İyi Yönetimin Anahtarı, *Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları*: 517. Ankara
- Savcı, İ. (2005). Cezaevi İşyurtları. E.G.Naskali ve H.O.Altun (Editörler), *Hapishane Kitabı*, 225-253.
- Savcı, İ. (2004). Cezaevi İş Yurtlarında Çalışan Hükümlüler, *1.Baskı, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları*. Ankara
- Saygılı, A. (2004). Mikro-İktidarın Bir Fiziği: Hapishane. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53(2).
- Sever, D. Ç. (2016). Hapishane İdarelerinin Yetkileri ve Hapsedilen Haklarının Sınırı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (122), 141-192.
- Schwartz, M. D., & Nurge, D.M. (2004). ‘‘Capitalist Punishment: Ethics and Private Prisons’’, *Critical Criminology*, 12, 133-156.
- Shaw, A. G. L. (1966). *Convicts and the colonies: A study of penal transportation from Great Britain and Ireland to Australia and other parts of the British Empire*. London, England: Faber and Faber.
- Shichor, D. & Sechrest, D.K. (2002). ‘‘Privatization and Flexibility: Legal and Practical Aspects of Interjurisdictional Transfer of Prisoners’’, *The Prison Journal*, Vol. 82, No. 3, 386-407.
- Simon, F.H. (1999). *Prisoners Work and Vocational Training*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203979358>

- Sozzani, J. (2001). Privatisation in the United States and Australia: *A comparative analysis of the modern privatisation movement in corrections*. *Bond Law Review*, 13(1), 134-165.
- Swanson, M. (2002), “The Private Prison Debate: A Look into the Efficiency of Private Prisons vs. Public Prisons”, *Major Themes in Economics*, Spring, 97-113.
- Şen, H. (2005). *The transformaton of the politics of punishment and the birth of prisonın the ottoman empire*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi; İstanbul.
- Tamaç, K. (2019). Kamusal hizmet üretim alanı olarak cezaevleri ve özelleştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Tappan, P. W. (1947). “Who is Criminal”, *American Sociology Review*, Vol. 12, No.1, pp. 96-102.
- Taşkın, A. (2004). *Türkiye’nin Cezaevi Gerçeği*. Eda Matbaası, Ankara
- Türker, M. (2001). ABD’de İnfaz Sisteminde İnsan Haklarının Gelişimi, *21. Yüzyıla Girerken Cezaların İnfazı Sempozyumu*, Adalet Bakanlığı.
- Uyanık, M. Zeki. “Batı Ve Doğu Kültüründe Hapishane”. *Mizanü’l-Hak: İslami İlimler Dergisi* (4) 2017), 87-134.
- Vural, T. (2015). Özelleştirme Kavramının Yerel Yönetimler Açısından Değerlendirilmesi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-28.
- Walmsely, R. (2018). Dünya hapishane nüfusu listesi(12. baskı).
https://www.prisonstudies.org/research-publications?shs_term_node_tid_depth=27
- Walmsely, R. (2018). *Dünya Hapishane Nüfusu Listesi*(12.baskı). Erişim URL’si:
http://www.prisonstudies.org/research-publications?shs_term_node_tid_depth=27 Erişim tarihi: 05/02/2024
- Walmsley, R. (2001). “An Overview of World Imprisonment: Global Prison Populations, Trends and Solutions”, *A Paper presented at the United Nations Programme Network Institutes Technical Assistance Workshop*,

Vienna, Austria, May 10.

http://www.kcl.ac.uk/depsta/rel/icps/world_imprisonment.doc

Ağaoğulları, M. A. (2011). *Sokrates'ten Jakobenlere: batı'da siyasal düşünceler*. İletişim Yayınları.

Yılmaz, V. (2011). Açık ceza infaz kurumlarının hükümlüleri toplumsal yaşama hazırlama çalışmalarının Silivri ve Maltepe Açık Ceza İnfaz Kurumları örneğinde incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Yıldıztaş, M. (1997). Mütareke döneminde suç unsurları ve İstanbul hapisaneleri. Yüksek lisans tezi.

Yücel, M. T. (2004). *Kriminoloji*. Umut Vakfı Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLERİ

Adı ve Soyadı : İbrahim ACAR

EĞİTİM BİLGİLERİ:

Yüksek Lisans : Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü 2019- 2024

Lisans : Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi 2015-2017

İŞ DENEYİMİ:

2016- Halen : (Kapatılan) Osmaniye C Tipi Kapalı CİK
2016 – 2023
Osmaniye 2 Nolu T Tipi Kapalı CİK 2023-Halen



T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI BENZERLİK RAPORU FORMU
(SAVUNMA SONRASI)

FORM
TEZLİ YL-24

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı ve Soyadı	İbrahim ACAR
Öğrenci Numarası	2022510112
Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Programı (Varsa)	
Danışman Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Mehmet ELA
Tez Başlığı (Türkçe)	Cezaevi Endütrisi ve Türkiye’de Cezaevlerinin Özelleştirilmesi

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Özet ve Abstract c) Giriş, d) Ana bölümler, e) Sonuç ve f) Kaynakça kısımlarından oluşan toplam 87 sayfalık kısmına ilişkin, 04 /03 /2024 tarihinde Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinalite raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 21 ‘tür.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30) ☒

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar dâhil.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10) ☐

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar hariç,
- 4- 5 Kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Çalışması Orijinalite Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları’nı inceledim ve bu Uygulama Esasları’nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Tarih ve İmza
Öğrenci

Danışman Onayı
UYGUNDUR

Unvanı, Adı Soyadı
(İmzası)

Enstitü Onayı
UYGUNDUR

Adı Soyadı
(İmzası)

AÇIKLAMALAR

- Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte Enstitüye teslim edilir.
- İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN’den alınan raporda “benzerlik oranı”nın, “alıntılar dahil” en fazla %10, “alıntılar dahil” % 30’u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).